

LEGJOBB KÖNYVEK

A PAVLINOI CSODA

L. eleg. g.
557th

IRTA
ABONYI ÁRPÁD



Cseleynyi
ÁRA:
5
KORONA

AZ ÉRDERES ÚJSÁG KIADÁSA BUDAPEST

Amerikai csibészek.

Sehol a világon nincsenek annyira magukra hagyva a gyermekek, mint Amerikában. Egy kimutatás szerint egyetlenegy amerikai városban tizezer gyermek kerül egy évben a rendőrség kezébe, mindenféle büncselekedetek miatt. Egy tizenötezer lakost számláló amerikai városban az egyztendőben letartóztatott tizenhatezer ember közül hatezer alul volt a husz éves életkoron. Az amerikai ujságok napról-napra megdöbbentő eseteket adnak hírül a züllött gyermekek cselekedeteiről. Még rablóbandákat is alkotnak ezek az elvetemedett fiúcskák.

Ennek a szomorú állapotnak az ottani élet különösségében rejlik az oka. A szülők keményen küzdenek a létért s a meggazdodás vágyától sarkalva, rendesen egész napjukat betöltő munkát vállalnak.

Otthon természetesen csak az evésre szánt „perceket“ — az amerikai ember csak percekét szán erre — továbbá az alváásra szánt időt töltik. Ilyen módon nem igen szentelhetnek időt a gyermekeik nevelésére. A szegényebb néposztály gyermekei hamarosan iskolakerülőkké válnak s minden idejüket az utcán töltik csavargó cimboráik társaságában. Sok fiúcskát a korán kezdett életküzdelem tesz züllötté. Belesodródik az amerikai élet árájába s felnőttek példájára maga is mindent elkövet, hogy pénzhez jusson. A pénzvágy azután gonosz gondolatokat kelt benne s nem riad vissza a lopástól sem.

Amerikába való utazáskor azonnal feltűnik az idegennek, hogy a kis és nagyvárosok utcáin és parkjaikban tömegesen ácsorognak és lustálkodnak a gyermekek és suhancok. Az ilyen naplopók közül kerülnek ki a kiskorú gonosztevők. A suhancok a parkban lopják a napot, valami csinyen vagy gonoszszágon törve a fejüket. Roppant kalandvágyú és vakmerőek az ilyen suhancok. Az a legnagyobb vágyuk, hogy sok pénzre tegyenek szert és megvásárolhassák, ami szemnek, szájnak kellemes. A dologtól természe-

tesen lehetőleg tartózkodnak s legfőlebb mint rikkancsok, ujságeladással foglalkoznak. Az amerikai utcákon egész sereg gyermek álldogál vagy futkos, ujságokat árulva a járókelőknék.

Ezek a gyermekek még a jobbérzésűek közül valók, mert dolgozni akarnak és munkával keresnek pénzt. A rossz társaság azonban őket is elrontja s igen sokan kerülnek közülük a rendőrség kezébe, mindenféle gonosztettek elkövetése miatt. Érdekes tulajdonsága az amerikai gyermekeknek a kalandokra való vágyakozás. Egy-egy csapat züllött gyermek elhatározza, hogy szerencsét próbál másfelé. A maguk városában már jól ismeri őket a rendőrség, s ez az „ismeretség“ igen kellemetlen nekik. Hogyan jussanak el valamelyik távoli vidékre, ahol még nem ismerik őket? Pénzüik nincs, hogy vasuti jegyet válthassanak, gyalog pedig nem volna tanácsos nekivágni a hosszú utnak. Ugy segítenek magukon a vakmerő lurkók, hogy felugornak valamelyik robogó tehervonatra s nagy ügyességgel és vakmerőséggel felkapaszkodnak az egyik kocsii tetejére. Így utaznak aztán, a meddig meg nem unják.

Gyakran megtörténik, hogy a suhancok csak valóságos életveszedelemmel juthatnak fel észrevétlenül valamelyik teherkocsira. Éjnek idején felmásznak valamelyik vasuti hid magas karfájára s amikor a tehervonat átbog a hidon, hirtelen leugranak valamelyik tetőtlen teherkocsiba s ott azután elrejtőznek az állatbőrök vagy egyéb áruk között. Így utaznak napokig, sőt hetekig is, a magukkal vitt élelemmel táplálkozva. Mikor megunják az utazást, valamelyik állomáson titokban elhagyják a vonatot s megkezdik a szerencsésük kutatását.

Az amerikai hatóságok már régen foglalkoznak azzal a tervvel, hogy mi módon lehetne jó utra téríteni a züllött gyermekeket. Eleinte szigorú büntetések alkalmazásával kísérlették meg a kis csirkefogók meg-

15.588/61 R 2
 A. N. M. ZS. KÖNYVTÁR
 II. Szek. 15.588/61
A pavlinoi csoda.

Irta: Abonyi Árpád. 20 153.

A „Legjobb Könyvek“ egy-egy kötete minden hónap első szombatján jelenik meg.

ELSŐ FEJEZET.

I.

Boldog emlékezetű IV. Ahmed szultán, az akkoriban még nagy és egészséges ozman birodalom minden igazhívőjének fájdalmas megdöbbenésére egy szép napon megparancsolta, hogy valaki csak a birodalom emberséges alattvalói közül pipázáson kaphaték és egyszeri intelemre nem veti tüzre ezen pokolra való plántát: hajlékony bambusz pálcával elsőbben megveressék, ismétlés esetén azonban füleitől is fosztassék meg, mivelhogy „siketségben és alávaló vétekben tisztátalannak lenni találtatott.“ — Ha ki pedig asszony személy volna, helyette az ő férje, fiu testvére, gazdája, vagy apja veressék meg. A birodalom rabszolgái, legyenek bár férfiak, vagy nők, ifjak, vagy öregek, ellenben szájukba vehetik a füsttölgő plántát és eladhatják tökéletlen testüket a gonosznak. A khánok-khánja ő velük nem törődik. Vigye el őket az ördög.

Haragos iradéjában külön-külön is megjelölte ezenkívül a nagy ur mindazon illedelmellen dohányfajtákat, melyeknek fölpipázása különösképpen meghempergeti a Próféta engedetlen gyermekét a bűnnek fertőjében. Proscribálva volt legelső helyen a Ruméliában termő, arany-sárga jenídise-wardari dohány, me-

lyet „Aala-Göbek“ néven tisztelt és tisztel alázatos hódolattal mai napig is az egész muzulmán világ. Proscribálva volt másodsorban a Fekete-tenger partjain tenyésző „Szamszun“ és a Közép-tenger mellett viruló fekete „Latakia“, mely az arabok kincse. Harmadsorban a bronz-vörös „Trebinjei“, mely a régi trebinjei vilájet igazhívőinek szívét töltötte el igaz örömmel és páratlan gyönyörűséggel táguló cimpáikat. Majd hosszú sorban a többi dohányfajta következett. A tulságosan boldog-emlékezetű szultán egyetlenegy valamire való fajtát sem felejtett ki mérges iradéjából, mely az okon inkább egy lelkiismeretes finánc listájához, semmint császári paranshoz hasonlított és módfelett megszorította a Próféta gyermekeit.

De persze, engedetlen gyermekeknek bizonyultak.

Hiába suhogott a bambusz Stambulban is, a provinciákon is, hiába esett porba egy csomó levágott fül: a veszedelmesnek és szerfölött „piszkos“-nak becsmértelt duhan erősebb legény volt, mint a khánok-khánja. Diadalmasan hódított tovább is mindenfelé és nem lehetett leigázni semmiképen. Belopódzott még a nagy ur háremébe is, bár ezer vizsga szem őrizte az ajtókat és az ajtókon a kuleslyukakat. S egy napon bizony megtörtént, hogy az ingerült szultán tulajdon uri kezével fenyitette meg egyik szépséges

hölgyét, akinek piros ajkán meg-
érezte a tilalmas élvezetet.

Mindez nem használt, sőt alig né-
hány hét múlva majdnem csunya
komédia lett belőle. A hadsereg vi-
rágai, a vitézségükre, tekintélyükre
és pénzükre kevély janicsárok, kik
voltaképpen ritka tőkés gaz-
emberek voltak, szerfölött zokon
vették a tilalmat. Apró rézpipákban
valamennyi a pompás zamatu tre-
binjei dohánynak hódolt és mert fő-
leg ők szívták, arisztokratikus gög-
jükben: minden dohányok urá-nak
nevezték el.

A szultán parancsa az ő szájuk-
ból is ki akarta ütni a csöpp pipát,
csakhogy az nem ment oly könnyen.
A vitéz virágszálak összeröföntek
és megüzenték a Kapudán basának,
hogy vagy kegyelmesebben hangolja
irántuk a padisah szívét, vagy be-
jönnek Stambulba és huszonnégy
óra múlva már ott léssen három-
lábú bográcsuk az Atmaidánon:
megnézheti a szultán is, ha kedve
tartja. Ez a szemtelen üzenet forra-
dalmat, gyújtogatást, emberfejek
hullását, gyakorta trónváltozást is
jelentett — nagyon jól ismerték ko-
molyságát a fényes Portán és ez-
uttal sem értették félre.

A szultán megengedte a virágszál-
lagnak, hogy továbbra is livei ma-
radhatnak a trebinjei duhannak, de
kikötötte, hogy kizárólag csakis ők
pipázhatják és senkinek másnak
belőle nem adhatnak. Aki visszaél
az engedéllyel — fejével játszik.

A virágszálak vállalt vontak erre
a fenyegetésre és szakasztott úgy
tettek, mint addig. Adták-vették a
dohányt idegennek, jó barátoknak, kit
pénzért, kit ingyen. Mi köze a szul-
tánnak az ő dohányukhoz? Miféle
értelmetlen beszéd légyen az, hogy
ne adhassa szép szóért, pénzért
bármely igazhívő azt, ami övé?
Fegyverét, ingét, szolgáját, leányát
eladhatja — dohányát nem. Miféle
oktalan pityegés ez?

Tehát füttyülnek a fenyegetésre,
punktum.

*

Ezóta eltelt egynéhány század. Az
ozman birodalom már nem nagy és

nem egészséges többé, de a felfogás
ebben és más hasonló dologban
nem változott. A magas Porta, akar-
va, nem akarva, sok mindenféle
nyugati bolondságot behozott a Ke-
let kapuján, hogy egy kicsit meg-
boszantsa velök az ő gyermekeit —
az opium, a hasis és dohány azon-
ban mindvégig „ne nyulj hozzám”
maradt a török közigazgatás főem-
berei előtt. Ehhez a szentháromság-
hoz nem mertek nyulni.

Am úgy fordult, hogy egy ziman-
kós októberi naptól kezdve két szép
tartománynyal megint szegényebb
lett a félhold és ettől kezdve sem a
mostari bég, sem a plevljei aga, sem
a sarajevói nagyságos basa, de még
a stambuli boldogságos (devletli)
Musir sem parancsolt többé az igaz-
hívőknek, hanem az osztrák. S az
idegen parancsoló bizony hozzá-
nyult a szentháromsághoz is, mint
minden máshoz. A vallást kivéve,
jóformán valamennyi ösiség meg-
érezte a nyugoti civilizáció áldásait.

Az áldás természetesen a dohányt
sem kímélte. Megjelent egy csomó
osztrák beamter, tele irtak néhány
vaggon sárga és kék aktapapiroost,
fölragasztottak vagy tiz kosár stem-
plit, a sok stemplis irka-firka szét-
repült a két tartományban és meg-
vitte Allah gyermekeinek a furcsa
hírt, hogy ezután így és így léssen
... „uprava“ (trafik) léssen, mert
a dohány ezután így meg amogy ...
monopolium ... kinestár... pénz-
birság ... tömlöc stb. stb.

Óh, mi szörnyű keveset értett ebből
a jámbor Milutin valahol Csiflik-
ben, vagy a hirtelenvérü Stanko va-
lahol a staro-slanoi hegyek között,
hol öt juhocskája és két sovány
kecskéje mint viaskodék a farkasok-
kal! És óh, be megcsalódtak a hi-
vatalos betüvetés osztrák masinái,
midőn azt képzelték, hogy mind-
az magától értetődik és tisztára
schmárn!

Holott nem úgy történt.

Mert amikor végre kitapasztalta
Milutin valahol Csiflikben és Stanko
valahol a hegyek között, hogy az
idegen nem tréfál a teménteletű
stemplis papiroossal és a „Bosansko-

hercegovacska duhanska uprava“, „Bosnisch-hercegovinische Tabak-Regie“ (magyarul nem írhatom, mert efféle barbár felirat nem létezik) csakugyan működni kezd, neki állt gondolkozni. Nini, váltott át agyán az ósdi észjárás — hát így vagyunk! Immár ne lehessen övé, engedelem nélkül, ami az övé? Miképpen legyen az, hogy ő, Joan Stanko, beszolgáltassa négy forint fejében a duhanska upravának azt a dohányt, melyet a duhanska-uprava egy hónappal később tíz forintért adna neki vissza cifra skatulyában — ha kérné? És hogy ő szivhatja ugyan a maga dohányját, de másnak nem adhatja, különben így meg amugy léssen! Micsoda értelmetlen beszéd ez?

Tehát füttyül az upravára, punctum.

Látni való, hogy Joan Stanko szórul-szóra hasonlóképpen gondolkozott, mint ama rettentően boldog-émlékezetű Ahmed szultán virág-szájai a hajdankorban.

Midőn a bronz-vörös dohánykirály, a kitünő zamatú, illatos „Najfiniji Trebinjski“ érni kezdett, Joan Stankót, aki, ha nem taunyázott a hegyek közt: Plevlje legvégső kunyhói egyikében lakott, elkezdte enni a mérget. Mert ami sok, az imhol neki is elég! Mert bár kitér a bolondnak minden jóra való ember, de a kötekedő bolond végre is kiugrasztja emberséges türelméből az igazhívót.

Nem is egy finánc, de két finánc, sőt három finánc is beleitította orrát dohánypalántái közé, mióta érésben vannak. Miképpen lehessen ezt tünni?

A bronz-vörös „minden dohányok ura“ ezalatt felséges nyugalommal sütkérezik mindeme viták és ravaszkodások között a napon. Ófelsége egykedvűen terjed, növekszik, érik. Leveleinek világos sárgasága lassanként közelebb simul a nyers réz színéhez, míg végül bronz-vörössé válik és le lehet szedni. A növény meg van érve. Egy hónapi gondos szárítás után készen áll ő felsége, hogy mennyei élvezetben részesítse

a kecskepásztortól föl egészen a szultánig minden rabszolgáját, akiknek örvendező szemét füstjének kék fodrozása, vágyakozó ajkát illatos zamatja elbájolja.

Egy hónapi szárítás után Stankó még élesebbre köszörülte hajlított éli dohányvágó kését, kivonszolta kunyhója elé a kemény gyertyánfa lócát és vágni kezdte a simára lenyomtatott dohányt.

Elkészülvén vagy négy-öt marékra valóval, a csomagolás munkáján hamar átesett. Amennyi a markába fért, begyurta durva kék papirosba, leragasztotta sárga szurokkal és készen volt. Meg lehetett mérni bátran: egyik csomag sem volt könnyebb, mint a másik s testvérek között is megérte az érette dukáló negyven krajcárt.

Majd bereteszelte maga után az utcaajtót és szép lassan, sétálva kiballagott a hidhoz.

II.

Stanko fölkullogott a hidra s ott egy kórhadt gerendára leült.

Várakoznia kellett.

A nap még alig érintette a pavlinoi hegyek csucsat. Beletelik egy jó hosszú óra, míg ragyogása nem vakt többé s a nagy nyári hőség valamennyire engedni fog.

Mintegy félóráig nézegethette már a pillérek alatt egymás hátán táncoló hullámokat, midőn észrevette, hogy a hid tulsó oldalán megjelent a csempészek hivatalos ellensége — a finánc. S éppen az a kövér, ezüst-zsinóros, szöke hatalmasság, akit valamennyi között legjobban gyűlölt, mert ez volt valamennyi közt a legügyesebb.

Azonban úgy tett, mintha nem vette volna észre.

Kihuzta övéből vörös agyagból préselt skutari pipáját, megtömté, rágyújtott és szakértő, mély szivással élvezte a dohány nemes illatát, mely a keleti ember fantáziája szerint fölér egy szép rabnövel. A „minden dohányok urá“-nak füstje nem barnásfehér, mint az alantasabb rangbéli dohányok füstje, hanem kék, mint a legtisztább zafir, vagy a legkitün-

nőbb sirohi acél. El sem vegyül mindjárt a levegővel, hanem lassan, ünnepelesen badrosodik fölfelé, vagy uszik méltóságosan lendülő pászmákban tovább, mintha éreztetné, hogy itt most nagy dolog történik, oh gyarló ember, — mert ime a khánok khánjánál sokkal hatalmasabb ur az, aki a végzet akaratából ezennel megsemmisül.

A Duhanska uprava kövér képviselője megállt Stanko mellett a hidon és minden bevezetés nélkül azonnal kerékbe törte a nyelvét.

— Dohány van nálad... hen? Nem igaz?

— Van.

A csöndes keleti guny nagyon is kivigyorgott ebből az odavetett válaszból, már pedig az osztrák finánc nem érti tekintély dolgában a tréfát. Mindenik egy-egy XIV. Lajos, akiben kicsucsosodik az állam. Nem is az állam, hanem a Gesammte Monarchie.

— Azonnal mutasd! — parancsolta nyersen a finánc.

— Dohányom enyém — felelte rendíthetetlen nyugalommal az ember és elutasítólag intett. Annak mutatom, akinek én akarom. Menj békével!

— Ahá! Nem is tagadod, hogy el akarod liferieren a dohányt?

— Erről nem beszéltem.

— Ruhig! Ne feleselj!

Stanko egykedvűen vállat vont erre a goromba kiáltásra és hátat fordított a tekintélyes urnak. Bolondokkal nem beszél többet.

A háromesillagos potentát azonban úgy találta, hogy benne most nemcsak a „Bosnisch-Hercegovinische Tabak-Regie“, hanem a „Bosnisch-Hercegovinische Ober-Finanz-Inspectorat Abtheilung Nro. XIII. in Plevlje“ is rutul meg vagyon sértve — ezt pedig semmi körülmények között sem szabad türni. Meg kell mutatni ennek a fekete semmirekellőnek, hogy a „Bewaffnete Macht“ és a „Finanzielle Anordnungen für die occupirten Länder“ uralma alatt áll, amelynek egy ilyen felette alsórendű fickó alázatára jogai vannak. Sőt kényszer eszközei is. Pénzbírság, tömlőc, besorozás... és több efféle „einführolt“ közigazgatási „Verordnung“ —

a szintén einführolt nyaklevesekről nem is emlékezvén.

Ráförmedt tehát hangjának egész hivatalos zordonságával a pipázó igazhívőre:

— Kelj föl... stoj... és kövess!

— Hová, uram?

— Letartóztatlak, verflixter Kerl!

Majd adok én néked csempészetet! Megesalni upravat... eladni dohányt... Wart nur, wart!

S vállon ragadta Joan Stankót, hogy fölkényszerítse a gerendáról és bekísérje az őrségre.

— Menj békével, uram...

— Auf! Himmelsacrament... Kelj föl!

— Menj békével, mondom; elszakítod a köntösömet, — intette Stanko a mérges urat, — menj uram, mert bedoblak a vízbe...

— Engem!... rikácsolta dühösen a finánc, s fölemelte husos tenyerét, hogy megfenyítse a lázadó parasztot egy csattanő rendreutasítással — de bizony elkésett egy villámgyors pillanattal. Stanko vastag karja előre nyult, egyet taszított rajta s az uprava nagytekintélyű öre a másik pillanatban úgy lerepült a hidról, mintha sohasem lihegett volna rajta a forróságban.

Stanko visszaült a gerendára és nézte.

A víz nagyot locesant, midőn a kövér test belezuhan, azután összezapódott a vergődő ember feje fölött és magával ragadta egy iszapos zátony felé, ahová kivetette. Ez volt a szerencséje. A hidegvérrel pipázó igazhívő egy újját sem mozdította volna, hogy megmentse a haláltól, mely az uszni nem tudó fináncot a folyam rendkívül erős fősodrában körülbelül biztosan elérte volna.

Midőn iszappal, sárral belepve, csuron vizesen föltápázkodott, még maradt annyi mérge, hogy fölfenyegetsen a hidra:

— Wart nur, wart!

Stanko nagyot húzott a pipából és vállait vonogatta.

— Wart, wart... Mondtam, hogy bedoblak a vízbe.

Midőn látta, hogy a megfürösztött hatalmasság ugyancsak szapora léptekkel iparkodik a község felé, egye-

nesen a kukoricaföldeken keresztül, hogy hamarabb beérhessen — okosabbnak tartotta, ha ő is eltünteti magát a hidról, mielőtt a szuronyos finácórság utána jönne és elhurcolná. Főlemelkedett tehát a gerendáról, pipáját gondosan visszahelyezte az övtartóba, s leballagva a hidról, a folyam balpartján indult egy sűrű fűz- és topolyliget felé, amelynek tulsó oldalán vevői napnyugtakor horgászni szoktak. A Csehotinában néha még a vizek rablókapitánya: a haresa is horogra kerül. Rendes zsákmány a pettyes márna és a stüllő.

Az ut mintegy negyedóráig tartott a ligeten keresztül.

Mire kiért a tisztásra, honnan már látta az öblöt — a nap éppen lenyugodott. A nyugati égbolt mély kékségében azonban óriási fénykévék jelentették, hogy a föld verejtékező gyermekei ne reméljenek enyhületet a bekövetkező éjszaka homályától, mert éppen oly meleg lesz a ma is, mint tegnap és tegnapelőtt és három hét óta minden éjjel.

Stanko is megvakarta üstökét, midőn a mindenható nap sugárzó játékát az égen szemlélgette.

— Kukoricám besül, kenderem elpattog . . . dunyogta busan, de aztán kicsit mégis csak megvigasztalódott. A dohány kített magáért, Allah kegyelme rajta, különben felkopnék a szegény igazhívó álla.

Most egyébiránt pénz sincs több a birtokában harminc árva krajcárnál, holott vagy két forintra igen nagy szüksége lenne. Ha vevői — kik, szerencsére, ma is ott horgásznak az öböl hajlásában — kifogytak a múlt héten vásárolt dohányból és megveszik egész készletét, akkor két forint ötven krajcárt fog kapni érte és minden jó lesz.

Stanko közelebb ment az öbölhöz.

A derék idegenek a nap heve által lepörkölt parton ültek s szólanul lesték a vízi színén lebegő parafadugók mozgását.

Gondolta: nem szól, csak majd ha észreveszik és megszólítják. Lekuporodott tehát ő is a partra, csekély távolságban az idegenektől s hol a parafadugók nyugtalan lebegését, hol vevőinek egymástól erősen elütő formáját nézegette.

Allah hatalma végtelen, teremtményei sokfélék, — de ezen két idegen, kiket — úgy látja — a legigazabb barátság nemes szálai kapcsolnak össze, ugyancsak mindenképpen elült egymástól a férfiui testnek külső formáiban. Az idősebbik, akinek tekintete is komolyabb, parancsolóbb, vállas, izmos, olajbarna, szinte fekete, mint a bölény; hangja mély és érces, szakállá tömött, sűrű és fényes, szinte csillog, — a fiatalabbnak nagyon szép kék szemei vannak (igazi asszony-szemek), de a többi . . . hm, az bizony egy kicsit szintén asszonyosan került ki az alkotó kezéből, mert ugyancsak karosu ez a szép idegen. Előkelő, simára borotvált, finom arcát egy nő is megirigyelhetné. De ami diadala és szépsége a nőnek, az veresége a férfinak, ha még olyan jó szíve van is, mint ennek a fehérareu idegennek, akitől a minap aranypenzi is kapott. S a nehéztesti Joan Stanko bizony sok nyers jóindulattal nézegette a szép idegent, aki — szerinte — megérdemelte volna az ő istenétől, hogy testi alakjának külső formáit férfiasabban durvítsa el. Mit ér erő híján a szépség és mit szenvedőnek látszó, halavány arccal a jószág? A legdrágább beteg csödőrnél is többet ér egy egészséges számar — gondolta, a maga módja szerint sajnálkozva a dolgon.

A fekete Herkules néha átszólt fiatalabb társához, ki szórakozottan s láthatólag unatkozva nézegette a víz színén lebegő parafadugót.

— Miféle csata volt ma az öregünknl?

— Semmi különös. Milcsike megint összeveszett Terézia asszonnyal, s a kitörő vihar elől az öreg ismét bemenekült a kaszárnyába.

— Hallottam, — dörmögte a vitézi erkölcesiről hirhedt 13-ik század kapitánya: Radák Domokos, akinek hatalmas teste a vitorlavászon polgári ruha alatt is elárult bizonyos katonás merevséget, míg horgászó társán, a fiatal Pallwitz Vilmos bárón, ki hadnagyi rangot viselt e nevezetes 13-ik században, nem igen lehetett volna a katonát fölismeri.

Skoda Ferdinánd alezredes, a

plevljei helyőrség parancsnoka — röviden az „öreg“ — nem sokat tördött a Bataillon-nal. Szikár, magas, dereshaju, mintegy ötvenöt éves ember. Mondják, hogy valamikor rendkívül szigorú, majdnem kegyetlen katona volt, — ennek azonban vége. Évek óta az aprehendáló tisztek közé tartozott, kiket valamely — ki tudja milyen — oknál fogva, keresztül ugrottak az előléptetéseknél, holott már rég ezredparancsnoknak kellett volna lennie. Ez elkésérette és tökéletesen kiforgatta lényéből az egykori „tigris“-t. Békeszerető, kényelmes, nembánom ur lett belőle. Rheumas lábának kezelése jobban érdekelte a parancsnoksága alatt álló zászlóalj összes ügyeinél. Közönye természetesen tisztjeire is átragadt. Itt főleg Plevljében, az Urnak 1883-ik esztendejében, messze a nyugati civilizáció utolsó határvonalán túl, közvetlenül a mohamedán Kelet kapujá előtt — mód felett meglazult minden katonai fegyelem, szokás és Vorschrift. A legénység ide-oda lézengett napi munkája után, a tisztek nemkülönben. Lám, Radák kapitány és a bécsi születésű Pallwitz br. hadnagy, a „fekete Herkules“ és a „szöke Wili“ (így nevezték őket egymás közt a helyőrség tisztjei) kimondhatatlan unalmukban még a halászat gyenge örömeire is rávetették magukat, polgári habitusban, amely ellen az alezredesnek nem volt kifogása.

Néhány pernyi hallgatás után a kapitány ismét megszólalt.

— Ki kuporog ott a bokornál, Wili?

— Dohányliferánsunk, kapitány ur, — felelte Stanko felé pillantva, a hadnagy.

A kapitány rákiáltott a türelemmel várakozó igazhivőre.

— Bomolj idebb, fiu!

Joan Stanko mosolyogva közeledett. Vevőinek, úgy látszik, jó kedve van, léssen tehát vásár.

— Dohányt hoztál?

— Azt, uram, — biccentett fejével az ember és kipakolta tüszőjéből a fejedelmi árut. Kirakta szép sorjában mind az öt csomagot a fiüre és melléjük guggolva szó nélkül — bár

ezuttal némi aggodalommal — várakozott. Hátha nem veszik meg mind az öt csomagot . . . Nyugtalanlansága szemeiből is kitérszhetett; a kapitány azonnal kitalálta, hogy miért rakta ki most az egész portékát, holott máskor csak egyenként kínálgatta.

— Pénzre van szükséged?

— Arra, uram, — intett komolyan Stanko.

A kapitány kivett tárcájából egy vadonatúj tizes bankót s kikapattintotta ujjai között a bosnyák felé.

— Itt van! Amennyivel több, azal adós maradsz.

— Adós maradok, uram, — felelte elégedetten Stanko és gyorsan tüszőjébe rejtve a pénzt, fölemelkedett a földről, — Allah vezérelje ti hozzátok a boldogságot!

MÁSODIK FEJEZET.

I.

A nagy forróságban ma mintha a halak is sokkal lustábbak lettek volna, mint máskor. Esti nyole óráig mindössze három középszerű süllő került horogra.

— Ugy látom Wili, — mondotta a kapitány, miközben bőven harmatozó homlokát — ki tudja hányadszor — ismét le kellett törölnie, — ma semmit sem küldhetünk az angyalának.

Az alezredes növendék leányát hívták ezen a becező néven. A mintegy tizenöt éves, nyulánk, sötétvörös haju kisasszony — egyetlen gyermeke a már régóta özvegy alezredesnek, — a nyári szünidőre érkezett Plevljébe, állítólag azért, mert három nagynénje közül egyik sem vállalkozott rá, hogy a kedves gyermeket negyedfél hónapig magánál tartsa.

Az alezredes nem tudta, hogy voltaképpen mit csináljon a leányával.

Ez egyébiránt még mind megjárta volna, de volt egy komolyabb baj is, mely az alezredest nyugtalanította és a legkellemetlenebb zavarba hozta. Főleg, mert nem tudott a bajon segíteni.

Ez a komoly baj: Bibulek Terézia asszony volt, az alezredes háztar-

tásának kulesárnője. Tíz esztendő előtt került az alezredes szolgálataiba.

Milesike kisasszony ügyet sem vetett a barátságtalan apai fogadtatásra. Elfintorította csinos orrocskáját, megcsókolta a „drága papuska“ arcát, s a számára berendezett szobába röppenve, tíz pere alatt már úgy érezte magát az egyemeletes, régi, félíg fából épített keleti palotában, mintha formás lábai soha parketten nem jártak volna. A helyzetet pedig villámgyorsan fölismerte a kedves gyermek. Eszes, pajzán szemei bámulatos gyorsasággal ítélték meg Terézia asszony értékét és nagy tekintélyét a házban. Ennek dacára azonban, vagy talán éppen ezért, mindjárt megérkezése után azt kérdezte az alezredestől, midőn Terézia asszony az uzsonna elrendezése végett a szobába lépett:

— Drága papuskám! Ez az asszony a cseléd?

Az alezredes nem felelt a kérdésre. Terézia asszony felelt helyette:

— Teréziának hívnak, kedveském.

A leány fölkapta fejét, s éles, büszke hangon szakította félbe:

— Jó asszony, magának nem vagyok „kedveském“, hanem nagyságos kisasszony. Megkövetelhetem, hogy így szólítsanak. Ugy-e papa?

Barnás-vörös, fényes, tömött haja, mely mint egy fejedelmi korona ékesítette fejét, szinte lángolt a kevélységtől, szemei, ajka, s az egész merész arcoeska kifejezte a gondolatot, hogy az uralomért ezennel megüzeni a harcot és mindaddig folytatni fogja, míg a bitorló hatalmát meg nem törli.

Bibulek Terézia asszonyban viszont volt annyi diplomácia, hogy a váratlanul felbukkant ellenséget nem kicsinyelte és nem követte el az ügyetlenséget, hogy mindjárt a hadjárat elején maga ellen ingerelje. Mosolyogva fogadta a gögös rendretusitást és fölötte szelid hangon így szólt:

— Teréziának hívnak, nagyságos kisasszony és én vagyok a ház kulesárnője.

— Jól van, Terézia asszony — intett fejével a leány s valamivel

enyhében vizsgálta az asszony erőteljes alakját s eléggé kellemes arcának gömbölyü vonásait, — iparkodni fogok, hogy megismerjem. Remélem, hogy szolgálatait én is méltányolni fogom.

Ez oly előkelő, nyugodt hangon volt mondva, hogy bármely uralkodáshoz szokott fejedelemasszony is leckét vehetett volna tőle. Terézia asszony nagy szemeket meresztett, s maga az alezredes is meglepetve, nem kis nyugtalansággal tekintett rá. Hol veszi ez a gyerekleány ezt a hangot?

Látványnak mindenestre nagyon szokatlan, de eléggé bizarr is volt arra, hogy az alezredes elmosolyodjék és megsimogassa a kisasszony fejét.

— Terézia derék asszony, kedves gyermekem, — mondotta békitő hangon.

A dolog ezzel egyelőre el volt intézve. Az összetorlódó felleg elvonult; a vihar — villámlás és mennydörgés kíséretében — csak a kisasszony hazaérkezésének nyolcadik napján tört ki, s azóta kisebb-nagyobb szélesend kíséretében folyton tart.

Radák kapitány erre célzott, midőn az imént az „öreg“-nél dülő csatára megjegyzést tett.

A dohány-csempész Stanko eltűnése után a két tiszt beleunt az eredménytelen horgászás örömeibe, anynyira, hogy a kapitány utóbb a három vékonypénzü süllőt is visszadobta a folyamba.

— Egyébiránt pedig ma hogy érezd magad, Wili?

— Köszönöm, jól.

— Nem fáj a lábad?

— Nem.

— A kötés még rajta van?

— Nincs, Levették.

— Helyes, — folytatta a rövid szóváltást a kapitány, s csendesesen elnevette magát, — így hát már egy cseppet sem vagy „dühöngő bolond.“

A hadnagy elmosolyodott.

— Nem. Már nem vagyok „dühöngő bolond.“ Visszanyertem az ép eszemet.

— Mindazonáltal mégis csak fura

egy história volt ez a te bolondságod, Will . . .

— Elég fura, — intett fejével a hadnagy.

A kapitány nagy füstöt futt a levegőbe és hangosan nevetett.

— Ezer villám és macskafark . . . dörmögte fejét rázva, — nem állok jól magamról, hogy hasonló kutya-história ki nem tűné fejemből a negyedik szeged . . .

II.

Ezért a negyedik szegért egy kicsit vissza kell menni.

Mintegy négy hónap előtt, április első felében történt, hogy a helyőrség tisztikara éppen együtt reggelizett a hevenyében összerúgott kaszinó terraszán, midőn egyszerre közéjük csapott a villámgyors hír, hogy az ezred legszeretetremlőbb, szép, szőke tisztje, a mindig előzékeny, vagyonos és nagy intelligenciájú Pallwitz báró hadnagy — dr Joannovics ezredorvos kezére került. Itt-ott még tódítottak is a híren, s fel-fújták hatalmasan. Tébolyról, dühöngésről, s más effélékről beszéltek. Az ezredorvos, állítólag, két izmos legénnyel fogatta le az örvöngőt, s összekötöztette, nehogy neki szaladjon fejjel a falnak.

— Lehetetlen! — kiáltották a tisztok összevissza. Néhányan felugráltak helyükről, hogy a kórházba siessenek, mások megzavarodva, izgatótan tárgyalták az esetet, s végül egyhangulag abban állapodtak meg, hogy bizonyosan tulzás van a dologban.

A „szőke Wili“ mindnyájuk kedvence volt. Ritka természeti túncemény a hadseregben: sem irigye, sem ellensége, de még csak pajzán öncélője sem akad, aki arcának nőies fehérségét, hajlékony alakját nyelve hegyére vette volna.

— Kolosszális ostobaság! — fakadt ki első meglepetésében egy csunyan összefoltozott képű százados, s akkorát csapott tenyerével az asztalra, hogy az összes kávéspoharak bösz táncra perdültek tőle.

— Meg kell kérdezni a doktort! — indítványozta valamelyik főhadnagy, s nyomban rá is rivallt a felszol-

gáló bakára, hogy repüljön azonnal a spítályba és tudja meg a doktor urtól, mi igaz ebből a számár hírből, mi nem?

Erre a futarra azonban nem volt szükség.

Az öreg Joannovics ezredorvos éppen akkor közeledett a kaszinó felé, s csakhamar oda is ért. Zajos riadallal fogadták. Tíz oldatról egyszerre ötven kérdés zudult feléje s valamennyi azonnali express választ követelt. Az általános, izgatott lármának végre is Radák kapitány dörgő hangja vetett véget.

— Nyugalom, uraim! Tartsunk rendet!

Az ezredorvos e közben leült rendes helyére az asztal mellé, megtörölte szemüvegét, s midőn a zsvaj nagynehezen elcsendesedett, egykedvű, nyugodt, száraz hangján kijelentette, hogy a szállongó hír egy része, fájdalom, igaz. A fiatal báró úgy viseli magát, mintha elméjében az a bizonyos negyedik szeg egy kicsit meghibbant volna, — de talán nem örökre. Talán csak könnyebb jellegű, futólagos átmeneti baj az egész, amelyet nem szabad túlságosan komolyan venni. A döntéssel mindenesetre várni kell. Majd kiderül az igazság. Néha a legbonyodalmasabbnak látszó kór-eset is egyszerű tévedésnek bizonyul.

— De hiszen egészséges volt!

— Persze, persze . . . hümmögött nyugodtan az ezredorvos, s buzgón aprította kávéjába a piritott kenyérszeleteket, — persze, hogy az volt Lelki baja volt, gyermekeim, de ezt ti nem igen értitek.

— Miféle lelki baja?

— Az volt a lelki baja, hogy öröklött testi gyengesége elkeserítette, föllázította, leverte és dühbe hozta. De ezt ti nem értitek . . . Izmai gyengék, pedig ő ilyen fekete bölény szeretett volna lenni, mint Radák Döme, vagy más valaki közületek. Ettől a kínzó vágyódástól szenvedett titokban folytonosan. Azt hiszem: gyűlölte magát, mert nem versenyezhetett veletek — s ez súlyos lelki nyavalya. Nagy nyomor. Igazi isten csapása. Bár ti ezt nem értitek . . .

S az öreg doktor elutasító kézmozdulattal legyintett a köréje se-reglő tisztok felé. Ezen a kicsinylő módon pedig senki sem ütközött meg. Aki a katonai orvosok helyzetét a hadseregben ismeri, az jól tudja, hogy ez mit jelent. A zászlóaljarancsnok százmázsás tekintélyéhez képest Joannovics doktor a plevljei bataillon tisztikara előtt meghaladta az ezer mázsát, — vas akarata, esze, humanizmusa föltétlen tulsúlylallyal uralkodott rajtuk.

Az összefoltozott képü százados mindazonáltal sietett megjegyezni, hogy a szegény Wili báró nem volt ugyan oly herkulesi erejü bölény, mint Radák Döme, de a szolgálatban mindenkor fáradhatatlan szívvösságot tanusított. Igaz-e, Döme?

A kapitány rosszkedvűen intett.

— Igaz . . . mormogta, fejével biccentve. Az eset rendkívül kellemetlen hatással volt rá. A fiatal hadnagy az ő tisztje volt, anyja — egy tiszteletreméltó, előkelő főuri hölgy — külöm is gondjaiba ajánlotta egyetlen fiát, s ez okon félig-meddig az apai hatalom birtokosának is tekintette magát. Most aztán éppen az ő védencével kellett ennek a mindenképpen homályos kalandnak megese. Szándékosan kerülte a „katasztrófa“ szót. Elképzelni sem akarta a lehetőséget. Legyen csak „kaland“, semmi más . . . Így enyhébb színe van a dolognak.

— A szolgálatban senki sem versenyezhetett vele, — mondotta válaszképpen.

Joannovics doktor intett, hogy elhiszi.

— Igazad van, Döme — szólt, nyugodt lassúsággal kanalazgatva ki csészéje aljáról a cukormaradékot. — de ne feledd, hogy ebben a gyöngé férfitestben roppant energia lakik. Nem ismerem a mítos hősei között senkit, akiben a parancsoló akaraterő jobban le tudta volna nyüzgözni a testet, mint ő benne. De azt is sejtettem, hogy abból előbb-utóbb konfliktus támad az anyag és a szellem között. Sajnálom, hogy a báró ur nem hallgatott rám. Az önzéretes sic volo sem fokozható a végtelékig.

— Rettenetes! . . . hűledezett a kis Nöbel kadét, az asztal végén, s mód felett izgatott arccal sugta oda — inkább kíváncsi kérdés alakjában — az összefoltozott képü századosnak: vajjon nem a pavlinopoljei rengetegben bujkáló „csoda“ tette csuffá a bárót? Ő ugy tudja, hogy a báró nagyon kíváncsi volt erre a csodára . . .

— Ugyan! felelte tagadó mozdulattal a százados, — az már nem létezik.

— Azt hallottam — bátorkodott megjegyezni a kis kadét, — hogy még létezik.

— Hogy létezzék, ha meghalt?

— Azt mondják, hogy nem halt meg, hanem most is ott csatangol valahol a sziklák között, ahol egykoriban az apját meggyilkolták.

— Mese.

— Nem mese, százados ur. Lát-ták.

— Mi a tatár! Kicsoda?

— Örmester Pálfi, a 13-ik kompániától.

— Ő maga mondta, hogy látta?

— Igenis, ő maga mondta.

A százados képtelenül furcsának találta a dolgot, de most már egy pillanatig sem kételkedett. A kuruc Pálfi örmester óvatos, tapasztalt, régi katona — amit meglát, az van. Ha tehát azt mondja, hogy látta a pavlinói csodát, akkor az olyan bizonyos, mint a halál. Pedig a plevljei vilajetben már jó ideje az a hír járta, hogy az a számalmasan elállatiasodott és elvadult asszonyi személy, akit „pavlinói csoda“-nak hívtak, valahol bizonyára elpusztulhatott, mert már hetek óta nem látta senki. Egy szerb favágó állítólag azt a hosszú, faragott, sulyos botot is megtalálta, melylyel a „csoda“ egyegy szikla tetejéről megfenyegette a feléje közeledőt. Mindebből tehát nem igaz semmi. A csoda él.

— Éppen most hallom, — fordult a százados az ismét zajossá váló társasághoz, — hogy az a szerencsétlen teremtés még mindig ott él a pavlinói vadonban.

— Rég meghalt! kiáltották három oldalról is.

— Pálfi örmester látta — folytatta

nyomatékkal a százados. Tehát nem halhatott meg.

— Egyremegy! Ennek a bolondnak, semmi köze a dologhoz.

— Ki tudja hümmögte a százados.

— Lárifári!

Dr Joannovics csak akkor szólalt meg, midőn már minden szem feléje fordult, s valamennyien az ő ajkáról lesték a felvilágosítást. A „csoda“ kifürkészhetlen lényéről, a hozzáfüződő ezerféle babonás meséről, az általa elkövetett állítólagos varázslatokról, s másnemű vastag titokzatosságokról annyi mindenfélét hallottak, hogy a póruljárt Pallwitz hadnagy és a „csoda“ között akaratlanul is mindnyájan valami különös, soha nem hallott összefüggést kezdtek gyanítani. Képzeltetni most már azt az általános, lármás kavardást, melyet az ezredorvos kijelentése okozott, ki rövid pauza után a maga higgadt, lassu modorában, fejével bólintva, így szólt:

— Az a nőszemély csakugyan él és a báró szerencsétlenségét is ő okozta.

A tiszték zajos izgatottsággal vitakoztak az eset fölött. Nagy részük a tiltakozók felfogását osztotta. Teringétték, a dolog tulságosan buta! Egy kedves, szép fiu és egy — erdei állat. Egy kócos, félmeztelen, elvadult asszonyszemély, egy száندانóan nyomorult teremtes, akinek élete semmiben sem különbözik egy erdőből-erdőbe bujdosó farkas-nőstény életétől — és az ő elegáns bajtársuk? Nem, nem! Ez tisztára lehetetlen! Ilyen súlyedés, ily erkölcsi vakság, a lelki és testi intelligencia ily hihetetlen elaljasodása nem képzelhető. Ennek a tiltakozó véleménynek öt-hat szenvedélyes szószólója is akadt. A vita zajossá, majdnem éléssé vált. Radák, kapitány kivételével, ki komoly hallgatásba merülve fontolgatta a hallottakat — egy kis hiúság is tüzelte a tiszteket. Olybá vették a dolgot, mintha a megtévelyedett fiatal hadnagy szégyene némileg az ő kényes önérzetüket is meglegyintette volna.

Joannovics doktor megvárta, míg a

körülötte zajongó fergeleg valamennyire lecsillapodik. Akkor körüljártatta hideg, de jóindulatu tekintetét a felindult társaságon és megszólalt:

— Tévedés van a dologban, uraim — mondotta felvilágosító hangon, magyarázva — itt csak egy sajnálatos esetről és nem szerelemről, vagy más ilyesmiről van szó. A motívumok nem fizikaiak, hanem kizárólag lelkiek.

— Ohó! Az más! — kiáltotta az összefoltozott százados.

A doktor ajaka szélén megjelent egy könnyű mosoly.

— Igen, ez más — jegyezte meg finom iróniával, miközben erősen pislogatva nézett a százados önelégült szemei közé — s erre, gondolom, azonnal rájöhettek volna, ha elmétek fényével nemcsak a szerencsétlenség semmitmondó felületére, hanem egy kicsinyt a velejébe is bevilágítottatok volna. De, természetesen, ez . . . más. Miért tiltakoztok például a gyanu ellen, hogy a báró és a pavlinói erdő félbolondja között viszony lehetett volna? Kedves gyermekeim, ha viszony lett volna, a hadnagy fejében egy pillanatra sem hibban meg a negyedik szeg, mert ilyen számárságot a természet se el nem követ, sem meg nem tűr. Mert csak az emberi hetvenkedés botlik a tulajdon nagy esze miatt — a természet mindig logikus, könnyen érthető és következetes.

— Ugy van! dörmögte szilárd meggyőződéssel a százados, kit az ilyen első „kiszólás“ joga legöregebb századosi rangjánál fogva megilletett, a bárócskának sokkal jobb izlése volt, semhogy egy ilyen verflixte perszóna után vetette volna magát. De mégis, hm . . . ha így van — az összefüggés nagyon homályos.

— Ellenkezőleg — folytatta az öreg doktor, s szokása szerint ezuttal is fölhasználta az alkalmat, hogy a köréje sereglő tiszteket egy kicsit lenyomja, kioktassa és megnyesegesse, nehogy az égbe nőjjenek — semmitem egyszerűbb és világosabb, mint ez. Gondolom, nem igen

logjátok megérteni, de azért pár szóval röviden megmagyarázom.

— A pavlinoi vadon féleszű teremése mindössze annyiban idézte elő a szerencsétlenséget — ha ugyan lehet erről beszélni, hogy a fiatal báró lappangó baját kiváltotta, mint a hogy a villa kiváltja a villamos palack tartalmát, vagy amint egy haszontalan gyufaszál is elegendő a löporos akna légberöpitésére. Hogyan és mely idótájban történt, ezt egyelőre pontosan nem lehet tudni, mert az erdőségben lefolyt jelenetnek nem volt tanuja. A mutatkozó jelekből ítélve azonban valahogy úgy történhetett, hogy a hadnagy, mint minden szenzibilis és módfelett „überspannt“ lélek, szerette a magányos sétaták, tegnap reggel ismét hosszabb sétára indult s balsorsa ezuttal a pavlinoi erdő valamely járatlan, sziklás részébe vihetette. Ott valahol a sűrűségben találkozhatott össze azzal a szegény féleszű növel, akit egy alkalommal én magam is láttam.

— Holláh, a doktor látta!

— Persze, hogy láttam. — ismételte az ezredorvos — a boldogtalan csakugyan létezik, de hogy mily emberi nyomoruság, a lelki élet mily azörnyü elzüllése vetette ki az állatok közé, s fosztotta meg lassankint az értelemről is, azt nem tudom. Mindössze annyit tudok, hogy apját, aki görög kereskedő volt, itt gyilkolták meg és hogy Diánának hívják. Ki volt a görög kereskedő gyilkosa és hova vitte az akkoriban alig hét éves kis leányt, ki apjával utazott itt keresztül, meg hogy miképpen, honnan és miért került vissza ily szánalmas állapotban — minderről az idevalóktól sem lehet valami okosat megtudni. A babonás nép egyébiránt még a közelébe sem merészkedik. Békében maradhatott, senki sem háborgatta. A mohamedán kitér a bolondnak; szánja, kíméli. Mi, a civilizáció kevély birtokosai, persze nem vagyunk ily kiméletesek — folytatta gunyos hangszínyal az öreg doktor — s mi sem természetesebb, mint hogy magam is kíváncsi voltam az esetre. Nyomozni kezdtem tehát s egy nap, a kora reggeli órák-

ban, végre sikerült is közelébe jutnom.

— A szegény teremtés egy szikla alatt tilt és evett. Turó, vaj és rozsenyér volt előtte. Nyilván valamely jámbor paraszt vihette neki, nehogy megbabonázza a tehenét. Midőn megpillantott, felugrott és hosszú, faragott fityköséhez kapva, bestiális, villogó szemekkel meredt rám, mint egy fölingerelt párdúc a prédájára. Látványnak biz ez elég szomorú volt. Rongyai össze-vissza tépett cafatokban lógtak le erőteljes, fiatal, barna testéről — nem lehet idősebb huszonkét-huszonhárom évesnél — sötétszőkébe játszó tömött haja csupa kóc, meztelen lába fölkarolva. Izmos karjai, duzzadó, kemény melle, nyaka, vállai hasonlóképpen, s a különös zöld fényben villogó szemekben semmi, de semmi nyoma az értelemnek. Reám, megvallom, az öslény komoly, de egyuttal nagyon lehangoló benyomását tette. Szilaj, erős, vad, értelmetlen, kegyetlen és gyáva... az első asszony. És elég formás, mert a pavlinoi csodától bizonyos plasztikus, durva szépséget nem lehetett elvitatni. Elővettem a fotografáló masinámat, hogy hirtelen lekapjam, de erre már nem volt időm. A szerencsétlen a bokrok közé ugrott s egy szempillantás alatt eltűnt. Öreg lábaimmal hiába botorkáltam volna utána.

A katonatisztek között erős mozgolódás támadt.

— Ki kell nyomozni!

— Kórházba szegénynyel...

— Mégis hallatlan, hogy a civil hatóságok nem törődnek a dologgal!

— Faule Kerle... bánják is azok...

— Mi fogjuk kézrekeríteni! — jelentette ki mindnyájuk nevében a százados.

— Próbáljátok meg — folytatta vállat vonva a doktor — nem látom be ugyan, hogy miért tűznének össze emiatt a civil hatósággal — egész Bécsig fölpanaszkodnának miatta — de, ha tetszik, meg lehet kísérteni. Aki úgy tud szaladni, mint az agár, mászni, mint a macska és harapni, mint egy dühös majom, az megpró-

bálhatja. Másnak nem merném ajánlani. A báró megjárta vele . . . Meg kell ugyanis jegyeznem, hogy fiatal bajtársatok blouse-a válltól egész derékig le volt tépve s bal combján erős botütés nyoma mutatkozott . . . A szégyenérzet, az elkeseredés, a tehetetlen düh, mely irtózatossal erővel tombolhatott benne, kicsit — mondom — kilóditotta helyéből azt a bizonyos negyedik szeget. Így történt gyermekeim, de ezt ti nem értitek.

— Szegény bárócska . . .

— Nono! Ennyire éppen még nem vagyunk — vágott közbe az öreg doktor. Én mondhatom, hogy dühöngő bolond — ti nem. Én is csak azért nevezem dühöngő bolondnak — folytatta jovialis mosolyal — mert az okos orvos oly nagyra fujja a bajt, amennyire csak lehet. A gyógyítás dicsősége így annál nagyobb. Ha viszont egészen őszinte akarok lenni: álljon elő közületek az a fehér holló, ki soha életében nem volt oly szituációban, amidőn határozottan bolondnak, sőt hülyének érezte magát.

A doktor kedélyesen nevetett. Erre itt is, ott is felhangzott a nevetés. A katasztrófa éle ezzel egy pillanat alatt eltűnt, s az imént még izgatott arcok egyszerre kisimultak.

Radák kapitány megkönnyebbülve hajolt az ezredorvoshoz.

— Így hát nincs mitől tartani?

— Ugyan — intett kezével az öreg ur — le fog csillapodni és ezzel a dolog egyelőre be lesz fejezve. De csak egyelőre . . .

— Nem értem.

A doktor ránézett a szemüvege fölött s amit mondott, az most már nagyon komolyan volt mondva:

— Ezt úgy kell érteni, Döme barátom, hogy ha fiatal véencedet még egy ilyen nagy izgalom éri, mint amilyen most nyargalt keresztül szervezetén: az meg fogja ölni. Jó lesz hát, ha vigyáz magára. Én részemről azt a tanácsot adnám a bárónénak, hogy helyeztesse át fiát Bécsbe. Ott nem igen érik hasonló veszedelmes kalandok az embert, mint itt ezen a — nem mondom — nagyon szép, nagyon egészséges, de föltötte barbár földön.

Ennek az epizódnak, mely akkoriban ugyancsak fölkaparta a helyőrség végtelen unalmát, már négy hónapja. Radák kapitány kivételével rég megfeledeztek róla a tiszti karban, midőn kiderült, hogy a nagy szenzáció voltaképpen jelentéktelen kalanddá zsugorodott, mely minden érdekessége mellett sem tartha ott több figyelemre igényt — két-három napnál. Harmadnapra a viharosan lesajnált Pallwitz báró már megjelent a tisztikaszinó közös menázsijánál, s miután a maga csendes, de jókedvű modorában elejétől végig ő is elmondta a szóban forgó „ügy” részleteit, éppen oly flegmatikusan kezdte kikanalázni tényérjából a levelet, mint azelőtt. Mindent egybevetve, a tisztek végre is úgy találták, hogy erről a históriáról csakugyan nem érdemes többet „povedálni”, mint amennyi, elég sok fölösleges szó már amugy is esett róla. Ettől fogva tehát végkép el volt intézve a szöke Wili hadnagy dolga, — senki sem emlegette többé.

Radák kapitány volt körülbelül az egyetlen, aki komolyabban foglalkozott a dologgal s nem felejtette el a doktor kijelentését egy új izgalomról. Maga sem tudta miért, de élénk rokonszenvet érzett e fiatal katona iránt, ki mindenben ellentéte, mondhatni: tökéletes ellenlábasa volt.

Valamivel nyolc óra után föl emelkedett a földről s a vasárolt dohányt vitorlavászon-kabátja bő zsebeibe rejtve, így szólt:

— Hazamegyünk, Wili! A ma nap szerencsésen agyon van csapva, hadd jöjjön a többi . . . Teringettél, ha a te helyedben volnék, egy napig sem maradnék ebben az unalmas fészekben, ahol az Isten ege alatt semmi sem történik. Hatalmas protektoraid vannak Bécsben, könnyen megszabadulhatnál.

— Miért, kapitány ur? Egészen jól érzem magam ebben a fészekben — felelte a hadnagy, miközben szintén felkészült az utra — s az a som egészen bizonyos, hogy itt semmi sem történik. Hát az én esetem?

— Hja, nem mindenki ily szerencsés — válaszolta nevetve a kapi-

tány, s kitérve a Plevljébe visszavezető gyalogútra, szép lassan megindult a nyugati mecset felé.

A hadnagy mosolyogva jegyezte meg, hogy vállalja ugyan a szerencsét, de sokkal jobban szeretne volna, ha ritka szerencséje — bot nélkül éri.

— Akkorát suhintott egyet labamra az a féleszü erdei nympa, vagy minek a macskának nevezzem, hogy majdnem térdre buktam.

A kapitány félszeggel sandított rá.

— Persze, persze . . . bizonyosan viccelődünk . . .

— Dehogyan viccelődtem, — felelte valamivel élénkebben a hadnagy, — tiszta véletlen, hogy egy vízmosás szélén, circa ötszáz lépésre a pavlino-hegyi várdától — egyszerre rábukantam. Amit a fiúk összebeszéltek, abból egy árva betű sem igaz. A doktor bácsi is sokat kombinált, aminek tizedrésze sem való. Annyi igaz, hogy mikor meglepetésemben állva maradtam, a rákövetkező pillanatban már végig volt szakítva a blouse-om, s a botütést is megkaptam. Mire összeszedtem magamat, egyedül voltam. A „csoda“ úgy eltűnt, mintha a föld alá süllyedt volna.

— Hát ennyi . . .

— Ennyi és nem több, — ismételte a fiatal katonatiszt. No, meg az is igaz, hogy éktelen dűhbe gurulva, esatangoltam fel és le a vízmosás mentén s eközben biz én néhányszor az anyaföldet is megfeküdtem, midőn az indákba akadva, remek hasraeséseket produkáltam, — de nem voltam „dühöngő bolond“. Csak dühös; az ördögbe . . . gondolom, ez természetes!

A kapitány nem mondta, hogy nem az. Ellenkezőleg, nagyon szívesen hallgatta fiatal tisztje józan előadását, mely a „katasztrófának“ felfújt epizódot most még alaposabban leszerelte. Lám, mily gyönyörű tudomány az orvosi!

— Legalább szép az a boszorkány? — kérdezte odavetve a kapitány.

A hadnagy elnevette magát.

— Nézd meg, kapitány ur, te is, ha kíváncsi vagy rá, majd megtudod.

— Van eszemben! A doktor bácsi egyőbiránt elég szépen lefestette a portrait-ját, csak hogy most már azért sem merném tűzbe tenni a kezemet.

— Bátran megtehetnéd! Amit rólam mondott, az — amint látod — nem volt egészen helyes diagnózis, amit azonban arról a szerencsétlen csavargó leányról mondott, az körülbelül igaz. Érdemes megmézni, mert nagyon rongyos ugyan, de nagyon szép.

HARMADIK FEJEZET.

I.

Skoda alezredes házában ezen az estén is villanyos feszültséggel volt tele a levegő. Milcsike kisasszony egész nap panaszkodott, hogy a forróság tűrhetetlen. Miért nincs a házban zuhany és fürdőszoba? Így tönkre kell menni. S ha már se zuhany, se fürdőszoba, de egy közönséges fürdőkádat mégis csak be kellett volna szerezni. A legprimitívebb egészségügyi szabály, hogy a nagy hőségben fürödni kell; ennek folytán azt a bizonyos fürdőkádat minden áron elő kell valahonnan teremteni és be kell állítani az ő szobájába. Nem tudja tovább tűrni a meleget, fürödni akar.

— Meg fogok örülni ebben az utálatos kutyalyukban . . . dunyogta pittyedt szájjal Milcsike s körülnézett haragos megvetéssel az „utálatos kutyalyuk“ berendezésén, amely erre a nyers kifakadásra semmiképen sem szolgált rá.

A hőség még esti nyolc óra után is alig engedett valamit az erejéből. A levegő mozdulatlan, füledt és bágyasztó volt. A Sophia-mecset erkélyéről lehangzó esti szurem monoton dallamát máskor egészen idáig elhozta a légáramlás — ma semmit sem hallott a kisasszony, midőn kigombolt, meztelen nyakkal kikönyökölt az ablakba s a félhomályban fel-feltünetező alakokat szemügyre vette.

Ebben a házban lakott Radák kapitány is. Az emeleten levő három szobácska az övé volt, a tágas földszint négy vagy öt helyiségében a

Brassóból ide telepedett Mayer Izidor koremsáros tiszte volt elhelyezve, egy — elég tiszta — ebédlővel az uri közönségnek (helyesebben: a helyőrség tisztjeinek) és egy ivószobával a hátulbő paraszti plumdrában érkező vendégeknek, kiknek javarésze a Novibazár felől ideérkező szerb marhahajcsárokból télt ki. Nagynéha egy-két albán és görög kereskedő is betért a Három csillag-ba (így hívták a mézédességtől, fürgé kis Mayer koremsáját) s ilyenkor a tambura bánatos hangja is megzendült az ivóban, vagy künn az udvaron a széleslevelű jalapák alatt, hol szintén meg volt terítve vendég-hívogatónak egynéhány hosszú asztal.

Radák kapitány és Pallwitz hadnagy valamivel fél kilenc előtt bukkantak ki a homályból, s közeledtek a „palota“ felé, amely előtt mindkettejüknek el kellett haladniuk. Milcsi kisasszony nyomban észrevette őket s kihajolva az ablakon, habozás nélkül leszólt:

— Jó estét, urak!

A két katonatiszt természetesen azonnal viszonzta az üdvözlést. Udvariasan megszólították a zászlóaljparancsnok leányát. A kapitány mosolyogva mentegődött, hogy ma semmit sem küldhetnek föl a zsákmányból, de ebben a nagy hőségben még a Csehotina halai is annyira el-lustultak, hogy a legkitünőbb sajt-szeletekét is érintetlenül hagyták.

— Igazuk van a haláknak, — felelte a leány, miközben az ablakpárkányon heverő papirlegyezővel legyezgetni kezdte magát, — én is türehetetlennek találom a forróságot. Képzeliék, már majdnem lementem a folyamhoz, hogy kissé lehűtsem magam.

— Most este? — kérdezte tréfásan a kapitány.

— Igen, most este.

— Ezt nem ajánlom, kisasszony...

— Nem vagyok félnék.

— Elhiszem, de a Csehotina nem válogathatja meg embereit. Fűrdik ott mindenféle fajtából elég.

— Sajnos, hogy így van! Tudják, már nagyon jóllaktam ezzel a maguk unalmas garnizonjával s ha meggondolom, hogy még teljes két hónapig kell itt maradnom... Jaj!

— Biz ez nem valami mulatságos, — válaszolta a kapitány, aki szeretett ingerkedni a könnyen lobbanó leánnyal, — s ezért most is csak azt ajánlhatom, amit már többször ajánlottam.

Milcsi kisasszony nevetve fenyegette emg legyezőjével a kötekedő Herkulest.

— Azt hiszi, hogy ajánlata valami szellemes vicc?

— Dehogynem! Az unalom ellen azonban biztos szer. Ki van próbálva. Ha holnap férjhez megy, Milcsi kisasszony, holnapután már nem fog unatkozni.

— Nem bánom, — felelte merészen a leány s még jobban kihajolt az ablakon, — kérje meg a kezemet a papától és én ígérem...

— Mit?

— Semmit. Jobb lesz, ha nem bosszant...

— Bocsanat, nem akarom bosszantani, — ingerkedett mosolyogva a kapitány, — s ezért én is ígérem, hogy nem fogom megkérni kezét a papától.

— Nem is fogadnám el.

— Tudom. Sokkal jobb izlése van.

— Eltalálta.

— Pedig én legőszintébb hódoló közé tartozom.

— Ezt el is várom öntől, de magamnak már nagyon öreg...

— Minden bizonnyal! — bölintott fejével a tiszt. Éppen ezért bátor vagyok magam helyett a hadnagy urat ajánlani, még pedig a legmelegebben.

S rámutatott tréfásan a mellette álló Pallwitz hadnagyra, aki titokban már kétszer is jelt adott, hogy bucsúzzanak és menjenek. A fiatal katonatiszt ki nem állhatta a vöröshaju kisasszonyt. Kifejezései, arca, modora, lényé visszatetszett neki. Tulságosan felvilágosodottnak és főleg neveletlennek találta a kedves gyermeket, aki ez eléggé eltitkolt antipáthiát csodálatos módon, ösztönszerűleg megérezte s ez okon minden kinálkozó alkalmat megragadott, hogy bosszankodását a fiatal katonatiszttal éreztesse. Ezuttal is azonnal készen volt a csipős válaszszóval:

— A hadnagy urat nem szükséges legmelegebben ajánlani, — mondotta

gunyos neveléssel, — róla úgy is tudom, hogy imád.

Az ablak becsapódott. Milcsike kisasszony nyúlánk, fehér alakja eltűnt a párkányról. Radák kapitány erre karonfogta fiatal bajtársát és lakása felé tartott. Néhány lépés után azonban nem tudta megállani, hogy vissza ne nézzen.

— Ugy látszik, — mondotta jókedvűen, — hogy valamivel megbántottad ezt a vörös angyalkát.

— Azt nem tettem. De nem rajongok érte, az bizonyos.

— Hallatlan, mennyi esze van ennek a gyerekeknek! — folytatta újjával pattantva a kapitány, — s hogy el van rontva! Becsületesem mondom, érdemes volna megmenteni a kicsikét . . .

II.

— Vizionlátásra, Wili! — mondotta lakása előtt a kapitány, s barátságosan megszorította a fiatal tiszt kezét.

— Jó éjt, kapitány ur! Ma éjjel inspekció is van.

— Ördög vigye! Lehet, hogy aludni fogok.

Elváltak. A báró a gondokban, érdemekben és opiumban megöszült plevljei kádi: Ebul Laklah egyik házában lakott. Az emberséges kádi ismert „Camondo“-ja (afféle török Rothschild) volt az egész vilájetnek. Plevljeben is volt vagy öt háza. Az igazságszolgáltatás gondjain kívül most már semmivel sem foglalkozott.

Radák kapitány nem ment föl lakására, hanem előbb betért a „Három csillag“-hoz egy pohár sörre. Kivüle egy lélek sem volt a fenéjázó „kerti helyiség“ nevet viselő udvaron. A petroleumlámpások gyér fénye kizárólag az ő kedvéért világított a keleti égen éppen most felbukkanó hold intenzív világosságával, mely egymagában is elegendő erős volt arra, hogy akár a napi-parancs elmosódó hektograf-írását is könnyű szerrel el lehetett volna olvasni. A kapitány gyönyörködve nézte a csodaszép holdat, mely a lökéletesen tisztá égbolt mély kékségében még nagyobbnak, még ragyogóbbnak látszott.

A deresfejtű, fürgé kis Mayer

maga perdült ki, hogy rendes vendége kivánságait megüdokolja.

— Valami ennivalót, lieber Herr Mayer — felelte a kapitány — és egy pohár jó hideg sört.

— Azonnal!

— Meg egy legyezőt.

— Igenis, egy legyezőt! Stefikém, gyermekem, — kiállott leányára, aki szintén a kapitány közelébe iparkodott — hozzá egy nagy legyezőt a mi kedves kapitány urunknak. Azt a sárgát, a nagyon finomat.

— Megelégszem akármilyenel.

— Aztán két pohár fenomenál hideg sört! Értem, igenis . . . hozom azonnal a harmadikat is — mosolygott a kis ember — ebben a krímnél melegben ma még én is megittam öt, fűnf, pohárral, s meg fogok inni — úgy éljek — még a hatodikat is! Nagyon csuf temperatur, nagyon forró. En is izzadok, cselédeim is, leányaim is, hehehe . . . Hja, persze, ha valaki oly gömbölyű, mint az én saccikám, a Stefike lányom . . . nagyon finom gyermek.

— Az, — intett kedélyesen a kapitány, ki szintén tisztában volt vele, hogy a „gömbölyű“ saccikánál haszontalanabb gyermek nem igen akad a kertületben. Az alezredes leányának kioktatásában jelentékeny része van. Nagy köztük a barátság. Amely szembeszökő a különbség e kicsattanó arcú, kerek, telt idomu gömböc és Milcsike kisasszony nyúlánk, sápadt külseje között, épp oly harmonikus köztük a benső egyetértés. Ha összebujnak, elfojtott nevetésük körülbelül elárulja, hogy aligha a szent martirok szenvedéseiről beszélgetnek.

Midőn a saccika megérkezett a legyezővel, Mayer ur a konyha felé sietett, hogy a fenomenál hideg sört ő maga hozza ki vendégeinek.

— Itt van, kapitány ur, a legyező; — mondotta a leány, s átnyujtva pajzán pukkedli kiséretében a papiros-legyezőt, helyet foglalt az asztal második oldalán, szembe a kapitánnyal.

— Köszönöm, Stefi kisasszony, — mi ujság?

— Semmi, éppen semmi! Halásznai voltak?

— Igen, — de nem fogtunk semmit.

— Én hasznosabban töltöttem az időt. Kiporoltattam a kapitány ur összes butorait, felakasztottam az új függönyöket, s behuztam az ágyal. Új szalmazsákot is kapott a kapitány ur.

— Oppá, ez nem tréfa! Még elkényeztet.

— Apa azt akarja, hogy meg legyen elégedve a lakással.

— Ez szép tőle.

— Én is azt akarom.

— Mődfelett lekötelez, Stefike! Nos, hát én meg is vagyok elégedve és amig itt leszek, mindig a „Három esillag”-ban fogok lakni.

— A kert felé nyíló két földszinti szobát is ki fogjuk adni, — ujságolta a leány, miközben bizalmasan felkönyökölt az asztalra, s úgy nézett nevető, sunyi, macska-szemeivel a kapitányra, — nem tud valakit, aki kivánná?

— Nem biz én!

— Talán Pallwitz hadnagy ur...

Radák kapitány elnevette magát.

— Ugy-e? Tetszik a hadnagy ur magácskának?

— Tetszik bizony! — felelte habozás nélkül a leány, s még csipentett is egyet a szemeivel, — nagyon kedves fiatalembernek látszik... Pszt, pszt! Itt a papa...

Mayer ur frissen közeledt a sonkával és a sörrel. Ugy cselekedett, amint mondta: egyszerre három kriglivel hozott. Friss, hideg sör volt, — Mayer ur büszke önérzettel helyezte a kapitány elé az izlésesen feltálatl sonkával együtt.

— Méltóztassék, kapitány ur, — szólt nyájasan — olyan hideg, mint a jég és friss... becsületemre... ma csapoltam, ugy-e Stefi... hogy? Ma csapoltuk meg az új hordót?

— Igen, ma csapoltuk.

— Sima, finom sör, mint a tej! Hagyja magát inni. Ha még parancsolja, tessék csak szólni, hozok. Diskuráljál, saccikám, a kapitány ural, nekem be kell mennem.

Elsietett. A saccikának pedig az volt az első dolga, hogy maga elé huzta az egyik kriglit, jót huzott belőle, s csak azután kérdezte behabozott szájjal, orral, dévaj kacagás kíséretében a kapitánytól:

— Megengedi?

— Tessék, Stefike, tessék! Kitiün-

tetésnek veszem, ha ilyen szép kis leány, mint maga, iszik a poharamból. Jó volt?

— Oh, nagyon! Csak az a baj, hogy az ilyen nagy melegben mindig a fejembe megy. Tegnap is lerészegedtem...

— Dehogy?

— Le bizony, — a papa aztán jól megráncigálta a hajamat, — mesélte nevetve a leány, miközben ismét felkönyökölt az asztalra, s keze fejével letörölte a száját — a papa néha goromba, mint a pokróc... Szóval, ha Pallwitz hadnagy urnak megteetszenék a kerti lakás, nagyon örülnek neki.

— Majd szólok a hadnagy urnak, — felelte a leánynak, ki ismét nagyot huzott az előtte levő sörös pohárból, s erősen legyezte magát, — meg fogom neki mondani, hogy ha angyal közelében akar lakni, ide jöjjön.

— Szép angyal vagyok... ötvenhét kilogramm...

— Mi az ördög!

— Hogyne! A papa azért nevez — négyszem közt, amikor goromba kedvében van — malacnak...

— Borzasztó!

— Igen, malacnak nevez — intett fejével a leány, s fölbigyesztette a száját. Majd vállat vont, a sörös poharat tologatta erre-arra, s még jobban kigombolta kerek, fehér nyakán a könnyű, pettyes blouse-t, mely akadályozta a szabadabb lélegzésben. Egyszerre nagy meleg lett, a hirtelen bekebelezett sörtől. Melle hevesen szállt és emelkedett; tartani lehetett tőle, hogy egy-két gyöngyház-gombocskára lepattan a helyéről, s nyílt utat enged az indiskréciának, — ha ugyan volna itt valahol kíváncsiság. A kapitány részéről semmitől sem kellett tartania. Mulatott a leány kezdődő mámorán, de éppen nem volt kíváncsi a pettyes blouse titkaira.

— A papa, ha dühös, nagy paraszt, — folytatta kissé már akadozva a gömböc és ismét ivott — ugy ordit, mint egy ökör... igen... éppen ugy ordit, mint egy... hát ugy! „Takarodj innen, te malac, mert fölpofozlak.” Szép komizság, ugy-e? Az ember el sem hinné, ha

jókedvében látja a papát. Nagy politikus a papám! Most multam tizenhat éves . . . de már ki szeretne dobni a házból.

— Menjen be és feküdjék le.

— Hogyne! Ha a papa észreveszi . . . megráncigálja a hajamat, — motyogta fejét rázva a leány. Azután kísérleteket tett, hogy fölkeljen az asztal mellől, de biz ez nehezen ment. Visszaült tehát ismét a padra, s öklével dobolni kezdett az asztalon.

— Bum, bum . . . Még ihatnék! Még . . . Sie, Mayer, verfluchter Wagabund von a Juden . . . einrücken!

A kapitány ugyan elég jól mulatott a becsipett leányon, de azt már még sem állta szó nélkül, hogy tulajdon apjára az ittas katonák fagragatlan durvaságával kiabáljon. Közelebb ült hozzá és az asztalkendőt gyöngéden, de határozottan, szájára nyomta.

— Hallgasson, Stefike . . .

A gömböc aztán azt tette, hogy mindenáron fel akart mászni a kapitány ölébe, és bele szeretett volna kapaszkodni a szakállába. Nincs nagyobb élvezet, mint egy ilyen fényes, fekete szakállt jól megmarkolászni. A kapitány természetesen ellenkező véleményen volt — s már éppen hívni akarta a helytelenkedő gömböc papáját, midőn a leány nagysietve ismét visszatelepedett a helyére és kijelentette, hogy nem bántja a veszedelemben forgó férfiúi diszt, csak ne hívja ide az apját. Tartani lehet tőle, hogy elveri, ha megtudja, hogy megint ivott.

— Jól van, kis leány, de üljön csendesen, — intette mosolyogva a kapitány, s messzebb húzta előle az üres sörös poharat.

A leány még dűnyögött valamit, de arra már nem ügyelt a katonatiszt. Künn, a korecsma előtti téren, szaladó emberek zürzavaros kiáltozása ütötte meg fülét. A távolból is lárma hangzott. A kaszárnyának használt régi Bajazid-erőd tájáról elmosódó kúrtszó egy-két erősebb taktusa érkezett a kapitány füléig, aki azonnal felismerte a katonai jeladást: tűz van valahol . . . de hol? Semmit sem látni.

E pillanatban kirohant az udvarra a kis Mayer is.

— Um Gottes willen, kapitány ur! Hallja?

— Hallom, — intett a tiszt, s gyorsan elhagyta helyét, hogy körülnézzen a holdfényes égen, — de nem látom . . . De igen, teringgettét, most már látom!

Nyugat felé vörös volt az ég. A tökéletesen szélsendes, meleg esti levegőben — tizenegy óra volt — milliő apró szikra szállongott a magasságban.

— Oh jaj, óh jaj . . . — sopánkodott elhalaványodva a kis Mayer, — ilyen forróságban . . . tűz ilyen forróságban . . . Mind elveszünk!

— Ne lamentáljon, Mayer ur, — nyugtatta meg a kapitány az ide-oda futkosó, rémült kis embert — a veszedelem messze van, aztán meg én is itt lakom. Érti? Ne tartson semmitől.

A térre nyíló kapun most besietett a napos káplár. Nyomában harminc baka iparkodott befelé egy kézi nyomó-fecskendővel, létrákkal, kötelekkel. Tűzvész esetén minden katonatiszt lakását megszállták a bakák. Egy ilyen tűzoltásra begyakorolt csapat rukkolt be ide is, bár itt egyelőre nem akadt semmi dolga.

A kis Mayer valamennyire megnyugodott. Látta, hogy nem ég le a „Három csillag“. Imé, ezért jó a katonatiszt a házban; tudja ő, mit csinál, amikor szobáit mindenáron nekik akarja bérbe adni.

A napos megállt merev haptáiban a kapitány előtt és jelentette:

— Melde gehorsamst! egy fecskendő, két létra, negyven méter kötéll, tíz tömlő, hat hørograd — és harminc ember.

— Hol van a tűz?

— A török bíró háza ég, vitéz kapitány ur! — felelt a káplár.

— De csak . . . ezer villám! — pattant fel izgatottan a kapitány — csak nem az, amelyikben Pallwitz hadnagy ur lakik?

— Nem, melde gehorsamst, hanem akiben ő maga lakik. A borostyánligeten tul.

— Ugy? Az messze van.

— Igenis, messze van! Főhadnagy ur Boros azonban megparancsolta, hogy ide a vitéz kapitány ur kvár-

télyára is löfsrittolják harminc ember, nehogy tán valami hiba legyenek. Mert hogy a kádi házát valaki felgyújtotta.

— Jól van, maradatok itt és ügyeljenek.

A kis Mayer megkönnyebbülve kottyantotta közbe:

— Jaj, csak ügyeljenek, csak jól ügyeljenek! Minden derék fiu kapja főlem sört, amennyi csak telik . . . fejenkint egy pohárral.

Radák kapitány figyelmeztette a kis embert, hogy jobban teszi, ha a sok fölösleges sopánkodás helyett felkölti és lefekteti a leányát. A söröző gyermek elaludt amott az asztal mellett, — vigye be, nehogy a bakák gunytárgya legyen. De ezuttal, kivételesen, ne bántsa. Az ő biztatására ivott.

A korecsmáros fejét rázta.

— A kapitány ur sokkal intelligensebb gentleman — mondotta tiszteletteljes hangon — semhogy ezt megtette volna. Védeni akarja csupán azt a haszontalant . . . De legyen! Ma, kivételesen, pardon gracia a fejének, nem fogok megbüntetni.

A kapitány most kisietett az udvarról a térre, amelyen hol itt, hol ott bukkant fel egy-egy szaladó árnyék. Mindenki a tűz felé iparkodott. Az itt nagyon komoly dolog. A házak javarésze fából való. Az emeletes házaknak is csak a földszintje ezilárd anyag. — az emelet maga szintén fából készül, s otromba, ketős fedelével, mely ugy nehezedik a máskülönbön is alacsony épületre, mint egy gombakalap: hatalmas és örökös fészke a tűzveszélynek.

A kapitány keresztül haladt a téren, s éppen be akart fordulni az orgonaligeten keresztül vezető utra, melyen a tűz színhelyét leggyorsabban vélte megközelíthetőnek, midőn a félhomályból Joan Stanko izmos, barna alakja bontakozott ki. A bosnyák azonnal megismerte bőkezű vevőjét, s mellén keresztbefont karokkal üdvözölte.

— Nos, Joan fiam, — kérdezte a katonaiszt — mi baj?

— Onnan jövök uram, ahol a baj van — felelte szolgálatkészen az ember. — Ebul Laklah háza le fog égni.

— Ott vannak a mieink?

— Ott vannak uram, vagy százan és oltanak. Szájtátók is vannak elegenden. A fényes nyakú parancsoló is ott van (az alezredest hívták így, aranygallérja miatt), de a tűznek nem lehet parancsolni. Ebul Laklah háza, pajtája, kutja, istállója le fog égni.

— Igaz, hogy gyujtogattak?

— Igaz, uram! Ebul Laklah istállójában támadt a tűz, ahová barmai közül két tehén, lovai közül egy drága mén és két egyéves esikó már benn is égett. A ház most ég javában. Ebul Laklah azt mondja, hogy a gyujtogató asszony volt.

— Micsoda?

— A böles kádi azt mondja uram — ismételte nyomatékkal a bosnyák — hogy a gyujtogató asszony volt. A böles kádi azt hiszi, hogy ráismert a görög Manoli leányára, akinek neve Diána, s aki, miképpen tudod, uram, a pavlino-poljei erdő szikláinak között tengeti szegény életét. Mióta ismét visszajött — ki tudja honnan — a mi vidékünkre. Mivel pedig Ebul Laklah szeme a sasé — bizonyos, hogy a gyujtogató csakugyan ő volt. Fiatal barátod örülhet, uram, — Ebul Laklah megesküdött, hogy nem nyugszik addig, míg a gyujtogatót kézre nem keríti. Sorsa: örökös fogság leszen az igazság csarnokának boltozott pincéjében.

A bosnyák, fájának lassu, komoly modorában még többet is akart mondani, de most lenn a Csehotina folyam fölött is pirosítani kezdett az égbolt, s csakhamar az első szikracsomó is felgolygott a levegőbe.

— Fordulj meg, fiu és tekints dél felé, — figyelmeztette a kapitány.

Stanko megfordult és hirtelen felkiáltott.

— Ott is ég! Alláhra és a Prófétára . . . arra van az én házam és az Ali Ben Kadin háza!

A bosnyák futott.

Néhány perc mulva négy-öt helyen is felhangzott messze terjedő, éles riadója a trombitáknak.

III.

Radák kapitány keresztül vágott az orgonaligeten, de még ez arány-

lag legrövidebb uton is jó negyed-órára volt szüksége, míg a kádi házához ért. Ott már nagy volt a kavargás. A mindenfelől összesereglett tömeg a tüzoltáshoz kivonult katonaságot inkább hátráltatta a munkában, semhogy valamiben segélyére lett volna. A mohamedán fanatikus ebben is, mint minden másban. A tűz is felsőbb akarat, — ki száll szembe a hatalmas Büntetővel, aki kegyelmes haragjában, valamely rejtett, de igazságos oknál fogva úgy méltóztatott rendelni, hogy Ebul Laklah kádi háza és háztája a mindent megemésztő tűz zsákmánya legyen? A Próféta engedelmes gyermekei nem avatkoznak a haragvó Teremtő akaratába. Körülállják ugyan a vész színhelyét, de mihelyt arról van szó, hogy azon idegen kék embereknek segítségére siessenek a fecskendők nyomásában és a vízfordásban — szétrebbenek a közeli bokrok közé, mint a vízslá elől a fürjek.

A bakákat ennél fogva elfogta a jogos megelégedés, s a renitens igazhivők egy némelyike csuful kioktatva repült a tömeg közé.

Az oltást maga az alezredes vezette.

Sok haszna persze nem volt az erőfeszítésnek. A kánikulai forróság még jobban kiszáritotta a már ugyis száraz épületeket. A magasan felkigyózó lángok ellen, melyek rengeteg fekete füstgomolyok között törtek elő az égő épületből — gyöngének bizonyult minden iparkodás. A pokoli hőség miatt jóformán meg sem lehetett közelíteni a tüztengert. Ropogott, összedőlt minden, ahová a lángok szétnyaldostak. Az emelet ráomlott a földszinti kőépítményre. Nyomában óriási szikratenger vágódott föl a levegőbe, s az épület sorsa ezzel meg is volt pecsételve.

Ebul Laklah olyan volt, mint az örült.

Magas, sovány alakja reszketett a felindulástól. Kiaszott, pergamen barna arcán, melyből hajlott orra tulságosan kiállt és mélyen beesett szemeiben halálos gyötirelem tükröződött. Ide-oda libbenő fehér burnu-

szában csakugyan hasonlított egy szárnyait emelgető saskeselyűhöz. Hangja is inkább beillett vijjongásnak, semmint emberi beszédnek. Két katona tartotta a karjait, különben berohant volna az égő épületbe.

— Eresszetek el, eresszetek el! rikoltozta éktelen dühvel, s erőszakal akarta magát kitépni a bakák keze közül, de azok az alezredes egy intésére oly erővel ragadták meg a rugkapalódzó embert, hogy mozdulni sem igen tudott a karjait és vállait tartó kemény székelly markok szorítása alatt.

A szájtató igazhivők zugtak az erőszak miatt. Ha be akar menni a tűzbe a kádi: miért nem engedik bemenni a tűzbe? Ha meg vagyon neki irva az örök Parancs könyvében, hogy közel hetven esztendő kiaszott, sovány teste és immár velőtlen csontjai tűz által kerüljenek föl a Próféta szakállá árnyékába: miért akadályozzák meg, hogy tűz által szabadulja meg lelkét porlandó hüvelyétől?

Ebul Laklah, midőn látta, hogy erőszakkal nem szabadulhat, könyörgésre fogta a dolgot.

— Be kell mennem a pincébe — rebegte siró hangon — ott vannak ékszereim, selymeim és ötezer drachma aranyban . . . Ott, ott, a pincében . . . a falban . . . aranyban ötezer drachma . . .

Skoda alezredes a mellette álló Radák kapitányhoz fordult.

— Mit beszél ez?

— Magam is különösnek találom, alezredes ur, — felelte egy hirtelen támadt gyanu hatása alatt a kapitány, — a drachma görög pénz . . .

Az alezredes közelebb lépett a siránkozó kádihoz és a szeme közé nézett.

— Ötezer piastert, vagy frankot akartál mondani, Ebul Laklah?

— Drachmát, uram, drachmát! nyöszörögte, lassankint ismét dühre gerjedve a kádi és megint kísérletet tett, hogy kiszabadítsa magát . . . eresszetek el, kutyák, eresszetek el! Parancsold meg, uram, ezeknek a kutyáknak, hogy eresszenek el . . .

Odavész ékszerem, selymem, pénzem!

— Ötezer piaster . . . ismételte szárazon az alezredes, s összeakasztotta éles tekintetét a dühös vén ember szemével, melyekből szinte kiszikrázott az ádáz harag.

— Ötezer drachma és nem piaster! rikácsolta toporzékolva. Sikket vagy uram, hogy ném érted? Kétszer annyi . . . aranyban . . . mint ha piaster volna. Aki ezt nem érti, az bárgyu juh!

S a kádi kiköpött maga elé a földre. A bakák hirtelen el akarták hurcolni a dühöngő embert, de az alezredes nem engedte.

— Tehát drachma és nem piaster — mondotta hidegen. Tudod-e, Ebul Laklah, hogy a drachma görög pénz, — a pavlinoi erdőben meggyilkolt Aschilos Manoli görög kereskedő gyilkosát pedig még mindig nem találtuk meg?

A tömegből fenyegető hangok hallatszottak. Hogy meri ez az idegen parancsoló gyilkosnak tartani az emberséges kádit, ki tisztességben és becsületben öszült meg mindnyájuk szeme előtt. Valahonnan hátulról egy tégladarab repült el az alezredes feje fölött. A tömeg forrongott. A szájasabbak közelebb nyomultak az ordító agghoz, aki mindnyájuk tanúságtételére hivatkozva, rémült arcú iparkodott szabadulni a gyanu alól.

Erre újabb ködarab füttyült keresztül a levegőn, s ugyanakkor menydörgő roppanással a lángban álló épület földszinti menyezete is összeomlott.

A katonák félreugráltak a kiesapódó lángok és a széthulló tözes zsarátnok elől. A várda legénysége viszont egy pillanat múlva már szembeállt a forrongó tömeggel.

— Bajonet auf . . .

A szuronyok felvillantak, de ezzel egyszerre vége is szakadt a tömeg harcias hajlamának. A háboru után következő év keserves tapasztalatai még sokkal élénkebbek voltak, sem hogy az imént elhangzó vezényszó következményeivel azonnal tisztában ne lettek volna. Nem telt bele fél perc s a megriadt tömeg most még egy fölvert fűrjcsapatnál is gyorsabban

rebbent széjjel. Az ordító kádi közelében nem maradt senki. Mind elhagyták.

— Ebul Laklah — folytatta egykedvű hidegvérrel az alezredes — mondd el, mit tudsz a gyilkosságról?

— Dögölj meg, hazug eb . . . semmit sem tudok! — rikácsolta az agg és a főtiszt felé köpött. Egy megbezett tigris hátartalan dühe tombolt ebben a kiaszott csontvázbán: szinte örvongött tehetetlenségében a katonák marka alatt, akik már majdnem egészen a földre szorították.

Az alezredes intett a legényeknek.

— El vele! Verjétek vasra.

NEGYEDIK FEJEZET.

I.

Az elfogott kádit a Portával kötött egyezmény értelmében a török hatóságoknak kellett volna kiszolgáltatni, de ezt az 1879. évi március 12-én aláírt egyezményt már 1883-ban sem vették tulságos komolyan. A magas Porta az előforduló esetek tulnyomó részénél felette engedékeny szerződő félnek mutatkozott: arról, hogy egy jelentéktelen községi bíró ügyeinek hovatarozandósága miatt nyílt újat huzzon a másik szerződő féllel — szó sem lehetett. Ebul Laklah menthetlenül a Bajazid-erőd börtöneibe került s bizony senki sem akadt a fényes Porta oszlopai között, aki e flagráns szerződésszegés miatt szót emelt volna. A szuronyal pacifikáló katonái, nemkülönben a zsandárral, fináncsal és horribilis tömegű stempelis papirossal pacifikáló osztrák polgári hatóságok minden egyes esetben az „általános rend és közbiztonság” érdekeire hivatkoztak, — a mesébe való türelemmel ékeskedő mohamedán hatóságok viszont menyei flegmával fogadták ezt a csinos kibuvó-ajtót, amelyen ama derék egyezményt bármely pillanatban ki lehetett lökni. Mert lám, mi egyébért vannak ők is, ha nem a rendért és a közbiztonságért?

A főbenjáró bűn gyanuja miatt börtönbe vetett kádi dolgában megoszlottak a vélemények. A tiszti kaszinóban másnap élénken tárgyalták az esetet, de — az alezredes önhatalmu biráskodásával szem-

ben — nyíltan csak az öreg Joanovics ezredorvos mondotta ki, hogy kár ennyire felfujni egy régi dolgot. A büntény körülbelül tizenöt esztendővel ezelőtt történt. Ha a gyanuba vett Ebul Laklah csakugyan el is követte — mi közük hozzá nekik?

Az elfogott kádi házának romjait még másnap sem lehetett megközelíteni. Benn még égtek az összeomlott épületrészek, bár füst már alig itt-ott szivárgott ki az összevissza dőlt falak réseiből. A másik tüzeset, lenn a Csehotina mellett, jelentéktelen volt. Joan Stanko portája végén a szalmával fedett kukorica-kas gyúlt ki és le is égett, — nagyobb veszedelmet a szélsendes időben azonban nem okozott. A károsult bosnyák persze olyan siralmas panaszkodásban tört ki, mintha egész vagyona elpusztult volna. Ki is jelentette mindjárt, hogy az idén képtelen adót fizetni a nagy kára okán, mely felrug tizenkét kemény forintokra — a kasba égett tojós tyúk értékén kívül, ami egymagában is kitésen vagy hatvan krajcárt. Máskülönb pedig legközelebb kilódul a pavlinoi erdőbe és elfogja a gyujtogatónémbert.

— Nyelved megelőzi eszedet, Stanko — szólt rá dorgáló hangon szomszédja, az ősz Ali Ben Kadin.

— Miért atyám? — kérdezte gyöttesen lecsendesedve a bosnyák.

— Azért fiam, — felelt halkán a török, s óvatosan körülnézett, hogy nem-e settenkedik ismét valamelyik finánc a portája körül. — mert kukorica-kasodat nem az a tébolyodott, hanem egy aláhulló zsarátnokosomó gyujtotta meg. Én láttam. Oltani is akartuk, de míg vizért futottunk, lángot fogott a szalma is, a fonadék is.

— Tehát mégis csak ő az oka — vélte elégedetlenül S'anko.

— Igaz, hogy ő az oka — de ki harcol bolondok ellen? Allah boszuja zudul fejedre, ha értelmüktől megfosztott teremtményeire kezdet emelsz. A kádíról pedig azt mondom én te néked, fiam, hogy nem kár érte . . .

A bosnyák helyeslőleg bólin'ott.

— Tudom, hogy nem kár. A két emberek elcsukták.

— Jól tették.

— Meg fogják büntetni.

— Megérdemli.

— Azt hiszed, atyám . . . ? — kérdezte Stanko, inkább a szemeivel.

Ali Ben Kadin csendesesen intett.

— Ebul Laklah megérdemli, hogy megfojtsák . . . — mormogta határozottan.

Stanko nem kérdezősködött tovább. Ali Ben Kadin tíz év előtt még jómódu ember volt; egyszerre azonban elszegényedett és ide a Csehotina melletti összetoldozott viskóba került. Most már tudta, hogy őt a kádi, a vilajet „Camondo“-ja forgatta ki a vagyonából. Nemkülönb a kádi volt az, ki a pavlinoi vadonban csatangoló félesztű némbert atyját, a görög kereskedőt, eltette lábálól és pénzének segédelmével egész sereg embert juttatott később koldusbotra. Tehát: megérdemli, hogy megfojtsák . . . Ennek folytán nem fog kilódulni az erdőbe azon gyujtogatónémbert után, hanem e helyett meg fogja kérni bőkezű és tiszteletreméltó vevőit, a fekete oszlopot és a szőke idegent, hogy ne sokat tekelőriázzanak az agg saskeselyűvel, hanem adják az ő kezére: megfojtja ingyen. Az ilyen tisztátalan ragadozóért becsületes ember egy fillért sem fogad el.

— Tégy tanuságot atyám, e büzös madár ellen.

— Mit érek vele, Joan? — kérdezte vállat vonva a török — elfecséreltem időmet — egykori házamat, földjeimet, marháimat pedig nem kapom vissza.

Stanko elértette, hogy ennyiért — semmiért — nem érdemes tanuságot tenni s ez okon nem is bolygatta tovább a dolgot. Voltaképpen nincs is itt szükség a beavakozásra. A két emberek még a holt igazságot is ki tudják ásni sirjából: el fognak tehát bánni ezzel a becsületes ragadozó madárral is.

*

A következő vasárnap reggelén Pallwitz hadnagynak fegyvervizsgálatot kellett volna tartania a századnál, de nem jelent meg a kaszárnyában.

Radák kapitány lakására küldte a napost, de az azzal a hirrel tért vissza, hogy a hadnagy ur — a „kutyamosó“ bemondása szerint — már haj-

nali fél négy óra után eltávozott hazulról és azóta nem jött vissza. Lehet, hogy valahová kísétált, mert megelőző este fejfájásról panaszkodott.

A kapitánynak sehogy sem tetszett ez a hír.

Nem az elmulasztott szolgálat miatt . . . óh, mi kellemes lágyan doromboló macskákká szelídülnek itt az isten háta mögött méltóságos oroszánjai a fenséges Reglement valamennyi szentséges §§-ainak! — hanem főleg azért, mert a szolgálatban mindenkor a legpedánsabbnak mutatkozó fiatal ember a pontos időre nem jelent meg a kaszárnyában.

— Valami baja történt . . . — dörögte elgondolkozva a katonatiszt.

Ebben a véleményben volt a század két főhadnagya is, kikkel közölte aggodalmát, megjegyezvén egyuttal azt is, hogy szívesen venné, ha az urak diszkréten, minden feltűnést kerülve, segítségére lennének az eltűnt bajtárs feltalálásában.

A tisztek azonnal készek voltak rá, hogy kinyomozzák a dolgot.

— Biztosra veszem, — mondotta a kapitány — hogy nem jöhet, különben minden bizonynyal jelentkezett volna. Nézzetek, kérlek, körül a fiúdkben, a hasisszívók tanyáján és néhány más efféle helyen: hátha ott lesz valahol. De titokban, gyerekek, — ez házi ügy. A többieknek nem kell mindent tudni. Azután ne rösteljétek kísétálni utánam a pavlinoi utra. Ott leszek a szent ulema sirjánál, a forrás mellett. Adieu!

A tisztek eltávoztak.

Egyik sem kérdezett semmit. Amint a kapitány kiejtette száján, hogy a pavlinoi uton fogja őket várni, azonnal tisztában voltak vele, hogy mire céloz, s körülbelül biztosra is vették, hogy az egyelőre csak elburkoltan kifejezett gyanunak, fájdalom nagyon is komoly alapja van. A hónapok előtt lefolyt első izgalmas epizódnak — ime a folytatása! Mily kár, hogy ez a máskülönbben szeretetreméltó, lovagias, kedves, szerény és dusgazdag fiatal kamerád, akinek szíve és erszénye egyképpen nyitva áll mindnyájuknak — ily szomorú betegségben szenved.

— Hja, erkölcsi tévelygés ellen nincs orvosság.

— Tudtam előre, hogy így lesz.

— Persze! Az ilyen gyöngögyereket hatalmasan izgatja az ilyesmi.

A kapitány előbb lakására ment és átöltözött.

Levetette a nyári vékonysága mellett is türehtetlenül forró egyenruhát, s néhány perc mulva szellős vitorlavászon habitusba bujtatta herculesi tagjait — azt a szint adva expediciójának, mintha ezuttal is a halászat nemes gyönyöreire akarná szentelni az időt.

Kilenc óra után elindult hazulról, s egyenesen a Csehotinán átvezető hidnak tartott. A mecset mögött kezdődő szűk síkátoron keresztülhaladva, úgy találta, hogy a hőség körülbelül e mai szent vasárnapi napon érte el tetőpontját. Érezte, hogy szellős ruhája dacára testének minden részén kiüt a meleg nedvesség, s széles, könnyű szalmakalapja semmiben sem akadályozza meg a homlokára gyülemelő verejték bőséges szivárgását. A mecset előtti téren és a síkátorban, amelyen végigsétált, egyetlen emberi lény sem mutatkozott. Még a gazdátlan kutyák is eltűntek a küszöbök elől. A számukra kitett fatalak javarészből ki volt száradva a víz.

A folyam közelében levő szegényes porták egyikéből Joan Stanko köszöntött az elhaladó tisztre. A bosnyák viskója előtt kuporgott a földön, s hal-ebédhez szükséges vörös hagymák felvagdolásával volt elfoglalva. A három kis süllő ott fickándozott előtte egy dézsa vízben.

— Hová indulsz, uram?

Radák kapitány már megszokta, hogy az ilyen és a hasonló megszólításokat udvariasság-számba vegye. Ez olajbarna, izmos fickók részéről a legnagyobb tisztelet jele, ha az idegen hovajárása-kelése iránt érdeklődést mutatnak, s ennek kérdés formájában is kifejezést iparkodnak adni.

— Az erdőbe, fiu — felelte barát-ságosan.

— Muszáj te néked az erdőbe menni?

— No . . . nem éppen.

— Akkor ne menj — mondotta jóindulattal az ember, s kinyújtott jobbajával felmutatott az égre. Te csak a meleget érzed, de én tudom, hogy

egy vagy legkésőbb két óra múlva itt az ég haragja. A levegő szagán orrom megérzi a vihart, a nap homályos sárga színén hamar meglátja az időnek fordulását, mely a legsebbebb súlyomnál is gyorsabban közeledik onnan nyugat felől, amerre a tengerhez és Skutariba vezet az út.

A kapitány szintén fölnézett az égre. Valószínűnek találta ugyan, hogy a roppant hőség után hirtelen támadó nyári zivatar fogja fölfrissíteni a félig-meddig már elszáradt növényzetet — a két órai terminusra azonban nem sokat adott. Tapasztalásból tudta, hogy a paraszt ember — légyen ő paraszt a világ bármely pontján — a távolsággal és az idővel egyáltalában nincs tisztában. Ha tehát ez az emberséges bosnyák két órát mond, ez alatt körülbelül jól ki-mért négy vagy öt óra értendő, s ez bőven elég az expedicióra.

— Derék dolog, fiu, hogy figyelmeztetsz — felelte, bucsut intve — de a viharral még ráérünk.

— Maradj, uram, mert megbánod.

A kapitány válasz nélkül haladt tovább a hid felé. Midőn már majdnem keresztülétált rajta, háta mögött egy pár sebesen talpaló boeskor eszógása hangzott a hid deszkáin. Stanko futott utána nagy igyekezettel, kucmával a fején, derékövvel s egy hosszonyelű baltával, utra készen.

— Szólhatok, uram? — kérdezte a katonatiszt közelébe érve.

— Nos? Mi baj?

— Semmi, uram — felelte komoly alázattal a bosnyák, — de azt gondoltam, hogy ha valamiben tán szükséged lenne odakünn, amikor utólér a Megtartó haragja — hát én szolgálni foglak.

A kapitány megveregette az ember vállát.

— Jó fiu vagy, Stanko — de nincs rád szükségem.

— Tudom, hogy nincs, mert nagy és erős vagy, mint a szürke medve — válaszolta tiszteletteljesen a bosnyák s elismeréssel nézett a kapitány öles alakjára, amely minden másnál nagyobb respektust keltett benne, — de azért szolgálni foglak.

— Kisérni akarsz?

— Igen, uram. Bár azt gondolom — folytatta ravasz mosolylyal —

hogy szemeid kíváncsisága miatt kár bőrig ázni.

A kapitány tovább ment, s utközben odavetve szólt hátra:

— Mire kíváncsi az én szemem?

— Csak úgy gondoltam . . .

— Ki vele, fiam!

— Parancsolod, uram — legyen.

Azt gondolom, hogy azon ember, kit látni akarsz, szintén érzi a Megtartó haragját és elbujik valahová. Hiába keresed tehát, nem fogod látni. Alkalmatosabb időben könnyebben megláthatnád, bár nehéz ráakadni, ha keresik. Mindig olyankor bukkan elő, ha nem keresik.

A kapitány titokban beismerte, hogy ennek a máskülönben teljesen tudatlan és mindenképpen barbár fikónak bámulatosan finom ösztöne van az igazság kiszimatolására. Hát biz ezt önmaga előtt is röstelte egy kicsit, — de csakugyan kíváncsi volt arra a híres „csodá“-ra, amelyről annyit hallott. Fialat bajtársának megtalálása és esetleg megmentése — ha ugyan erről szó lehet — szintén cél gyanánt lebegett szemei előtt, de a mentori érzelmek közé akaratlanul is odafurakodott a kíváncsiság, mely érzékeit arra ingerelte, hogy ezzel a keleti specialitással, ha lehet, közvetlen közlekedésről is megismerkedjék.

II.

Az erdőségekhez vezető pavlinoi ut a folyam tulsó oldalától kezdve fokozatosan emelkedik. Árkokkal és vízmosásokkal keresztül-kasul szántott igazi „török ut“ ez is, mint — a rómaiak idejéből fenmaradt hatalmas utvonalaknak még ma is használható részeit és az ujon kiépített katonai utakat kivéve — a két provincia valamennyi közlekedési vonala.

Egy magas fordulónál, balra, néhány csenevész szilfa árnyékában busongott valami Batak Esze nevű szent ulema sírja.

A kapitány itt megállt és ráült a köre. Embertelen hőség lebegett a levegőben. Joan Stanko szintén lekuporodott a szent sír mellé s megint csak a közeledő zivatarra célozgatott. Nézen le a fekete oszlop Plevljére, a melynek innen a magaslatról minden pontját jól lehet látni és azonnal észre fogja venni, hogy a határ és a há-

zak fölött homályos szürkévé változott a reggeli órákban még vakítóan tiszta levegő s egyetlen madár sem szállong a magasságban.

A kapitány ráhagyta, hogy úgy van. Zivatar lesz — délután.

— Két óra múlva, uram — ma-
kaeszkodott a bosnyák.

A kapitány válasz helyett a hid felé nézegetett, de az egész belátható tájékon csak egy-két taligás paraszt lézengett a völgyben. Tisztjeinek, kiknek ide adott rendez-vous-t, sehol semmi nyoma. Lehet talán, hogy már rákattak valahol a fiatal emberre s a roppant forróságban nem akaród-
zott kijönniök a szabadba. Ha nem így állna a dolog — mindenesetre ki-
jöttek volna. Az expedíció főcélja te-
hát körülbelül tárgyalanná vált — a kapitány mindazonáltal egy pillana-
tig sem gondolt rá, hogy visszatérjen
felülről s elhalaszsa az alkalmat
jobb időre. A halálos unalom és egy-
formaság e nyomoruságos fészékben
minden aprócska dolgot fülön kell ra-
gadni, ami egy kissé fölprázkázza a
lomhán keringő vért és elevebb
működésre ösztökéli a tespedő fantá-
ziát.

Néhány percig még vár, azután —
all right! . . .

Elővette tárcáját s a „minden do-
hányok urá”ból cigarettát sodort.
Közben diskurálásba boesátkozott a
száraz fűben kuporgó igazhívével is.

— Ismered, Stanko fiam, az erdőt?

— Nem nagyon, uram. A fát nem
innen, hanem a granicai részről hoz-
zuk. Ez itt nagyon bajos járás.

— Valld meg, hogy attól a csavar-
gó némbertől félték.

Stanko vállait vonogatta.

— Azelőtt sem jártunk ki ide. A
háborodott pedig nem rég ideje, hogy
itt bujdosol.

— Tudsz róla valamit?

— Amit tudtam, már elmondtam,
uram, — többet mások sem tudnak.
Beesületes szomszédom, az öreg Ali
Ben Kadin — mikor tavalyiban nagy
utát tett valami dologban, s megfor-
dult Skutariban is — pénzt adott érte
könyörületből egy hitetlen, gonosz
asszonynak, akinek piszkos hajléká-
ba véletlenül tért be. El is hozta ma-
gával, de a leány tiz napig sem ma-

nadt Ali házában; eltűnt hirtelen,
mint a hajnali pára. Ali Ben Kadin
nem bánta, mert látta, hogy eszelős,
akivel Allah rendelkezik szabadon,
miképen ő neki tetszik.

— Ennyi az egész?

— Ennyi, — biccentett fejével az
ember.

— Hogy viselte magát Alinái?

— Énekelt.

— Egyebet nem csinált?

— De igen. Ha rászólt, meg akarta
verni.

— Ugy?

— Ugy, uram. Egyszer rám is bo-
tot fogott, de elfutottam idejében. Ti-
los visszaütni a bolondot.

— Aztán mit énekelt?

— Idegen énekeket énekelt.

— És mindig olyan vad volt?

— Nem mindig. Néha elbujt a tor-
nác végibe, kezére támasztotta fejét
és ott ült mozdulatlanul órákig is.
Ali nem merte megszólítani, mert ha
ilyenkor megszólították, dühösen
talpra szökött és azzal fenyegető-
zött, hogy felgyújtja a házat . . .
Szólhatok, uram?

— Beszélj, fiu!

— Azt akarom mondani, hogy
Ebul Laklah kádi házáat ő gyújtotta
föl, de ezt jól cselekedte, mert Ebul
Laklah átkozott ragadozó, akit meg
keliene fojtani. Küldjétek utánam,
uram, ha nincs más, aki ezt ő rajta
elvégezze — én elvégzem ingyen.

A kapitány akaratlanul is elmoso-
lyodott. Stanko ugyanazon az egy-
szerű, nyugodt hangon ajánlkozott a
hóhér szerepére, mint amilyennel el-
adásra szánt dohányját kínálhatta. S
nincs benne kétség, a Kelet e hamisi-
tatlan fia minden nagyobb emóció
nélkül éppen oly pontosan megfoj-
totta volna a börtönbe vetett agg kí-
dit, mint amily egykedvűséggel vala-
mely csirkének szokta kitekerni a
nyakát. Pedig volt bizonyos gyön-
géség ennek a mintegy harmincéves
bosnyák parasztnak a szivében —
ezt ezuttal is kimutatta, midőn a ma-
ga jószántából csatlakozott a katona-
tisztizhez — de felfogása az erköles-
ről, a szeretetről, a lelki nemességről
oly roppant távolságban volt a nyu-
gati felfogástól, mintha a Korán ta-
nításai és a Biblia között egyáltalá-

ban nem lennének érintkezési pontok, holott nagyon is vannak.

— Ebul Laklah megkapja, amit érdemel, — felelté Stankónak — beszélj inkább a leányról.

— Mindent elmondtam, uram.

— Mondd csak Joan, miféle nőnek tartjátok ezt a boldogtalant?

Stanko fejét rázta.

— Ezt bajos tudni . . . Akinek Al-

lah elveszi eszét, azt nem szabad érinteni. Becstelen, ki megteszi és zsákmánya leszen a fürtelemnek . . . De ha valamely idegen kezén volt, uram — arról elhiszek mindent, ami rossz, tisztátalan és gyalázatos. Én és az öreg Ali Ben Kadin csak annyit tudunk, hogy gyermeke soha sem volt.

A kapitány fölemelkedett a tiszteltreméltó szent sirjáról és intett a bosnyáknak, hogy folytatni akarja útját. Tisztjei nem mutatkoznak: kísértál tehát az erdőbe náluk nélkül.

Stanko engedelmesen felállt és követte a kapitányt.

Egy darabig hallgatva lépdelték a forróságban. A bosnyák gondolkozott, hogy mit kellene mondania, ami a fekete oszlopot érdekelhetné, de semmit sem talált, amiért érdemes lett volna kivenni szájából a kis cserépipát, melyből a dohánykirály Ó Felségének finom kék füstje fodrosodott a levegőbe. Az erdőség alatt elterülő törpe ciher végén hosszas fontolgtatás után, végre ezt mondotta:

— Azt hiszem, uram, jobban fogsz járni, mint fiatal barátod, akinek haja szőke és bőre fehér. Te nagy és fekete vagy. Szemeid, orrod, szakállad hasonlítanak apjának szemeihez, orrához és szakállához. Meglásd, hogy igazat mondok.

— Más szóval — felelte kedélyesen a kapitány — kikerülöm a verést.

Stanko komolyan biccentett.

— Nem fog bántani. Hangod vastag zenéjében is van valami, ami a meggyilkolt görög csiszárra emlékeztet, bár — emlékszem — az elpusztult csiszáré még mélyebb volt.

— Hová van eltemetve?

— Nem tudjuk, uram. Aki elpusztította — Ebul Laklah, a becstelen keselyű — valahová az erdőbe rejtette

Könnyű munka. Sok szakadás, sok mélység van ott. Kivált a tó vidékén.

— Miféle tóról beszélsz?

— Ahol a magas bércek kezdődnek — magyarázta a bosnyák — a sziklák tövében van egy akkora tó, mint amily hosszú egy kőhajítás. A „Holt szem tavá“-nak hívjuk. Vize tiszta, mint az olvasztott üveg és se növény, se hal, se rák, sem semmiféle féreg vagy bogár nem él benne. Holt víz a fenekéig. Néhány öreg vörös fenyő él a partján — egyéb fa nincs a közelében, sem bokor, sem fű, csak homok. Abból bőven van.

Fél tíz óra volt délelőtt, midőn az utról letérve, a törpe ciheren keresztül az erdőbe értek.

— Vezetlek, uram, — szölt Stanko és előre ment.

Többé egy szót sem szölt ugyan a szerinte biztosan elkövetkező zivatarról, de semmiképpen sem fért a fejébe, hogy miért akar ez a nemes idegen trenk erőnek-erejével tönkre ázni. No, majd nem fog nevetni egy óra múlva . . . Lám, még a reggeltől-estig hangosszavu tücsök sem cirpel. Keresztes pók nem ül a hálója közepén, s a háló szálai petyhüdtlen lógnak. A pára már áramlik a levegőben. A vörhenyes mezei patkány ellenben hangos fütttyel cikázik keresztül amott-e, az agyagos domb aljában. Mindezek biztos jelek. S hát még sem hiszi ez a derék idegen . . .

— Szólhatok uram?

— Beszélj Stanko — adta meg az engedélyt a kapitány.

— Először is ügyelj lábaidra, mert sok a kiálló gyökér. Ha pedig úgy gondold — folytatta, miközben megállt egy óriási cserfa fölrepedezett dereka mellett s fejszéje nyelével piszkálni kezdte a kérget — ha azt határozta a te elmédben, hogy ezen sajnálni való asszonyszemélyt meg muszáj látnod — azért kár itt tévelyegni. Forduljunk vissza és én ígérem, hogy mire háromszor lemegy a nap: oda viszem neked, ahová parancsolod. Ennek fejében elengeded a duhannál fenmaradt hét és fél ezüstpénz (forint) adósságomat és még adsz . . .

A kapitány mosolyogva kérdezte a fontolgtató bosnyákokat.

— Ki vele! Mennyit kérsz?

— Még adsz öt ezüst pénzt, — jelentette ki végre s nagyobb hitelesség kedvéért felmutatta a jobb keze öt ujját, nehogy félreértés legyen.

— Kevésre taksálsd a csodátokat.

— Ki mennyit ér . . .

— Az öreg Ali mit adott érte?

— Ali Ben Kadin azt hitte, potom pénzt ad, amikor ötven piasztért adott — de akkor még nem tudta, hogy féleszü birtokot vett. Amikor megtudta, öt piasztérért is odaadta volna, de ingyen sem vettem volna el . . .

— Aztán hogy keritenéd kézre?

— Megfognám.

— Erőszakkal?

— Nem, — felelte tiltakozó mozdulattal az ember s megjelent ajkai szélén egy ravasz villanás, — erőszakkal nem szabad hozzá nyulni. Ezt csak haragjában mondja az ember, de nem cselekszi, mert a bolond — Allah tulajdon birtoka, nem a mienk. De megfognám azzal a képpel, amelyik szivartartó könyved belső oldalán arcodnak mása . . .

Stanko a katonatiszt szivartárcájára célzott, melynek belső lapján csakugyan ott volt a fotografiája.

— Csalás lappang ebben a dologban, fiu.

— Ki amit elhisz, az ő öröme, vagy az ő bánata — felelte vállait vonogtató az ember. Nem csalás ez, uram, mert nem esküdnék rá, hogy úgy van, csak mondanám . . .

Ez oly tizenhárompróbás, durva keleti ravaszkodás volt, hogy a kapitány hángosan nevetett, de nyomban kijelentette azt is, hogy ehhez a csatláshoz — szelidebben szólva: csalogatáshoz — nem adhatja beleegyezését. Nem óhajt a „csoda“ apja gyanánt szerepelni, még tréfából sem. Ez nagyon csunya, nagyon kegyetlen tréfa lenne. Egyébként pedig az sem lesz különösebb szerencsétlenség, ha annak a csavargó néembernek soha még a színét sem látja. Ezt jegyezze meg magának, Joan Stanko.

— Hát akkor miért akarsz mégis megázni, uram, mint egy patkány? . . . — fakadt ki méltatlankodva a bosnyák.

Nem értvén pedig semmiképpen ezt az ő neki felette oktalannak látszó dolgot, hümmögve haladt tovább a széles erdő árnyékos sátora alatt, a mely azonban jóformán semmi védelmet sem adott a forróság ellen. Ugy tetszett, mintha itt benn az erdő mélységében még mozdulatlanabb, még tikkasztóbb lett volna az atmoszféra. Valami különös, pállott, nem éppen kellemetlen, de nem is tulságosan kellemes, édes pézsmaszag párái keveredtek össze a hőséggel. Radák kapitány orra eléggé hozzá volt már szokva ehhez a sajátságos kigözléshez, amelynek eredendő okát (élő növényzetből támad-e, vagy a talaj korhadó szerves anyagából?) szakemberek is homlokegyenest ellenkező indokolással magyarázták, de ezuttal szokatlanul nehezen tűrte s időnkint némi szédüléssel is meg kellett birkóznia.

Amint azonban kiérkeztek az erdő egy nyiltabb tisztására, a nehéz pézsmailt is eltűnt. A bosnyák észrevette, hogy a kapitány arcán könnyű elhalványodás rebben végig, de nem szólt. Gondolta: immár éppen eleget beszélt. A többi nem az ő dolga. Ment a maga lomha, de kitarító, egyforma járásával tovább a tisztáson, majd egy fiatal bokros erdőreszen keresztül a csapásig, mely a „Holt szem“ távához vezetett s tele volt farkasnyommal.

Az ember most hirtelen megállt s előre hajolva, nagy figyelemmel kezdte nézegetni a nyirkos talajt, mely e helyen gyönyörű páfránnyal volt benöve.

— Friss nyom? — kérdezte a katonatiszt.

— Az, — intett fejével Stanko s gyorsan körülnézett.

Az erdőben azonban nem mozdult semmi. A levéltenger mozdulatlanul huzódott tovább a messzeségbe. Mindössze egy harkály szorgalmas kopácsolása hangzott valahol jókora távolságban.

— Mi baj, fiu?

— Itt járt, uram, a bolond . . .

— Ezen a csapáson?

— Ezen.

— Lássam a nyomot, — szólt a kapitány és szintén figyelmesen megnézte a talajt, de szeme nem állta ki a versenyt Stanko szemeivel, — semmit sem látott, amiről emberi lábnyomra ismert volna.

— Tévedsz, fiam.

— Nem szokásom, uram, — felelte tagadó mozdulattal a bosnyák, — bizonyosan tudom, hogy itt járt.

— Hol a nyoma?

— Itt, uram! Lássad . . .

Stanko leguggolt és félrehajtotta széles tenyerével az egymásra hajló száraz fűvet.

— Tekintsd meg magad.

A katonatiszt azonban hasztalan erőltette meg a szemeit, nem bírta ki-venni a nyomot. Joan S'anko észrevette a hiábavaló erőlködést. Beszélni kezdett:

— Lábnyomot hiába keresnek szemeid, uram — olyant én sem látok. Ha ki végiglép ezen a nyirkos, leveles földön, lába nyomát negyedóra alatt kiduzzasztja a föld és megint olyan, mint volt. De tekintsd itt, hová ujjammal mutatok, ezeket a morzsákat. Valami édes tésztnak morzsái lehetnek, mert ime erősen körülállják a hangyák.

Stanko fölvevett egy morzsát a tenyerébe, s bütykös mutatoujjával szétdörzsölte.

— Friss morzsa. Félórája sincs, hogy ide hullott.

— Mondasz valamit, fiu . . .

— Az igazat mondom, — erősítette biztos hangsúlyjal az ember, — az égből nem esik édes morzsa, más pedig nem igen járhatott erre, csak a bolond. Elvezetlek, uram, a tóhoz — ott van.

— Vezess Joan!

— De ha elbujt, uram, a vihar elől: ne mondd, hogy a vén asszonyok nyelvén beszéltem.

Stanko lesöpörte tenyeréről a morzsát, s szó nélkül előre sietett. A talaj itt könnyű emelkedést mutatott. A páfrány-kolónia s vele a nyirkos föld is megszűnt: száraz, gyéren füves, lassankint egészen kavicsos természetű talajon csoszogott a sebesen előre törtető bosnyák lába. A leveles fák is el-elmaradoztak. Félórai szótlan s a nagy hőség miatt meg lehetős-

sen fásarzó séta után előbb egy csomó boróka- és kőkenyibokron kellett áthaladni, majd a gyalogfenyők következtek, s végül feltűnt az első hatalmas vörösfenyő csupasz, vén dereka is, lehámlott kéregpántjaival föl egészen az oldalsugarakig. Lehetett vagy hatvan láb magas ez a faóriás. S feltűntek hamarosan a többiek is. Mindenik egy-egy mammuth. A sziklának támaszkodó legfelső óriásnak azonban csak a csonka törzse meredt az ég felé: elperzselt tús koronája a földön hevert. Ezt lesujtotta a villám.

Stanko óvatosan kuszott előre az ágak között.

A szikla közelében Stanko megállt és hátra intett.

A kapitány vigyázva közeledett.

— Csendesesen, uram . . . — suttogta az ember és lemutatott.

A sziklától körülfogott festői szépségű katlanban a „holt szem“ tavának gyengén fodrozott tükre sugározta vissza a napnak fényét. A tó mindössze száz-százhusz méter széles lehetett. Szemben levő lankás partja csillámló fővennyel volt borítva, növényzetnek azonban az egész part mentén köröskörül semmi nyoma. A vízbehajló vörhenyes barna sziklarepedésekben nyomorgott mindössze némi csenevész fonalmoh és ragadós, algaszerű moszat. Egyéb jelei a növényi életnek nem mutatkoztak. A bosnyák igazat beszélt. A tó vize, nyilván kénes vegyi összetételénél fogva — valami kevés kénparát csakugyan érezni lehetett — nem volt alkalmas az állati vagy növényi szervezet táplálására, s ezért méltán viselte a találói „holt szem“ elnevezést.

A kapitány Stanko mellé telepedett és halkán kérdezte:

— Azt hiszed, itt van?

— Itt.

— Nem látom . . .

— Mindjárt, uram . . .

— Miből gondolod, hogy itt van?

Az ember szó nélkül átmutatott a túloldali fővenyes partra. A katonatiszt odanézett.

— Látod, uram? — kérdezte Stanko.

— Mit?

— Azt a hosszú botot amott a víz szélénél?

— Nem látom.

— Szemeidben összelegyedik a homok sárgás színe a bot sárgás színével. A bot a bolondé és ákácfaéból van. Nehéz szerszám, mert nyers. Fialat barátod örülhet, hogy nem fejére kapta, hanem csak lábára. A bolond erejét Allah megháromszorozza; szívét —

A bosnyák hirtelen elhallgatott s átintett szemével a másik partra, ahol e pillanatban a pavlinoi „csoda“ alakja jelent meg a háttér szikláinak mögött. Radák kapitány nagy érdeklődéssel, kíváncsian, bár minden különösebb izgatottság nélkül vette szemügyre titokzatos lakóját a vadonnak, de már ez első villámgyors szemle után is meggyőződött róla, hogy a valóság meglehetősen csalódással jár. A boldogtalan teremtes kiszínezésében nagy szerepe jutott a fantáziának ezuttal is, mint jórészt a legtöbb esetben, ahol a megszokott banalitásból rikitóbban kiemelkedő rendellenességről van szó. Számptalan földhöz ragadt szegény ördög él kalibában, barlangban, sátorral fedett földalatti oduban — mint a vándorló cigány, — de senkinek sem jut eszébe, hogy e rongyokban kóborló koldusokat esodaszamba vegye. Ez itt... ez „csoda“ volt. Miért? A kapitány nem bírta elképzelni.

Meg is kérdezte halkán az embert:

— Ő az?

— Igen, uram — intett a bosnyák és azonnal kiérezte a katonatiszt hangjából a csalódást, — ő az, de a mint látod, nincsen ő rajta semmi... Mondtam, hogy ezért kár megázni —

A kapitány elismerte, hogy Stankonak igaza volt.

Ezért a csodaért csakugyan nem volt érdemes idejönni.

A bosnyák félrehuzta a szája szélét és hümmögetett. Így van az, ha nem hisznek az embernek.

— Hát, uram... most már látod...

Hát bizony ilyen félmeztelen, rongyos női alakot a kapitány immár eleget látott életében. A „csoda“ teljes biztonságban érezte magát. Lassu, nyugodt léptekkel közeledett a tóhoz. Széles csipői ritmikus mozgásában, nemkülönben szépen formált, erőteljes, barna testének egész magatartásában volt bizonyos

nőies kellem, — az összebonyomlás azonban éppen nem emelkedett a köznapiasság fölé. Ellenkezőleg! Látványnak sokkal inkább lehangoló, semmint érdekes volt. A sötétszőke, tömött haj csupa kóc. Egy összekuszált hajesomó lecsüngött a vállára, melyről valami kávébarna színű, lerongyolt köpeny — hasonló az arabok giuppájához — lógott le a tagjain, mellét, ágyékát és vastag combjait tökéletesen — meztelenül hagyva.

A tó szélén leült a fővényre, s jobb lábát bedugta a vízbe.

— Vér van rajta... sugta a bosnyák.

A leány csakugyan lábát locsolgatta a tó vizével. A távolság azonban sokkal nagyobb volt, semhogy a kapitány az állítólagos vézést is ki tudta volna venni.

— Menjünk közelebb — indítványozta Stanko.

— Ne fáradj, fiu.

— Ha már itt vagy, uram, tekintsd meg szemeit is.

— Mászor, Joan...

Az ember csendesen mosolygott.

— Nem fogsz te ide kijönni többet — mondotta szemével hunyorogtatva, mint aki tisztában van vele, hogy a „csoda“ megtekintése nem érte meg a fáradságot — tehát tekintsd meg most...

— Miért riaszszuk meg?

— Rosszul hiszed, uram, — a bolond nem gyáva, mint a törpe farkas. Fialat barátod bizonyosságot tehet róla, hogy ebben is igazat beszéltek. Ha hirtelen meglepik, elfut, de ha látja, hogy jövünk — nem ijed meg és nem fut el. Siessünk, mert mindjárt késő lesz.

— Hadd fusson...

— Nem a leányra értem — magyarázta Stanko, miközben fölített szemeivel az észak felől rendkívül gyorsasággal sötétedni kezdő égre. A láthatár heglyánca fölött nehéz, fekete felhőtömegek nyomultak mindinkább magasabbra. A nap még tüze egész vakító pompájával uralkodott a keleti égen, a távoli orkán előfutárjai az érezhetővé váló légáramlások képében azonban már megér-

keztek. Az erdőség levéltengere nyugtalan mozgásban volt.

A kapitány látta, hogy a bosnyák ebben sem tévedett.

A vihar egy félóra múlva okvetlenül itt lesz, s a borzasztó hőség-ből itélve grandiózus arányokban fogja végig korbácsolni az egész plevljei határt.

— Gyerünk le, uram — ismételte az ember és fölemelkedett a kövekről, — mert, mondom, mindjárt késő.

— Elég volt, Stanko! Hazamegyünk.

— Most?

— Azonnal, — válaszolta a kapitány és megfordult, hogy visszainduljon az uton, amelyen idáig jöttek.

— Szólhatok, uram?

A katonatiszt megállt és visszafordult.

— Nos?

— Ne hallja füled haraggal, mit szájam kimond, de bölcs férfiú nem beszélhet úgy, mint egy gyermek — szolt kedvetlenül Stanko és nagyokat esóvált fejevel a kimondott szentenciára. — Miképpen gondolod, hogy kivárjad a vihart benn az erdőben, vagy a nyílt mezőn, hol a szélvész boszorkányai ilyenkor a legnehezebb bivalyt is földre dobják?

Ez komoly szó volt. Radák kénytelen volt beismerni, hogy a derék igazhívó providenciája ezuttal jóval külön, mint az övé.

— Igazad van, Joan. Vezess!

— Kövess, uram!

Stanko előre sietett és gyorsan csoszogott lefelé a kövek között, a tóhoz.

— Ha megjön az ég haragja — szolt hátra az utána iparkodó katonatisztnek — beállunk amoda lenn a sziklák alá és nem ázunk meg.

— Hát a leány?

— Már az az ő dolga . . .

— Nem akarom, hogy künn rekedjen.

— Ne féltsd azt, uram! Annyi esze még a bolondnak is van, hogy nem lát ellenséget a jó barátban, — felelte meggyőződéssel Stanko és még gyorsabban szedegette bockoros lábait.

Néhány perc múlva lenn voltak a tónál. Az imént még alig fodrosodó

viztükör most már könnyű hullámzásban volt, millió sugár csillogásra törve a napnak reá vetődő fényét.

A fény e csodaszép játéka azonban hatástalanul suhant el a kapitány szemei előtt. Minél közelebb és közelebb érték a hirtelen talpra szökkenő leányhoz, ki hosszú botját markába szorítva, beszivott ajakkal, előrehajolva, ingerült, villogó szemekkel nézte őket — annál inkább lekötötte figyelmét a közvetlen közélről egészen más színben mutatkozó „csoda.“ A rendkívül szabályos s minden vadsága mellett is klasszikusan tiszta női arcból két nagy, smaragdzöld színben ragyogó szem meredt rá, a rémület és az öröm oly megrázó kifejezésével, hogy ösztönszerűen megállt és visszarántotta a bosnyákat is.

— Várjunk — szolt halkán — hadd menjen el . . .

A leány azonban nem ment, hanem csak bámult . . . Azután egész testében reszketni kezdett, botja kiéseté kezeiből, szája rángatózott s a következő pillanatban oly szörnyű sikoltással, mely át megtájtotta Radák szívét — előre tántorodott és eszméletlenül bukott végig a fővnyes parton.

— Szerencsétlen . . . mormogta szánalommal a katonatiszt, miközben hozzásietve, letérdelt és ölébe emelte fejét. Joan! — parancsolta hevesen a bosnyáknak, — siess, hozz vizet!

— Már itt van, uram! — kiáltotta az ember.

Szava elveszett a mennydörgés harsonájában, mely e percben végig dördült az égen és megsokszorozva csapódott vissza a sziklafalakról. A hihetetlen gyorsasággal előre nyomuló fellegekből ömlött a zápor. A nap eltűnt. Sötétség nyelte el az iménti fényességet. Az első vakító villám valahová az erdőbe sujtott. A föld megrendült a csattanás roppant ereje alatt, mely e tropikus égövi orkánohoz hasonló zivatart bevezette. Stanko, mellén keresztbe rakott karrokkal, fejét mély alázattal mellére hajtván, állt és meg sem mozdult.

— Jöjj ide és segíts! — rivalt rá a kapitány. Itt nem maradhat.

A vihar félelmes erővel száguldott végig az egész völgyön. Plevlje szűk utcáin, girbe-görbe sikátorain és a nyiltabb tereket átszelő árkokban patakokban ömlött a mindenféle szemetet tovaragadó, szennyes áradat, becsapva itt-ott a mélyebben fekvő helyeken az udvarokba, sőt lenn, a Csehotina közelében, a házakba is.

Az alezredes leányát a „Három csillag“-ban kapta a zivatar. Ott vizitelt a kis Mayer Stefikéjénél. Mire fölészelt, már szó sem volt róla, hogy hazamehessen — ott kellett maradnia.

A hirtelen lezuduló hatalmas zápor sok embert bekergetett a „Három csillag“-ba. A parasztivószoba szorongásig megtelt, annyira, hogy még a pitvarba is jutott belőlük. Megtelt nemkülönben a nobilesabb vendégek számára rezervált külön helyiség is. Katonatiszték, császári hivatalnokok, néhány postai tisztviselő, távirtdász, finánc-felügyelő egyenruhája vegyült össze a koresmába szorult előkelőbb mohamedánok színes köntösével, s a hátulbó plundrás, selyem-mellényes szerb marhakereskedők dohánybarna és fekete színű alakjaival. Pár perc alatt tele lett dohányfüsttel a máskülönben elég tágas szoba.

A fúrge kis Mayer örült. Sovány, szakállas arca ragyogott az elégedettségtől. A vendégek borokat, sörtket, pálinkákat rendeltek. Javarésze ennivalót is akart. Alig győzték a kiszolgálást. Két cseléd, a pincér, a pincérleány, maga Mayer Izidor is három kézzel dolgozott, csakhogy a követelődző vendégek türelmetlen lármaját valamennyire lecsendesítsék.

Az emeleti folyosón a gömböc Stefi megfogta Milcsike kisasszony kezét és a folyosó jobb oldalán levő első ajtó előtt megállva, kihuzott a zsebéből egy kulcsot.

— Gyere csak, Mili, — megmutatom neked a kapitányod lakását. Nekünk minden ajtóhoz van kulcsunk, mert a lakással takarítás is jár, — kapitányod pedig most nincs itthon. Megmutatom a fényképeit. Hull! Mennyi van és milyenek . . .

— Nem illik, Stefi, — huzódott a vöröshaju kisasszony.

— Ugyan, hisz senki sem fogja megtudni, — biztatta a gömböc, — hányszor voltam én már benn!

Gyorsan kinyitotta az ajtót és maga után huzta a még mindig szabódó Milcsi kisasszonyt. Azután nesztelenül betette az ajtót és előre futott a lakásban, mely két kicsiny és egy valamivel nagyobb utcai szobából állt. Ez az utcai szoba volt tulajdonképpen a lakás, ahol Radák tartózkodni szokott. A pedans rend, a sötét kék szövettel bevont butorok elrendezése katonára vallott. Kevés kényelem, sok fölöslegesség; — igazán garcon otthon. A falak fegyverekkel és fényképekkel voltak megpakva. Volt egy izléstelen olajnyomat is: „Judith és Holofernes.“ Judithnak mind a két szeme hiányzott, az alvó zsarnoknak pedig homlokán volt három apró lyuk. Ezeket szobapisztolylyal lötte beléjük a kapitány. A fényképek száma meghaladta a kétszázat. Diszhelyen, a szoba közepén álló szalónasztalra helyezett jobboldali fénykép egy nyájas tekintetű, tisztos öreg asszonyt, a baloldali egy gyönyörű fiatal leányt ábrázolt a „Kis herceg“ trikós szinpadi kosztümjében.

— Ez az öreg néni — magyarázta a gömböc — a kapitány megboldogult mamája, ez a másik pedig a szeretője, valami színésznő.

Fölvette a fényképet és megfordította.

— Nézd csak, Mili, mi van ide írva: „Dominak — Duci, 1881, a szellemek órájában.“ Tehát éjjeli 12 órakor. Szép madár lehetett!

Milcsike fölbigyesztette az ajakát.

— Ilyenektől nem félttem a férjemet . . . szolt kicsinyléssel.

— Nono! Nézz csak ide . . . Ennek a [Ducinak a kapitány ur éppen a szívét lötte keresztül. Látod ezt a lyukat? Már most nézz körül, drágám! Van itt még egész sereg mindenféle dáma, de egyetlen egy sincs kilyukasztva, csak éppen ez az egy. S miért van csak éppen ez az egy itt az asztalon? A mamája mellett! Hallod-e, Mili, ha ez nem jelent semmit . . . akkor, akkor . . .

— Mit akkor?

— Akkor számár vagy!

— De hát mit bánom én? felelte büszkén a vöröshaju kisasszony, s fejletlen, nyulánk alakja szinte megnőtt a nagy önértéktől — a férfiak, édesem, mind poltronok. Ez az egyik. A másik az, hogyha férjem megcsal — én is megcsalom. Óh, én hamar...

A kedves gyermek elharapta a szót, a gömböc azonban így is pontosan megértette. Az alezredes leánya és a korezmáros leánya ugyanannak a szerenésétlenségnek áldozatai voltak. A katonatiszt leánya talán még inkább, mint a korezmárosé. Mit tudta a főúri, hogy mi lesz gyermekéből az idegenben? Nincsen anyja? Mit tesz az? Fizet érte, tehát: mégtett mindent, ami kötelessége. S az ilyen „kincstári árvák“ száma nagy. Az apa halála után támasz, nevelés nélkül maradnak a világon és kikerül belőlük elég az aszfaltra is...

III.

A gömböc most hangokat hallott a folyosón.

Hirtelen visszatette a kezében tartott fényképet az asztalra és előre nyújtott nyakkal hallgatódzott. Milcsike összeresztett és szorongva tekintett rá.

— Szent isten... a kapitány...

— Nem lehet, — iparkodott megnyugtatni barátneját a leány, — civil ruhában ment el és olyankor sokáig el szokott maradni. Bizonyosan a papám. Engem keresnek.

— Stefi — sugta a vöröshaju kisasszony, s kimutatott az ablakon, — lenn egy szekér áll a kapu előtt.

— Miféle szekér?

— Valami paraszt szekér...

A gömböc szintén az ablakhoz sietett és lenézett. A „Három csillag“ kapuja előtt csakugyan egy ponyvával fedett, apró kerekű albán paraszt szekér állt. Két borzas lovacska volt elébe fogva.

A két leány a következő pillanatban visszahátrált az ablaktól. Milcsi kisasszony hálvány arca kivörösödött a szégyentől, hogy itt kapták, idegen férfi lakásában, — a göm-

böc azonban nem vesztette el lélekjelenlétét. Villámgyorsan kikapta a kályha mögött álló portörő rongyot, felgyűrte karjain a blouse ujját és szorgalmasan csapkodni kezdte a butorokat.

— Az ablakot Mili... az ablakot. Nyisd ki az ablakot, különben nem hiszik, hogy tisztoga —

Nem fejezhette be. A folyosóról nyíló ajtó kitérült és a kapitány a lakásba lépett. Vászonzuhája csuron vizesen tapadt hatalmas tagjaihoz. Baljában hűsége kisérőjét, a halászbótot tartotta, jobbával egy rongyokba burkolt női alakot támogatott.

Milcsi kisasszony elfordította tekintetét, s az ajtó felé huzódva, hirtelen kiszaladt a folyosóra, — a gömböc nem követte mindjárt a jó példát. Előbb megállt és tetőtől-talpig jól megnézte a szánalmasan lerongyolt jövevényt, ki összecsapzott, nedves hajjal borított fejét a kapitány vállára hajtván, aludni lát-szott. A gömböc látta, hogy a nagy, barna női test fázékonyan reszket a rongyok alatt, görcsösen összeszorított ajkai szintelenek, s az egész alak végtelenül szomorú benyomást kelt. Ez elfojtotta a már-már ajkára kívánczó gunyt, s helyt adott szívében a szánalomnak.

— Óh, a szegény! mondotta részvétellel, — mennyire oda van... Azonnal hozok egy csésze forró theát.

— Biz az jó volna, Stefike.

— Rögtön itt leszek! Addig takarja be szegényt valami meleg pokroccal, mert fázik és... nincs rajta elég ruha...

A gömböc könnyedén elpirult és kisetett az ajtón.

A kemence közelében széles török kerevet állt. A kapitány odavezette a nőt és leültette. Az engedett magával mindent tenni. Feje hátrahanyatlott, félig lehunyott pillái alatt szeméi mozdulatlanul, kifejezés, lélek és látszólag minden öntudat nélkül bámultak valamely nem létező pontra. A kapitány lerántotta ágyáról a gyapjútakarót és gyöngéden betakarta vele. Csak azután ment át a szomszéd szobába, hogy lefejtse testéről a szoro-

san hozzátapadó nedves ruhát és átöltözzék.

Mire készen lett, előkerült valahonnan a korcsma hátulsó ivójából a legénye is. Jóravaló, maroszeki fiu volt a gyerek; hü, mint a kutya, de iszákos az istenadta, mint egy kefekötő. Nagy Jánosnak hívták, — ura azonban Jánoskának szólította, mint pajtásai a kaszárnyában, kik gyerekes, csupaszig képe miatt ragasztották rá a kicsinyítő „Jánoska“ nevet. A legény most is be volt állítva, de azért peckesen tartotta magát. Csak mindent azonnal és egyszerre akart elvégezni. A kapitány ebből a lelkes buzgalomból szokta kitalálni, hogy „személye körüli minisztere“ többet ivott, mint amennyit megbir.

— Terítsd ki a ruhámat! — parancsolta neki, miközben előkereste tárcáját is és szivarra gyujtott.

— Erősen megázott a kapitány ur — véleményezte a legény. Karjára kapta a viztől nehéz vászonruhát, s szerencsésen befecskendezte vele az egész padlót.

— Jánoska! Ittál, semmirekellő.

— Igenis, vitéz kapitány uram, ittam! Merthogy az édes szülémtől éppen a mai szent napon kapék levelet, akiből egy vadonat új öt pengő forintost is belé rejtelmeze, hogy — ugymond a leveliben — igyam be friss egészségben a testvérekkel, a kikkel együtt vagyok a cuk-ban. Egy szál pengőt ennek miatta már be is ittam.

A kapitány leinte te a fecsegő legényt.

— Ide hallgass!

— Igenis, instálom, megyek, kifacsarom és egyvelesleg azután kiteritem száradni ezt a cibil gunyát, azután ellődulok a kaszinyóba, meggyüvök a kapitány ur ebédgyivel, lemegyek ide-e a zsidóhoz fekete kávéért, átszaladok hadnagv ur Pallwitzhoz, hogy gyün-e halászni . . .

— Fogd be a szádat és ide hallgass! Egy nő van itt benn az első szobában. Beteg.

— A mán baj! A beteg fehérnép —

— Ha még egyet szólsz, kiröpítelek az ajtón!

A legény megállt a kapitány előtt és rámeresztette zavaros szemeit.

Nem szól immár egy szót sem. Tessen parancsolni.

— Ezt a nőt, aki ott benn van, éppen úgy ki fogod szolgálni, mint engem. Amit kíván — azonnal teljesíted. És nem kérdezel tőle semmit. És semmiféle teremtettnéleknek nem beszélsz róla. Értettük?

— Igenis, értettük, — biccentett fejével a legény.

— Ugy jársz-kelsz, mint eddig, de ha róla van szó: megnémulsz és a tulajdon nevedet is elfelejted. Értettük? Olyan leszel, mint a hal.

— Igenis, mint a hal-csuka . . .

— Mars!

A legény kiment a folyosóra, s az ott álló fogásra egyenkint kiterítgette a nedves ruha-darabokat. Ide-oda szédelgett a művelet közben, de ilyenkor kitalálta góbé eszének még el nem ivott maradékával, hogy ha nekitámasztja hátát a falnak, nem „rogyódik le lányok csufjára az hátulsó felire, mint az döglődő toportyán féreg.“ Tehát neki-nekitámaszkodott a falnak, midőn érezte, hogy no most az istenfáját . . . egyszeriben oda a becsület —

A párolgó theával visszatérő Mayer Stefike éppen ebben a furesa pozíciójában kapta.

— Hát magát mi lelte, Jánoska? — kérdezte a leány, s nevetésben majdnem kilocsantotta a theát.

A legény akadozva felelt.

— Itt állingálok, téns kisasszony..

— Mit csinál?

— Nem igen buzoghatok a terécseléssel, merthogy az kapitány ur megtiltotta. Ezután halcsuka leszek . . . Minek megyen be a téns kisasszony? Van már odabenn egy fehércseléd. Vitéz kapitány uramnak nem leszen kedvire, ha ilyenkor rálesekedik valaki a sövény mellől . . .

— Ostoba maga, János, — riasztott rá mosolyogva a gömböc. Jobb lesz, ha kinyitja az ajtót.

— De mán az nem lehet, instálom... Megfogadtam, hogy iten állingálok e a falnál, nehogy valami bitang elvetemedjék innét a kapitány ur gunyájával.

— Mondja inkább, hogy nem tud a lábán állni, mert részeg.

— Részeg a fene . . . dunnyogta góbé-nyelven a katona.

A leány kénytelen volt könyökével kinyitni az ajtót, — Jánoska nem akart elmozdulni a faltól, amelyet megtámasztott. Az ajtónyitás néhány csepp kiömlött itéába került, de még bőven maradt a forró italból. A gömböcöt arra készítette a nagy részvét, hogy a „Három csillag“ valamennyi theás-csészéje közül a legöblösebbet töltsen tele s ellássa annyi rummal, a mennyi egy három kapitulációs lumpnak is elég lett volna.

A kapitány elébe jött.

— Köszönöm, Stefike, — mondotta halkan, miközben átvette a leánytól a csészét és az előszoba kredencére tette, — de majd csak később . . .

— Nem akarja talán?

— De igen, hanem csak később.

— Addig kihül.

— Sajnos, de most nem lehet. Alszik.

— Ah, szegény . . . Elaludt?

— Igen.

— Megengedi, hogy megnézzem?

— kíváncsiskodott a leány.

— Tessék, — felelte udvariasan a katonatiszt.

A gömböc lábujjhegyen az ajtóhoz lopózkodt és benézett. A kereveten, kissé féloldalra hajtott fejjel, lecsukott szemekkel, sápadt, vértelen arcú ül — ugyanabban a helyzetben, amelyben hagyták — a gyapjutarakóval letakart pavlinoi „csoda“. Félig nyílt, kissé duzzadt szája és mellének szabályos emelkedése mutatták, hogy mélyen alszik.

— Alszik, szegény . . . suttogta sajnálkozva a leány és óvatosan elhúzódott az ajtótól. Mondja, kapitány ur, ha nem titok — ki ez a nő?

— Ez, Stefike, a „csoda“ — felelte a katonatiszt.

A gömböc összeresztent, de gyorsan összeszedte magát.

— Ugy? . . . Hát ez az? . . . — mondotta most már a csalódás hangján.

— Ez.

— Egész másnak képzeltem.

— Én is — felelte a kapitány. Később még hozzátette: Kérem, édes Stefike, gondoskodjék valamiféle ruháról . . . Láttam, nemde, miféle rongyok vannak rajta?

— Lát'am, — intett a leány — majd szerzek neki ruhát. Aztán — folytatta vontatottan és felsandított félszemmel,

mosolyogva a katonatisztre . . . itt is akarja tartani?

A kapitányt rossz időben találta ez a cinikus kérdés. Hozzá volt ugyan már szokva a leány modorához és kifejezéseivel, — nem is vett tudomást eddig egyikről sem, s ha még olyan megszerzett neveléltenséget kellett is hallania, — ezuttal azonban tulságosan meg volt feszülve testében minden aprócska ideg. Ez a rendkívüli állapot váltotta ki ajkára a választ is, amely éles volt, mint a botrova:

— Nem szerető kell ennek kicsikém, hanem orvos.

HATODIK FEJEZET.

„La takun bil ejst medsruhuul fuad
Inn er rizk min al Allah kerim,
Kun ghani al kalb vlek a bil kalil
Mut fula tatlub maasan min laim“!

Ali khalifa.

Egy óra mulva, délután fél három körül, azzal a szándékkal indult a kaszinó felé, hogy magához hívja az öreg Joannovics doktort és ki fogja kérni tanácsait. A „Holt szem“ tavánál lefolyt izgalmas jelenet óta valami nehéz álomkór érzéketlenségének tünetei mutatkoztak a szánalmas teremtesen, akit egy albán paraszt székéren magával hozott. Nem volt lelke otthagyni a parton, hol eszméletét veszítve, összerogyott. Érezte, hogy a szörnyü lelki rázkódásnak ő az oka. Miért? Az egyelőre mélységes homályba burkolva tünedezett szemei elé, de semmit sem változtatott a valóságon, melyet őszöne sugott szívének s fölébresztette benne egyuttal az irgalom könyörületes érzését is. Ugy cselekedett tehát, amint cselekednie kellett. A nő itt van a lakásán. Mit fog vele csinálni? Erről egyelőre fogalma sem volt.

Dr. Joannovics nem volt a kaszinóban.

Kérdezősködésére viszont azt a kellemetlen választ kapta, hogy az öreg urat sürgősen Focsába telegrafálták és már tegnap délután elutazott. Lehet, hogy estére talán visszajön, de lehet az is, hogy napokig odamarad. Minden attól függ, hogy hány áldozata van a focsai hecnek és milyen állapotban.

— Micsoda hecnek?

— Egy kis számarság esett valami kávélebuiban, — adta meg a felvilágosítást az összefoltzott képü százados, ki egymaga ontotta tele süri füstfellegekkel csibukjából az egész tágas termet. — A heccnek állítólag öt paraszt és nyolc infanterist az eredménye; néhány súlyos sebesülés is történt . . . Himmelsacrament, ezekben a nyomorult kávélebuikba! Mindig ezekkel van a baj! Valamennyit be kellene csukni; vagy ha már nem is, de minden gazfickónak, ki rumot, pálinkát árul suttyomban a lebuiban: ötven botot kellene verni a talpára!

A kapitányt nem érdekelte ez a kifakadás.

Kezet fogott az összefoltzott századossal és elhagyta a kaszinót.

Künn az utcán, hol a zápor nyomában támadt pocsolyák sokaságát valószínű művészet volt úgy kikerülgetni, hogy térden felül ne legyen sáros az ember: századának két főhadnagya lavirozott a kaszinó felé. Radák megállt és bevárta őket.

— Nos, fiuk, mi van a bárócskával?

— Semmi, — felelte boszus hangon az idősebbik, — Wili nincs!

— A patvarba! Hol kerestétek?

— Mindenütt.

— És nincs?

— Még nyoma sincs, nemhogy a gyerek megvolna! Amíg a vihar ki nem tört, legalább tíz helyen kerestük, de semmi. Nem látták. Nem volt ott. Többnyire nem is ismerték. Kérlek, még a kilencven esztendő imámhoz, a vén Hikmet-hez is betolakodtunk, mert az a száraz csont is abban a gyanúban áll, hogy a Bajazid-mecset tözszomszédságában levő házában titkos opium-barlangot tart fenn: s ha rajtaütnek, — vendégeit szolgáló egy földalatti folyosón cipelik be a szent mecsetbe, hol mámorukat kialusztják. De ott sem volt.

A nyomozásnak ez a része nem volt inyére a kapitánynak. Ilyes vállalkozásból már sok spektákulum esett.

— Csak nem törtetek be hozzá erőszakkal? — kérdezte némi szigorral.

A főhadnagy fejét rázta.

— Azt nem tettük. Azt azonban igenis megtettük, hogy midőn távozás

közben bucsut vettünk az aggastyántól — tévedésből nem azon az ajtón siettünk ki, amelyen beléptünk, hanem a másikon. Hiábavaló ravaszkodás volt! Abban a szobában sem volt semmi és a harmadikban sem. Az opium-barlang tehát mese.

— A másik vénségnél is voltatok?

— Szolimánnál?

— Igen.

— Voltunk, de hiába, — mert ott sincs. Az egész ház üres. A hasistanya apja, az agg Szolimán, pedig sietett kijelenteni, hogy hozzá már nem jár senki és nem is fog, mert nincs kedve ujjat huzni a stemplis papirossal. Wilit egyébiránt ő sem ismeri. Persze, ha hazudott azt nem süthettük rá, mert a legbelső szobát nem láthattuk. E haszontalan rekognoscirózások után éppen ki akartunk menni utánad a pavlinoi utra, midőn a zivatar kitört és bekergetett a „Három csillag“-ba.

A kapitány megköszönte tisztjei buzgalmát s rövid gondolkodás után így szólt:

— A gyerek mégis csak vagy ennél a vén lókötnél lesz, vagy — otthon.

— A lakásán?

— Igen, a lakásán.

— Nem lehet. A legénye —

— A legénye azt verklizi, hogy már hajnalban elment hazulról, mert kissé fájt a feje, — vágott közbe a kapitány, — de ha azt parancsolta volna neki, hogy holt hírért terjeszse, hát akkor holt hírért terjesztené. Ha sehol sincs — akkor otthon van, punktum, ezt meg fogjuk látni. Majd megnézem magam. Szervusz, gyerekek!

— Adieu, kapitány!

Elváltak. Radák tovább folytatta utját, a pocsolyákon keresztül, haza felé. Ugy tervezte, hogy előbb haza néz az egyik védecéhez, azután fölkeresi lakásán a másikat is. Feltétlenül bizonyos, hogy a fiatal katonatisztet valami elképzelhetetlenül súlyos ok tartja otthon, különben nem bujt volna ki a szolgálat alól. Ezt sohasem tette. De mi lehet . . . mi lehet? Radák nem bírta elgondolni. Hát majd meglátja egy óra múlva ezt is.

Mire hazaért és fölhaladt az emeletre vezető falépcsőn, legénye fejéből kitisztult valamennyire a beszopott

szesz. Elég biztos mozdulatokkal huzogatta ki a folyosón a vászonruhát, nehogy tulságosan összeszáradjon: s aztán ki kelljen vasalnia.

— Keresett valaki?

— Senki, vitéz kapitány uram!

— A kisasszony sem innen a kocsmából?

— A téns kisasszonyka, igenis, fenn járt, de csak annyit monda, hogy jelentsem meg kapitány urnak, hogy a boltba ment, ahol ruhának valót vészen. Meg azt is mondá, hogy jó lesz, ha a kapitány ur megitatja a teát, kit ide hozott, meg hogy a mustárt is kommandálhatja a nyakszírtjére és háta gerincére. Merthogy a mustár kiszívi tőle a forróságot.

Radák beszüntette a további házi orvosságok felsorolását és bement a lakásába. Lassan nyitotta az ajtót és vigyázva tett be maga után. Erre a kíméletre azonban nem volt szükség. Egy futólagos pillantás után meggyőződött, hogy a szegény „csoda” most — órák mulva — is ugyanabban a lethargikusnak látszó, érzéketlen, mély álomban ül, hátradölvé a kereveten, amelyben hagyta.

Megállt az ajtóban és nézte.

A nő karjai mozdulatlanul nyugodtak a takarón. Testének egyetlen ize sem árulta el az élet jelét. Radák azonban csakhamar észrevette, hogy a szabályos, finom, hideg kifejezésű arcon meg-megváltoznak a vonások, az összecusukott ajkak némelykor kinyílnak s egy-egy hol érthető, hol érthetetlen szó válik le róluk. A kapitány kezdte nem érteni a dolgot. A lethargikus álom az összes érzékek tökéletes eltompulásával, az idegek abszolút munkaképtelenségével jár. Itt nem lehet álomkórról beszélni; a nő idegrendszere működik, izmai bizonyos akaratlan remegésben, tehát: mozgásban vannak, ajkai beszédre képesek . . .

Mіндеz érthetetlen.

A kapitány minden figyelmét megfeszítette, hogy a halkán kiejtett szavak értelmét kitalálja. Azt hitte, hogy görög szókat kell megfejtenie, — a nő a görög Aschilos Manila leánya — de bármennyire figvelt is, egyetlen görög szót sem hallott.

— La takun bil ejsi . . . lehelte álmodozva a nő.

Ezt a négy török szót Radák világosan meghallotta.

Mintegy negyedórai türelmes hallgatódzás után rájött, hogy a szegény alvó „csoda” mindig ugyanabban az égvé eszmekörben mozog és ugyanannak az ősrégi mohamedán éneknek első strófájából mond ki egy-két nehezen érthető, pusmogó szót. Ezt a sokszáz éves ó-török éneket ő is ismerte. Egy-egy rongyos vándor gyakorta megjelent a kaszinóban, s némi étel és néhány krajcárnyi alamizna fejében rendre elénekelte, amit tudott; ritkán történt, hogy Allah különösen kedves gyermekének, a minden földi és mennyei erőnyekben fölülmulhatatlanul dúsz Ali kalifának ez ismeretes verséből is el nem énekelte volna legalább az első strófát, melynek bölcs szavai ma is aranyos betűkkel vannak fölvésvé akárhány főméltóságu istambuli basa házának márványfalába, anélkül, hogy a ház urát a maga mértéktelen tivornyáiban legkevésbé is zséniroznák:

„Ne gyötörd szivedet az élelem miatt, hisz az Istentől, a kegyelmes-től ered, — bizzál, remélj és mindig kevéssel érd be, — halj meg! de élelmet aljas embertől ne kérj!”

Más szavakkal bár, de ugyanaz a textus benne van a Bibliá-ban és majdnem az összes vallások szent könyveiben — beleértve Sutthodana király fiának, Siddhartának könyveit is, kit Buddha melléknéven tisztel a távoli Keleten közel 450 millió színes emberi lény és beleértve a nagy Buddha szent könyveivel vérrokonságban levő ó-héber talmudot is. Mily óriási utat tett meg csupán ez az egyetlen vallásos eszme, míg minden fají kolorittól megtisztultan, „Aki a mezők liliomait felruházod . . .” kezdő sorral végre Kalvin zsolótárai közé is belekerült!

Minden változik — és nem vész el semmi . . .

Összefüggésben volt-e, nem-e a nő előbbi lelkiállapotával ez az ének, ezt így — minden segítő momentum nélkül — nagyon nehéz lett volna eldönteni. Kellott valamilyen vonatkozásnak lennie — ok nélkül semmi sincs, — biztos megjelölése azonban nem állt a kapitány hatalmában. Eh-

hez jóval több szellemre lett volna szüksége, mint amennyivel az ő más-különbén józan és korrekt de nem túlságosan sziporkázó, katonai „Drill“-be szorított agya rendelkezett. A hadsereg tulnyomó nagy része, még a legkiválóbbja is, kitünő kérdőző talantum — termelő és teremő talantum alig akad. Ez persze nemcsak a hadsereg kiváltsága . . .

Meditálása közben ezalatt megnyílt nesztelenül háta mögött az ajtó és belépett a gömböc. Inkább belopódzott, vigyázva, lábujjhegyen, nehogy zajt üssön.

A kapitány elébe ment.

— Mit hozott, Stefike? — kérdezte suttogva, midőn a leány kezében egy összecsavart csomagot megpillantott. — A ruhaszövet?

— Igen, a ruhaszövet, — felelte éppen oly halkan a leány, s szemével az első szobába nyíló ajtóra intett. — Még mindig alszik?

— Még mindig.

— A teát nem itta meg?

— Nem.

— Ejnye . . . Nem gondolja, hogy csinálni kellene valamit?

— Az orvos nincs itthon. Talán holnap . . . Nagyon szép magától, Stefike, hogy érdeklődik e boldogtalan teremtés iránt, de ezt a szövetet meg is kellene varrni. Mit adott érte?

— Nyolc forint negyven krajcárt.

— Azonnal megtéritek.

— Óh, köszönöm, nem olyan sürgős, — vágott szavába a leány, — nem azért jöttem fel, hanem azért, hogy egy roppant érdekes újságot mondjak. Tudja, mit csinált a maga bárója?

— Nem is sejtem.

— Megint megbolondult . . . sugta, hangtalan nevetéssel a gömböc és élénken integetett, — privátdinerje, tudja, az a bamba, éppen most szalad Joannovics doktor után. Persze, ha nincs otthon, hiába szalad. Tőle tudtam meg, hogy a maga szép bárócskája ma reggel bezárkózott a lakásába és hasist pipált. — érti . . . hasist! Jaj, a szerencsétlen . . . Most aztán rosszul van.

— Csendesebben, Stefike . . . kérem . . .

A leány azonnal elhallgatott. Az

első szobából halk nesz, majd egy mély sóhaj ütötte meg fülét.

— Fölebredt . . . suttogta izgatottan.

A kapitány egy pillanatig várt, azután óvatosan az ajtóhoz közeledett. Magához intette a gömböcöt is, akin oly nagy izgalom vett egyszerre erőt, hogy kövér kis alakja szinte kicsatant heves áramlásától a vérnek. Kiváncsisága azonban erősebb volt, semmint félelme: nesztelenül odajátszta magát Radák mellé és tágra nyílt szemekkel, hozzásimulva leste, hogy mi lesz.

A rongyokba burkolt női alak nyitott szemekkel ült a kereveten. Hosszu, árnyékos pillái hol felnyíltak hol becsukódtak. Csodálatos zöld fényben csillogó szemei pillanatokig mereven szegződtek ugyanarra a pontra, anélkül, hogy megmoccan volna. Félíg nyílt ajkai láthatólag nehezen vettek lélegzetet. Vállairól ölebe csuszott a takaró; kiálló, asszonyos emlői és egész melle mindinkább gyorsabban szállt és emelkedett. Küzdött valami indulattal, mely lassankint hatalmába kerítette. Néhány pillanat múlva felugrott, lerántotta magáról a takarót és az állati vadság oly fékezhetetlenül szilaj kitérésével, mely a lázasan figyelő gömböc ereiben megfagyasztotta a vért, egyetlen szökéssel a szoba közepén termett.

Radáktól nagyon ritkán hagyta el válságos perceikben a hidegvére. Most is nyugodtan várakozott, s a látvány, melynek már a következő pillanatban tanúja volt, sokkal inkább meglepte, mintha boldogtalan védenca mindent összezuzott volna maga körül.

A nő vadállati szilajsága egyszerre, momentán, minden átmenet nélkül eltűnt, ajkai vonaglottak, szemei megteltek rémülettel . . . Megragadta az utjába eső szék karját, majd az asztalhoz támaszkodva visszatámolygott előbbi helyére, a kerevethöz, de már nem tudta elérni: lerogyott melléje a földre s nyöszörögve temette kezei közé könnyezett arcát. Fájdalmas zokogása megrázta egész testét. Kétségbeesett, irtózatos lelki szenvedés kihozhatta a szerencsétlent.

A gömböc reszketve huzódott vissza, lesütötte tekintetét és pilláira fel-szívárogtak a könnyek.

I.

Nem tudott tovább ott maradni. A magával hozott csomagot letette az előszoba kredenciére és épp oly nesztelenül, mint ahogy jött, kismopolygott a lakásból. Künn a lépcsőkön két-három lépcsőfokot is ugrott egyszerre, csak hogy minél gyorsabban maga mögött hagyja az emeletet s ne kelljen hallania a kimondhatatlan gyötrelmes zokogást, mely ugy meg-
rázta, hogy egész életén keresztül nem fogja elfelejteni.

A kapitány egyedül maradt.

Lehetőleg nyugodtan iparkodott megfontolni a további teendőket, de nem volt vele tisztában, hogy maradása ajánlatosabb-e, vagy jobb, ha magára hagyja a siró asszonyt, míg fájdalomla önmagától lecsillapodik és nyugodtabb lesz. Érezte, hogy semmitől sem kell tartania. A vad szenvedélyesség iménti nagy kitörése körülbelül utolsó vihara volt egy csodálatos lelki-tébolyoknak, mely nemcsak megnyilatkozási formájában, de természetének benső, titokzatosan homályos és mélyreható szomorú tartalmában is lényegesen különbözött a közönséges örültség valamennyi szokásos formájától.

Rövid fontolgatás után mégis jobbnak tartotta, ha egyelőre nem hagyja magára a nőt.

Talán hamarabb lecsendesedik, semmint remélni lehetne s ezt az időpontot tanácsos lesz bevárni, mert ettől függ, hogy a továbbiakra nézve miképpen intézkedjék.

Leült tehát egy kis dohányzó-asztal mellé és várakozott. E mintegy negyedóráig tartó türelmes várakozás közben százféle fantasztikus föltevés is megvillant agyában a nő multjára nézve. Elfogadhatónak azonban egyetlen egyet sem tartott, mert egyik sem látszott eléggé súlyosnak, hogy ezt a különös lelki-tébolyt, az emberi tehetségek e megmagyarázhatatlan felbomlását, amely e boldogtalan teremtet, mondhatni az erdők vadállatainak sorába taszította, indokoltá tudta volna tenni. A keleti föld sokféle furcsaságait, a keleti ember morális és fizikai életének óriási különbségeit a nyugoti civilizáció gyermekének

életétől meglehetősen közönyös szemmel tekintette, s még a legrikítóbb „specialitás” sem lepte meg különösebben: ez a szomorú rejtély azonban a legnagyobb mértékben foglalkoztatta, bár a természetes emberi számalomnál egyéb indulatnak ebben a szigorúan becsületes, katonásan nyílt szívben nyoma sem volt.

II.

Midőn észrevette, hogy odabenn az első szobában elcsendesedett a sirás, félretette a „minden dohányok urá”ból sódort illatos cigarettát és óvatosan az ajtóhoz közeledett.

A nő azonnal észrevette.

Hátrább húzódott a kereveten, a hová visszaült s magára rántotta a takarót.

Radák figyelmét nem kerülte el ez a mozdulat. A lassanként, ugylátszik, csakugyan világosodni kezdő értelemmel visszatért a női szemérem ösztönyszerű érzése is. A boldogtalan „csoda” szégyenli rongyait, melyeken keresztül mindenütt kivillan rózsás, barna bőre; szégyenli fölsebzett lábain a ráragadt piszkot, összekuszált hajának kócos rendetlenségét, szennyes kezén a karmokat. Mindezt, nyilván, már látja, különben nem rántaná fel egész nyakáig a takarót, nem huzná maga alá a lábait és nem rejténe el a takaró védő leple alá szennyes kezeit is.

A kapitány a szobába lépett s mély hangja legszelidebb nyájasságával, barátságos, bátorító szavakat intézett hozzá.

A nő tágra nyílt szemekkel bámulta és nem adott választ.

Radák elsétált az ablakig, majd ismét visszatért s még szívélyesebb arccal iparkodott vágni. A nő zöld fényben csillogó, gyönyörű, nagy szemei kissé zavarba hozták, de egy kis aggodalmat is érzett. Elvégre . . . hátha rosszul ítéli meg a változást? Hátha ismét kitör ebből a merőn rábámuló teremtésből a vadság és botrányt csinál? . . . Azzal, hogy mint gondolnak a dologról a kaszinóban, nem törődött; tudta, hogy senki sem fog róla nyíltan tudomást venni. De tartott tőle, hogy egy messze elhallatszót botrány, láрма, sikoltozás és más

efféle — könnyen a legferdebb hely-
zebe sodorhatja mindazok előtt, kik
minden brutális és becstelen históriát
a legmohóbb gyönyörtiséggel habzsol-
nak fel.

A kapitány tudott valamennyire a
provinciák nyelvén. Megpróbálta te-
hát ezen a nyelven, hogy szóra bírja
a nőt.

— Meg fogom parancsolni szol-
gámnak — mondotta barátságosan —
hogy estére készítsen számodra für-
dőt. Mig odaleszek, egyedül maradsz
lakásomon és használni fogod. Hol-
nap pedig abból a szövetből, melyet
egy kis barátóm vásárolt, ruhát kell
esinálni, hogy megjelenhess az embe-
rek előtt. Értesz valamit abból, amit
beszélék?

A nő nem felelt.

— Magammal hoztalak, mert nem
akartalak ott hagyni tehetetlen álla-
potban — folytatta a kapitány. Ez az
én lakásom. Itt maradhatsz addig,
míg meggyógyulsz. Holnap elhívom
az orvost, — remélem, hogy holnapra
íththon lesz. Ma nincs a városban, kü-
lönben már elhoztam volna. Ha meg-
gyógyulsz és megtudom, ki vagy, oda
foglak küldeni, ahová menni akarsz.
Addig itt maradsz békességben. Félni
nem kell. Itt csak én lakom és
szolgám, aki téged is szolgálni fog.
Bántani nem fog senki. Védelmembe
veszlek, mert azt gondolom, hogy
ezzel tartozom.

Semmi válasz.

A nő mozdulatlan, bámész szemek-
kel tekintett rá, anélkül, hogy arcán
csak egy vonás is megrebbent volna.

Radák egy pillanatig várakozott.

— Ha nehezedre esik a beszéd. —
folytatta bátorító hangon, miközben
előkészületeket tett a távozásra. —
akkor nem kívánom, hogy felelj. De
mert tudni szeretném, vajjon érted-e
ezt a nyelvet, amelyen hozzád beszél-
lek, vagy talán valamely más nyelven
kellene magamat megértetnem: ints
legalább a fejeddel, hogy értesz-e,
vagy nem?

— Értelek, uram . . . hangozott a
félnék válasz.

Végre! A „csoda“ megszólalt.

A kapitány bizonyos jóleső meleg-
séget érzett, amely hasonlított az
örömhöz, melyet valamely nehezen
kivívott diadal okoz a győzőnek. Ki
38

tudja, mily hosszú idő után, ő, ime,
az első ember, akinek ez a boldogtal-
lan értelmes választ képes adni. S
hogy erre egyáltalán képessé vált —
azt neki köszönheti. Isten tudja, mely
megmagyarázhatatlan oknál fogva
(majd megtudja talán ezt is), de ősz-
tönszerűen érzi, hogy a derengő vilá-
gosságot ő hozta létre. Ő volt a nap,
amely megsemmisítette a sötétséget.
Az élet hatalmas forrásának szerepé-
vel ajándékozta meg váratlan szeszé-
lyessége a véletlennek, — nos, erre
csak szabad büszkének lenni?

— Addig is, míg kis barátóm se-
gélyével ruháit készítesz magadnak —
folytatta rövid hallgatás után, s rá-
mutatott a szoba baloldali sarkában
álló szekrényre — a fürdő után ki-
keresel magadnak onnan, abból a
ruhaszekrényből . . . különben leg-
jobb, ha most mindjárt odaadom!

Radák nyitotta a szekrényt s egy
sárga nyersselyemből készült, hosszú
háziköpenyt vett ki belőle, amelyen-
nél az afrikai német gyarmatok tiszt-
jei vannak ellátva. Plevlje ugyan
rengeteg messzeségre esett a tropikus
égőtől, de mert a német tisztek sárga
nyersselyem háziköpenyt, u. n. „Fau-
lenz-Rock“-ot hordtak, — világos,
hogy ebben is utánuk kellett szalad-
ni, mint minden másban.

— Itt van ez a köpeny és itt —
folytatta, miközben a megnevezett
tárgyakat egyenként kiszedegette és
sorjában az asztalra, meg a székekre
rakta — egy pár papucs, egy pár ha-
risnya, egy puha ing . . . gombok, ha-
risnyakötő . . . lepedő . . . A mosdó-
szekrényben találsz fésűket, szappant
és a többi.

A nő gyengén megbiccentette a
fejét.

— Köszönöm . . .

No, csakhogy! Eddig ugyan ez volt
mindössze a harmadik értelmes szó,
amely ajkait elhagyta, de kezdetnek
ez is elég. Az ember ne legyen telhe-
tetlen — gondolta kedélyesen a kapi-
tány. Elvégre a „mentés“ ugylátszik,
sokkal szebben indul, semmint várni
lehetett volna. Visszaeséstől körülbe-
lül nem kell tartani; a szegény „cso-
da“ lénye rendkívüli változáson me-
hetett keresztül e mindössze néhány
rövid óra alatt, amely a „Holt szem“
tavánál való jelenet óta idáig lefolyt.

— Most elmegyek és csak este nyolc óra körül fogok hazajönni. De ni, hogy el ne felejtsem! . . . itt van egy olló is, jó éles, — ezzel levágod körmeidet. Érted, amit mondok?

A válasz nagyon halk, de értehető volt.

— Ugy teszek . . .

— Szolgám mindjárt elkészíti a fiúddot. A kád itt áll a szomszéd szobában a spanyolfal mögött. Ott találsz tükröt is, amelyben megfésülködöl. Ha éhes vagy, szólj.

— Éhes vagyok.

— Lesz minden! Szólok kis barát-némnak, hogy jöjjön fel és hozzon neked ételt. Ugyan nem bizonyos, hogy lesz-e bátorsága . . .

— Én nem bántok senkit — mondotta szomorúan a nő.

A kapitány meglepetve tekintett rá. Először a pillanatban villámgyorsan kivetett lelkéből minden kétség és gyau, amely titokban még benne lappangott. Ez a szonóris, kedves, bánatos hang minden bizonytalanságot eloszlatott; ilyen hangon csak öntudatos emberi lény képes megszólalni és csak ez a hang találja meg azonnal az utat egy másik emberi szívbe, hogy fölébressze benne a részvétet és a könyörületes megindulást.

— Tudom, hogy nem bántasz senkit — szolt nagy gyöngédséggel, anélkül, hogy rátekintett volna (tartott tőle, hogy szemének hideg fénye megfélemlíti védencét, tehát inkább nem nézett rá) — majd megmagyarázom neki, hogy tőled nem kell félnie. S egyuttal szólok neki, hogy a kerti lakást még ma rendezzék be számodra. Nagyon kellemes kis lakás. Kertre nyílik, ahol virágok is vannak. Éppen az ilyen csinos fiatal asszony-nak való, mint amilyen te . . . (leszel, szerette volna mondani) mint amilyen te vagy.

Radák szándékosan ütötte meg ezt a hurt. Eredménye azonban nem volt semmi. A nő komoly és szomorú maradt, mintha az utolsó mondatot nem is értette volna.

— Nem vagyok asszony — felelte csendes hangon.

— Annál jobb, a leány még jobban szereti a virágokat, mint az asszony — folytatta a kapitány és azzal a célzattal, hogy beszédre bírja a folyto-

nosan rábámuló nőt, sebes tempóban, majdnem vialtva, kérdezősködni kezdett:

— Diánának hívnak?

— Igen.

— Hány éves vagy?

— Huszonkettő.

— Mohamedán?

— Nem.

— Keresztény?

— Igen — felelte gyorsan a nő, s most első ízben elevenedett meg arcán az eddigi fagyos merevség, hogy helyet engedjen valami megható, gyermekes áhítatnak — keresztény vagyok . . . keresztény . . . Hidd el, uram — keresztény . . .

— Elhiszem, Diána — intett fejével a kapitány, nevéen szólítva a nőt, aki e pillanatnyi élenkség után ismét előbbi érzéketlenségébe látszott visszazsarni — a lakás-kérdés tehát rendben volna, a t'bbiakra nézve az orvos fog tanácsot adni.

— Az orvos? — kérdezte a nő — minek?

— Orvosra van szükséged.

— Tévedsz, uram, — nem vagyok beteg és nincs szükségem orvosra.

— Majd megvállik . . .

— Nem vagyok beteg — ismételte mégegyszer a nő. Majd mellére hajtotta a fejét és úgy lehelte halkán, monoton, alig érthető hangon: úgy teszszik, mintha sokáig . . . nagyon sokáig halott lettem volna . . . Nemde?

A kapitány érezte, hogy vigyáznia kell ezzel a kényes témával. Óvatosan, kitérőleg, minden szót külön is meggondolva felelgetett a kérdésekre, melyek most gyors egymásutánban váltak le védenca ajkairól.

— Azt hiszem, hogy elég sokáig aludtál . . . De most már ébren vagy?

— Igen, ébren vagyok . . . És te uram, ki vagy te?

— Katona vagyok.

— Idegen?

— Az.

— Bizonyosan tudod, hogy idegen vagy? Sohasem voltál ott, ahol én?

— Soha.

— Nem . . . Nem te vagy, — nem te — mormogta zavart tekintettel a nő és erőlködött, hogy megtalálja az összefüggést, amit keresett — amikor ott a tónál hirtelen megpillantottalak, azt hittem, hogy meg fogok

örülni... Azt hittem, uram, hogy a sir, melyet hiába keresek, bár oly régóta előttem van... megnyílt és a halott feltámadt: az én szegény, jó édes apám. Azt hittem, hogy te vagy, megtaláltam, él, visszajött, hogy boszút álljon gyilkosain és megbüntesse az embereket, akik szenvedést okoztak a gyermekének...

A kapitány óvakodott új tápot adni ennek a beszédnek, mely valóságos forró láva gyanánt ömlött a „csoda“ ajkairól. Egyik indulatroham a másikat kergette arcán. Minden csupa szélsőség, zavar, szomorúság, és szenvedélyesség az egyik pillanatban — bágyadt közöny és apathikus mozdulatlanlanság a másikban, de az öntudatos lelki tehetség oly kétségtelen kifejezésével minden villámgyors változtatásban, amely kizárta a tévedést. A nő tudja, mit beszél ha a maga előbbi állapotával még nem is látszik egészen tisztában lenni.

Egy dolog mindenestre tisztázva volt és Joan Stanko egészséges paraszt eszének adott igazat. Feltűnő hasonlatossága a meggyilkolt görög kereskedővel volt a szikra, mely szétrobbantotta a nő agyára nehezedő sötétséget és utat nyitott egy szörnyű rázkódás után a világosságnak. Ez egyszerű, tiszta és közönséges dolog. De ez csak az egyik része; a komplikáltabb, az igazán homályos és rendkívüli része, a lelki elborulás kezdetének tragikus oka még ismeretlen és ki tudja, hogy nem marad-e mindvégig az?

Egyébiránt hisz majd megválnik. Most jobb, ha kikerül mindent, ami lassan-lassan ismét lecsillapodó vérencét fölizgathatná.

— Elmegyek Diána és amint mondtam, csak este fogok visszatérni. Kis barátnémat azonnal felküldöm. Ő majd gondoskodni fog mindenről, amire szükséged lesz. Nagyon természetes, hogy legelső sorban nyugalomra van szükséged.

— Óh uram, — felelte bánatosan a nő, — eleget aludtam... Köszönöm, hogy jó vagy hozzám. Becsületeseznek látszol. De ki tudja, talán jobb lett volna, ha sohasem találkoznunk... Intelligenciád és becsületesez szíved szájalmat érez irántam...

idehoztál... de talán jobban tetted volna, ha bedobsz a vízbe — —

A kapitány meghökken. Mi ez? Nem értette meg egyszerre. Ezek a kifejezések és a hang, mellyel el van nak mondva, sokkal előkelőbb műveltséget föltételeznek, mint amilyenre az előzmények és a végtelenül siralmas külső után gondolhatott. De hát ki ez a nő?... kérdezte magától azzal a heves kíváncsisággal, mely nyomon szokott kísérni minden meglepő fölfedezést. De azonnal belátta, hogy a magyarázatot nem szabad erőltetnie. Nem is kérdezett tehát semmit, hanem barátságosan intett a diványon ülő nőnek és elhagyta a lakást. Künn a folyosón kiadta parancsait Jánoskának, azután lement a lépcsőkön az udvarra és fölkereste a gömböcöt.

NYOLCADIK FEJEZET.

I.

Mayer Stefike ezalatt már számot vetett magával és midőn úgy találta, hogy ez a „csoda“ voltaképpen csak nagyon furcsa teremtése az istennek, de semmiféle félelmetesség nincsen ő rajta: minden habozás nélkül kijelentette Radáknak, hogy a kerti lakást azonnal rendbehozza és átengedi a jövevénynek. A bárócskával, ugylátszik, nem lesz semmi, — az olyan emberre, aki a legveszedelmesebb titkos-bűn: a hasis-pipa körmei közé került, többé nem számíthatni. Igaz, ami igaz: nagyon szerette volna, ha ez a fess fiatal hadnagyocska szintén állandó ékessége lett volna a „Három csillag“-nak, de most már mindennek vége — repüljön neve, emléke szélnek! A hasis-pipával nem veheti föl a versenyt senki. A hasis-pipa hatalmasabb, mint a szépség istennője, igazóbb, mint a kigyó szeme, gyönyörűsegebb, mint minden szerelmi mámor és halálosabb, mint a dögvész...

— Majd meglátjuk, Stefike, mi igaz a dologból, mi nem.

— Ugyan, drága kapitány ur! felelte mosolyogva a leány, s megcsillant pajzán szemeiben a guny — azt hiszi, lemondának a maga kis katonájáról, ha csak egy picike reménysegem volna?

— Meg fogom látogatni.
— Minden hiába! válaszolta a gömböc és félrehuzta tréfás bánattal érzéki szájacskáját — a bárócska elveszett, elveszett... a bárócska elveszett, trallárum haj! ... Meglátja, hogy igazat mondok. Pedig kár érte! Igazán fess fiu volt...

— Még nem halt meg.

— Dehogy nem! Annyi, mintha már el is temették volna... No, de beszéljünk a maga vendégéről, Aschilos Diána kisasszonyról vagy asszonyról... nem bizonyos...

— Leány és nem asszony.

— Lehet, lehet... fintorgatta orrát a gömböc és felnézett nevető szemével a katonatisztre. Ez azonban nekem tökéletesen mindegy. Lássá, isten bizony, én is ugy megsajnáltam, hogy még ide lenn is pityeregtem. Elmehet különben nyugodtan. Mire visszajön Diána kisasszony lenn lesz a kerti lakásban. Magam nézek utána. Tudja, kíváncsi vagyok rá szörnyüképpen... Majd ott leszek a fürdésnél is és ügyelek, hogy olyan legyen, mint a virág. Most egy kicsit... nagyon el van hanyagolva a szépsége.

A kapitány türelmesen várt, míg a leány befejezi a sok haszontalan fecsegést. Nem hagyhatta a faképnél, mint máskor, — szüksége volt rá, s a gömböc minden gunyolódása dacára is sok jóindulatot tanusított védenice iránt.

— Vegye védelmébe, Stefike; magácskának jó szive van.

— Hojjé! Az én jó szívem... De jól van! Igérem, hogy még meg is fészülöm. Azután vacsorát kap. Bort is. Azután leköltöztetem. Hallja! Ezzel egy kis baj lesz. Diána kisasszonynak hiányos a toiletteje...

A leány nevetet.

— Be furcsa is, ha egy olyan nagy nőnek... Pszt, pszt... Majdnem mondtam valamit. Szóval, én szívesen adnék neki ruhát, de az én szoknyám neki csak térdig érne. Tudja mit, ideiglenesen bebujtatjuk a maga nadrágjába.

— Nem szükséges, — próbált szóhoz jutni a kapitány, bár érezte, hogy mennyei türelme vége felé jár — kivettem számára egy selyem köpenyt, papucsot és egyebeket. Se-

gitsen szegénynek az öltözésnél. A viziontlátásra! Még egyet Stefike, — tájékoztatásul titokban megsguhatom, hogy vendégem sokkal intelligensebb nőnek látszik, semmint gondoltam volna. Tehát e szerint bánjon vele. A leány megvonogata gömbölyü-kövérv vállát és mosolygott.

— A maga intelligens vendége az öreg Ali Ben Kadin házának udvarán edényt mosogatott, édes kapitány ur, — felelte szemecével csippentve, biztos hangon, mint akinek pontos értesülései vannak mindenről, ami történt és nem engedi magát becsapni. — Ha nem hiszi, kérdezze meg azt a semmirekellő Stankót, aki-vel ide hozták — az tudja.

— Ez semmit sem bizonyít, kedvesem —

— Ez csak azt bizonyítja — vágott közbe a leány, — hogy a maga hölgye hercegisasszony semmiesetre sem lehetett. Választékos kifejezéseket, éneket, táncot, zenét pedig sehol sem tanítanak oly jól, mint Skutari — fehér utcájában...

— Ejnye, Stefike, — dörmögte fejcsóválva Radák.

— Maga az oka, hogy így beszélek — védekezett duzzogva a gömböc, — miért akarja velem elhitetni, hogy Diána kisasszony intelligens nő. — Oh, oh! hogypne... Aztán ne feledje, hogy az öreg Ali — Skutariból hozta ide ezt az intelligens nőt, még pedig, igenis, a fehér utcából, de már csak a végéről, ahol a mindenholnan ki-dobott részeges boszorkányok laknak. Tessék, most kimondtam! De mindezt persze csak tájékoztatásul, titokban sugom meg.

— Nem szólhatok a dologhoz — mondotta szárazon a katonatiszt, mert nekem nincsenek ily részle es információim. Nem voltam a fehér utcában sem —

— Én sem... esett szavába elvörösödve a leány.

— Hát akkor, amennyiben lehet, maradjunk csak annál, Stefike, ami bizonyos és ne találgassuk — főleg pedig ne gyanúsítsuk szegényt — aljassággal.

— De hiszen nem gyanúsítom! Nem mondom, hogy... Csak azt mondom, mert igaz, hogy az öreg Ali onnan hozta. Egyébiránt, bánom

is én! Nem az én dolgom, hanem a magáé. Én nem fogok neki udvarolni.

A kapitány nem reagált a kötekeedésre. Védencét mégegyszer a leány figyelmébe ajánlva, elbucsuzott és az utcára lépett, hogy felkeresse másik védencét is, akiről, ime, az elképzelhető legrosszabb híreket hallja. A dolgot valóságában nem kételkedhetett. A gömböc mindent ki mer mondani, ami szájára jön, de sohasem hazudik. Értelme sem lenne, hogy miért tenné? Se haszna, sem kára belőle. Tréfának viszont nagyon ostoba volna.

Gyorsan haladt a házak mellett.

Utközben fontolgatta, hogy miként intézhetné el ezt a gyászos dolgot leghelyesebben. Parancsal, tilalommal vagy más ilyesmivel nincs joga beleavatkozni. Rokonszenve és barátsága még nem ad jogot apai hatalom gyakorlására, már pedig e nélkül — ha csakugyan az átkozott hasis-pipáról van szó — nem igen van rá kilátás, hogy a fiatal embert meg lehessen menteni. Ki tudja, hogy titokban mióta áldoz ennek a vézes szenvedélynek. Bár ugyan eddig soha sem vett észre semmit. Sápadt arcu, közönyös természetű, örökké kimerültnék látszó fiatal ember elég van a világon.

— Az ördögbe!... villant keresztül most Radák agyán egy megdöbbenő gyanu, amely így, az első pillanatban, ahogy eszébe jutott — nagyon is indokoltnak tetszett.

Összefoglalta a gyanu szálait.

Pallwitz kalandja a „csodá”-val, aki most az ő védelme alatt áll, — roppant izgatottsága, mely hasonlított a tébolyhoz, a merészség, mellyel a nála sokkal erősebb nőt meg merte támadni, vagy ha ezt nem is tette, ha csak véletlenül ingerelte is maga ellen — teljesen normális lelki állapotban ezt nyilván semmi körülmények között nem tette volna, mert ily gyerekes és durva tempó méltatlan lett volna lényének szerezetreméltóságához, amelyet ilyesmivel meggyanúsítani nem lehetett. Bizonyos ilyformán, vagy legalább is annak látszik, hogy abnormis lelki állapotról volt szó (ő maga is élcelt „dühöngő bolond”-ságáról) amit a

gyalázatos hasis-pipa csakugyan előidézhettek.

— Szerencsétlen... mormogta harraggal a kapitány.

Elhatározta, hogy ha a valóságról meggyőződik, sürgönyözni fog Bécsbe a bárónénak, hogy azonnal helyeztesse el innen a fiát. Egyebet nem tehet.

A báró lakásához érve, megkérdezte a legényét, egy bamba képi oláh fiut, hogy itthon van-e a hadnagy ur?

A baka haptákba vágta magát és úgy felelgetett tele szájával:

— Igenis, don Hákman (Hauptmann) itthon van!

Radák ki akarta nyitni az ajtót, de a kilincs nem engedett.

— A don Lájtinánt bézárkózott, — magyarázta a baka. — Nem ivott, nem evett egész nap. Gondolom, alszik.

A kapitány az ajtóhoz tapasztotta fülét és hallgatódzott. Benn a szobában csendesség volt. A legkisebb nesz sem hallatszott ki. Ez a nagy csendesség nem tetszett a katonatisztnak. A hány opium- és hasiszivót eddig még életében látott, — pedig eleget láthatott. — az mind hallható, torokhangon lélegzett, sőt hörgött; mintha meg kellett volna fulladnia. Itt pedig semmi... Aztán nem sokat gondolkozott, hogy mit tegyen. Megfogta a kilincset és szép lassan, minden erőlködés nélkül, — a háta mögött ministráló oláh baka szájatató hüledezésére, — egyetlen szorítással úgy benyomta az ajtót, hogy a zár kipattant eresztékeiből, s szegestől, nyelvestől, srófostól, mindenestől a földre hullott.

— Eredj dolgodra! parancsolta a bakának.

Az oláh sarkon fordult és kilódult az udvarra. Ur isten és minden kegyelmes szentek, gondolta szörnyűkődve és porig hajló tisztelettel sandított hátra: azzal az ököllel a don Hákman egy ökröt is le tudna ütni.

Radák a szobába lépett.

A függönyök mindakét ablakon le voltak eresztve. A szobában átható, édes illat bódító párái vegyültek a levegővel, mely fülledt és meleg volt, mint a gőzfürdőben. A fiatal ember

a kereveten fekiúdt. Jobb karja lecsingölt a földre; elhomályosodott, fénytelen szempolyói kidagadtak irtregekben, tátott szája szegleteiből a hasismámor finom fehér habja szivárgott vállára és onnan a szőnyegre, melyen már egy egész tenyérnyi széles hely volt át meg átitatva nyálal...

A kapitány elszomorkodva nézte a halálsápadt arcot. Tehát csakugyan vége... Ebből a betegségből nem szoktak kigyógyulni.

Megfordult és kiment.

Az udvaron kitépett jegyzőkönyvből egy lapot, ráírta a Bécsbe címzett sürgönyt és megparancsolta a bakának, hogy repüljön vele azonnal a távirdára. Az oláh átvette a papirlapot és a pénzt, s elrohant.

— Csak anyja mentheti meg, más senki... mormogta szakállába, miközben elhagyta az udvart és visszaíndult az uton, melyen jött, a kaszinó felé.

Esti hét óra volt. Az ég még mindig borús, de a levegő meleg, nyomasztó maradt, mintha nem is zúdult volna le zápor a völgyre. Homlokát kiverte a veriték, csak úgy, mint reggel, vagy tegnap és három hét óta minden nap. Immár sohasem lesz vége a forróságnak.

Az ezredes lakása közelében észrevette az ablakból letekintgető Milcsike kisasszonyt, aki — úgy látzik — számított rá, hogy vissza fog jönni, mert nem mozdult az ablak mellől.

Udvariasan köszöntötte.

— Várok magára, Radák — szólította meg a leány, — bocsnatot akarok kérni, hogy betolakodtam a lakására.

— Kitüntetésnek veszem, kisasszony.

— Nem volt szép... de Stefi az oka...

— Ismétlem, hogy kitüntetésnek veszem.

— Többé nem fog megtörténni — folytatta gyorsan a leány, s éles, firkésző, nem a legjobb indulatu tekintettel vizsgálta a kapitány arcát, — ezután különösen nem.

— Védencemre céloz?

— Arra.

— Jól megnézte legalább?

— Oh! Nagyon jól. Szép nő.

— Rosszul nézte meg, kisasszony.

— Csalódik! — felelte sértő mosolylyal a leány s gunyosan rázogatta vörös haját — jól megnézem... Szép, nagy nő. Nagyobb, mint a mi Terézánk, ez pedig jókora tehén. A rongyok és piszok mögött — jól el tudom képzelni alakját grande toilette-ben, nyakám gyémántokkal, homlokán diadémmal... vagy ha úgy tetszik: sarkig érő fehér fátyollal és mirtuskoszorúval... Oh, gyönyörtü lesz!

Milcsike kisasszony hangosan kacagott.

— Regényt olvas, kisasszony? kérdezte nyugodtan a tiszt.

Nem akarta neki megszerezni az örömet, hogy frivol célozgatásait tudomásul vegye. Ez haragra lobbantotta az ingerlékeny kisasszonyt. A kedves gyermek goromba lett.

— Drága barátom, megvárom azt a regényt, amit magáról és arról a csavargóról fognak írni, akit lakásán tart. Na, beleillik a kompániába... Ennek azonban, remélem, nem fogja kilőni a szemeit, vagy a szivét?

— Nem.

— Mint a szeretőinek, a fényképeken...

— Teringettét, kisasszony — felelte száraz cinizmussal a kapitány, s hidegen, mosolyogva nézett a vöröshaju kisasszony ingerült szemeibe — először is engedje megjegyznem, hogy soha sem voltam szent, másodsor szabadjon megkérdez nem, hogy mit érdekl ez önt? Az ilyen nagyon szeretetreméltó, de nagyon fiatal hölgyeket, — azt hiszem — hogy az ön korában még sokkal inkább érdekl a hajastabák, semmint az ilyen magamfajta bácsi, aki a magácska véleményére egyáltalában nem kíváncsi.

A bomba néhez volt, de talált.

Milcsike kisasszony vörös lett, mint a pipacs. Felugrott helyéről, dühösen becsapta az ablakot és eltünt a kapitány szemei elől. Hallani lehetett, hogy odabenn valami poharat, vagy tányért rőpített mérgében a padlóhoz.

Radák meg volt elégedve az eredménnyel.

Valámi effélet már rég akart mondani a kedves gyermeknek. Most megkapta. A gráciából ugyan valószínűleg mindenkorra kipottyant, de legalább békében lesz. Ugyanabból a genreből beéri egygyel is. Mayer Stefike egymaga elegendő, hogy kipótolja a hiányt. Két neveletlen kisasszony egyszerre — sok. Ezért a nyurga leánykáért ugyan nagy kár, mert még nevelni lehetne. Ez azonban nem az ő feladata. Ha nőül akarná venni, akkor igen. És bizonyos — hogy a próba nem volna sikertelen. Ha így marad, amint van, a világ tovább fog forogni, mint eddig és nagyon mellékes, hogy a kiállhatatlan „kincstári dámák“ félelmes gárdája egy remek példánnyal szaporodni fog.

II.

A következő három nap alatt Radák se az egyik, sem a másik védencét nem látta. Pallwitz beteget jelentett és nem mozdult a lakásáról. Azt az óhaját sem fejezte ki, hogy szeretné, ha kapitánya meglátogatná. Talán a szégyen tartotta vissza. Radák nem látogatta meg. Ebből amúgy is ki fogja találni a fiatalember, hogy neheztel rá.

Másik védencéről csak a gömböc hozott híreket. Most ezt csinálja, most azt. A ruha készen van. A kerti lakásban jól érzi magát. Általában nagyon csendesesen viselkedik, csak néha kezd nyugtalanzkodni, nem találja helyét, jön-megy ide-oda, mintha keresne valamit, majd ismét leül a székebe az ablak mellé, kezére támasztja állát és kibámul szóltalanul, hosszasan a kertbe. Ilyenkor nem lehet szavát venni. Nem ad választ, még neki sem, pedig már jó barátságban vannak egymással.

— Majd meglátja, hogy kiszépitetem! dicsekedett a gömböc.

— Megnézzük.

Negyed nap reggel a kapitány éppen el akarta hagyni lakását, hogy lemenjen reggelizni a kis Mayerhez, midőn a gömböc berontott az ajtón, s nagy felindulással ujságolta, hogy

azonnal siessen le a kerti lakásba, mert a „csoda“ sürgősen beszélni kíván vele. Éppen most mondta, midőn bevitte neki a reggelit és ki akarta hívni egy kis sétára a kertbe.

— Képzeld! El akar menni.

— Tessék?

— El akar menni! méltatlankodott boszankodva a leány, — ez a köszönet, hogy maga visszareparálta az eszét, én meg úgy bántam a hátlátlannal, mintha testvérem lett volna. Isten bizony, még a puderemből is adtam neki, pedig nekem is kevés van. No, hallott ilyen butaságot — pattogott neki eresztett nyelvel a mérges gömbölyűség — kiöltöztettük, kimondattuk, kifésültük, úgy bánunk vele, mint egy princeszszel, aztán most tessék — el akar menni a pokolba, vagy hová — én nem tudom!

Radák vállat vont.

— Ezért ne izgassa magát, Stefike — szólt kedélyesen — ha minden áron el akar menni, erőszakkal nem tarthajtuk vissza.

— Mégis csak szemtelenség!

— Dehogy!

— Maga könnyen beszél — replikázott ingerülten a leány, s haragosan toppantott a lábával, — magának nem volt vele baja, de nekem volt! Nem mondom, szívesen tettem, mert sajnáltam, hogy olyan komisz állapotban van — de most aztán, a mikor olyan, mint — mondom — egy princesz, maradjon is itt! Szeretek vele lenni. Azt hittem, hogy most már mindig itt lesz a közelemben. Nagyon kedves, ha akar és olyan érdekesen tud mesélni! No, tessék, — hát most aztán fuess! Elmegy a pokolba! Ugyan beszéljen vele okosan, ha tud és mondja meg neki, hogy ha már megtalálta az eszét, ne veszítse el újra, mert az — mondom — marhaság, hogy itt akar minket hagyni. Legalább várja be, a füttylőjét minden ostoba bolondnak!... mig elkergetjük.

— Most be lehet hozzá menni? kérdezte Radák..

— Nagyon is lehet! felelte a gömböc és megfenyegette kövér kis öklével a kerti lakást. — De hiszen ha sejtettem volna, hogy itt fog hagyni

a faképnél... beadtam volna neki...
Hálátlan! Rongyos!

— Ne dühösködjék, Stefike — mosolygott a kapitány — mindjárt megtudjuk, hogy mikor, hová és főleg, hogy miért akar elmenni?

— Miért? Oh, azt én is tudom...

— Nos?

— Bele van háborodva a maga arcképébe. Mindig azt nézegeti. Persze, azt hiszi, hogy nem látom.

A leány hirtelen elkacagta magát.

— Dehogyan nem látom — folytatta fölbigyesztett szájjal, s nyomban megfélekedezett a nagy mérgéről — látok én mindent! Hallja, vigyen el engem az ördög, ha nem szerelmes magába ez a Diána kisasszony... vagy asszony... Az arcképét, melyet az emeletről magával hozott, éjjel a párnája alatt tartja, nappal meg folyton bámulja, bámulja, bámulja... Majd kimered a szeme. Büszke lehet a hódításra?

— Nem engem lát azon a fényképen, édes barátném — mondotta valamivel komolyabban a katonatiszt — hanem az atyját, akihez, mint mondják, erősen hasonlítok.

A gömböc homlokára ütött, s élénken kiáltotta:

— Phü! Erre nem is gondoltam. Az ám, hallja! Ebben csakugyan igazsága lehet. Jesszus, be számár vagyok! Szentül azt hittem, hogy magába bolondult ez a hálátlan rongyos! Nem tehetek róla, de igazán dühös vagyok rá. Már olyan szép terveket csináltam, hogy így lesz, meg úgy lesz, nem leszek többé egyedül, mint eddig. A papám is szívesen látja, — s most mind ennek vége. Kapitány ur, ne eressze! Parancsolja meg, hogy itt maradjon.

— Erőszakkal...

— Köszönöm, ezt már hallottam, esett szavába a leány, s félig elfordulva, visszanézett rá a vállán keresztül, miközben vágott egyet a szemével, — más mód is van... Kár, hogy nem vagyok fiu! Hallja, igazán nagy csacsiság, hogy nem vagyok fiu!

A kapitány ráhagyta, hogy ez bizony nagy csacsiság, a magyarázatot azonban jónak látta be nem várni. Megkérte a leányt, hogy egye-

lőre ne szóljon senkinek a dolgról, azután megfordult és a kertii lakás elé érve, megkopogtatta az ajtót. Elvált rá határozva, hogy ha védencc csakugyan el akar menni: egy szóval sem fogja tartóztatni. Elvégre... mit csináljon itt vele? Egy darabig csak megy az ilyesmi, de mit aztán? Arról ugyan homályos ideája sem volt, hogy hová mehetne innen (ha valamiféle rokonai lennének a világon, s elképzelhetetlen, hogy szálmalmas állapotáról soha tudomást ne vettek volna, s hagyták volna csavarogni az erdőségben és egyebütt, mint egy vadállatot), de ha távozni akar, akkor nyilván azt is meg fogja mondani, hogy hová szándékszik menni?

— Bejöhetsz, uram! — hangzott belőlről egy komoly női hang.

A kapitány a szobába lépett.

Védencc külsejének megváltozása az első pillanatban annyira meglepte, hogy az ajtó közelében állva maradt és úgy nézett rá. Az egyszerű, pettyes nyári szövet festői könnyűséggel simulat asszonyos tagjaira. Simára fésült sötétszőke haja vastag fonatba kötve csillogott fején. Derékát sárga bőröv szoritotta össze, mely széles csipőinek plasztikus körvonalait és felső testének hibátlan szépségét még inkább kitüntette. A pavlinoi vadon rongyos „csodá”-jára nehéz lett volna ráismerni. A változás nagy és tökéletes volt. Meglepte, majdnem meghökkentette a katonatisztet. Ha védencc arcának vonásai valamivel enyhébbek és finomabbak lettek volna, s éles, zöld fényben ragyogó szemei helyett egy pár szelid, kék női szem mosolygott volna a szemlélőre: kevés szebb asszonyt látott volna életében. A női szépség harmonikus hatását így főleg a szemek gyanakvó, baljós kifejezése, s a ragadozóéhoz hasonló tulságosan erős fény gyöngítette.

Radák nem akarta elárulni, mennyire meg van lepve. Ösztönszerű gyöngédséggel állapote, hogy ezzel előbbi siralmas állapotára emlékeztetné a nőt, ezt pedig nem akarta.

— Beszélni kívánsz velem?

— Igen, uram. Ül le és hallgass meg.

A kapitány közelebb huzott egy széket és helyet foglalt. A nő szembe ült vele a kerevetre, s minden bevezetés nélkül, gyorsan, nyugtalanul így szólt:

— El akarok menni . . .

Máskülönben tiszta, szonórus, kedves hangja érdesen, majdnem keményen csengett. A kapitány ránézett és nagyon nyugodtan adta meg a választ:

— Jól van. Menj.

A nő láthatóan erős megdöbbenéssel rezzent össze, s előre hajolva, kétkedő, heves hangon kérdezte:

— Azt mondd . . . elmehetek?

— Azt.

— Nem akarsz visszatartani?

— Nem.

— Bármikor elmehetek?

— Ugy van!

— Ma is? Még ebben az órában?

— Akár ebben a pillanatban, — felelte kedélyesen Radák, s elhagyva helyét, sapkája után nyult. Könnyedén meghajtotta hatalmas tagjait a még mindig hitetlen, de már zavartan rábámészkodó nő előtt és mosolyogva folytatta: Ha jobban tudnám a nyelvet, amelyen beszélünk, hosszú beszédet mondanék az egyéni szabadságról és mindarról, ami ezzel összefügg, — de amint látod, egy kicsit nehezen megy . . . Röviden kell tehát tudodra adnom, hogy ha akarsz: azonnal elmehetsz.

— Megengeded? Nem tartasz viszsza?

— Már mondtam, hogy nem. Nincs hozzá jogom.

— Így hát szabad vagyok? — kérdezte bizonytalan hangon a nő.

— Természetesen

— Nem kényszerít senki?

— Mire?

— Hogy itt kell maradnom . . .

— Ugyan! Kicsoda kényszerítene?

— Te, uram . . . te! felelte gyorsan a nő.

A kapitány mosolyogva nézett végig védecének izgatott alakján, azután visszatette székét az asztal mellé, ahonnan elvette és így szólt:

— Igen sok fölösleges szót vesztegetsz egy dologra. Remélem, most már elég. Megmondtam, hogy bármely pillanatban elmehetsz és ezzel be is fejeztük a dolgot. Nincs jogom megkérdezni, hogy hová, miért, mert nem

vagyok apád, sem testvéred, sem szeretőd, sem porkolóbad. Mehetsz, ahová akarsz.

A kapitány sarkon fordult és ment. Az ajtónál egy pillanatra megállt.

— Ha pénz kell az utra, valamit adhatok. Sok nekem sines.

— Uram!

— Szekérről is gondoskodni fogok, amely elvigyen.

— Kérlek, uram . . . szólt most szelíd hangon a nő és gyorsan felugorva a kerevetről Radákhoz sietett, — maradj még . . . Meg akarom nyerni bocsánatodat, amiért rosszat gondoltam rólad. Meg akarom vallani, hogy mit gondoltam, mert érdekesség akarom magamat tenni a bocsánatra. Jöjj vissza és hallgass meg.

— Nincs mit megbocsátanom, mert nem bántottál meg.

— De igen, azt tettem — vágott szavába élénken a nő — azt hittem, hogy úgy akarsz velem bánni, mintha rabnőd lennék és ettől féltem . . . ezt nem akarom . . .

— Légy nyugodt, én sem . . . felelte szárazon a kapitány.

A „csoda“ megrezنت a fagyos hangra és mellére hajtotta fejét.

— Ugy értem — enyhítette Radák a leverő hatást, melyet szavai okoztak, — hogy a rabnő fogalma előttem ismeretlen. Én csak rabszolgát ismerek — folytatta ismét kedélyesre váltva a beszédet és jókedvűen elnevette magát — de az ördögbe! . . . az sem kellemetlen állapot. Magam is nagyon szívesen lennék bármely szép asszonynak a rabszolgája!

— Tréfálsz, uram . . . mondotta könnyű zavarral a nő, miközben ismét ráemelte kérő tekintetét a katonatisztre. Kérlek, maradj és hallgass meg, amit mondani fogok.

— Miről?

— Magamról . . .

— Ah, az más! Azt hittem, hogy negyedszer is a „menni akarok — elmehetsz“ témát akarod variálni — szólt tréfásan Radák, s ismét visszatelepedett a székekkel az ablak mellé. Ha magadról akarsz beszélni, azt meghallgatom. De ne feledd, hogy egy szót sem kérdeztem.

A nő szelíden tekintett a kedélyesen mosolygó fekete Herkulesre.

— Nem felejttem uram és szégyenlem, hogy rosszat merem rólad gon-

dolni. Tudhattam volna . . . mor-
mogta halkan maga elé — hogy te,
ki oly nagyon hasonlítasz szegény
édes atyámra, nem lehetsz olyan,
mint azok, akik kinoztak és másod-
szor is megfosztottak az eszemtől . . .

A kapitánynak nem volt inyére ez
a megütött hur. Nem igen rajongott
a szomorú történetekért. Inkább sze-
rette volna, ha az általa megpendített
tréfás tónusnál maradnak. Megpró-
bálta megmenteni a veszélyben forgó
kedélyességet:

— Másodszor is? Hogyan, Diána
— csapta össze tuzott csodálkozás-
sal a kezét — más ember megelé-
gszik, ha egyszer esik meg vele ilyes-
mi!

A mentés nem sikerült. A nő visz-
szatült a kerevetre, s fejét tenyerébe
hajtvá, egy pillanatig szomorúan né-
zett ki az ablakon a kertbe, hol pil-
langók libbentek a napsugárban és
minden meleg, színes és tündöklő
volt.

A kapitány feszengeni kezdett a
széken. Nem szerette, ha „eláztatják.“
Ez a bánatos bevezetés pedig éppen
olyanformán hangzott.

A „csoda“ úgy látszik kitalálta,
hogy mire gondol.

— Ne félj, uram — mondotta biz-
tatva, szelid hangon, anélkül, hogy
szemeit az ablakról levette volna —
kevés jut eszembe a múltból . . . ha-
mar elvégzem és nem kívánom, hogy
sajnálj. Jót tettél velem, nemeslelkű
embernek látszol . . . keresztény
vagy, érzem, tudnod kell, hogy
miféle teremtés, kire jószágos sze-
mekkel tekintesz és akinek nyomoru-
ságos rongyaitól nem borzadtál visz-
sza.

KILENCEDIK FEJEZET.

A kapitány intett, hogy kész a val-
lomást meghallgatni.

Hiába, gondolta megadással, ezen
úgy látszik, előbb vagy utóbb át kell
esni. A dolog úgy állt, hogy némely-
kor izgatta a titok nyitja, szerette
volna ismerni, anyira, hogy ilyen-
kor százféle kombinációba is beleza-
varodott, máskor azonban — mint
például most is — szívesen elengedte
volna a magyarázatot. Nem volt any-
nyira mély gondolkozó, az emberi lé-
lek homályosabb problémái sem fog-

lalkoztatták anyira agyát, hogy egy
önmagában véve kétségkívül rendki-
vül érdekes, de tulságosan bonyolult,
tulságosan elvont, finom, s amellett
mégis vastag ködbe burkolt kérdés
állandóan izgalni tudta volna. Ilyes-
mi nem katonának való. A mestersé-
gesen beskatulyázott, lefegyvelmezt
és szűk körökre tompított katonai agy
kitünő könnyűséggel táncol, s esetleg
még szikrázik is a gondolkozás vi-
zeinek külső felületén, a mélybe való
lebecsátkozásra azonban nem alkal-
mas. Hamar kifárad. Abbahagyja, ha
lehet. Ha nem: megadással viseli sor-
sát, mint e pillanatban a kapitány is.

A „csoda“ eleinte vontatottan, aka-
dozva beszélt.

Láthatólag küzdött a kifejezések-
kel és az összefüggéssel, amely azon-
ban így is zavaros és nagyon nehe-
zen érthető maradt.

— Nem tudok mindenre visszaem-
lékezni . . . mormogta indulatosan.

Radák biztatta, hogy ezért kár in-
dulatoskodni. Majd eszébe jut később.
Nem sürgös.

— Nem tudom, hogy melyik város-
ban születtem — szólott homlokára szo-
ritott kézzel a nő, mintha erőszakkal
akarná visszaidézni emlékezetébe a
multat — anyámra nem emlékszem,
csak atyámra, aki kereskedő volt és
Aschilos Manolinak hívták. Olyan
volt, uram, mint te. Éppen ilyen erős,
nagy és szép . . . mint te, Arca, sze-
mei, szakállá — mint a tied. Még han-
god is az övé . . .

A nő lassan megfordította fejét és
lány tekintettel elérzékenyedve, a tisz-
telet és félelem bájos zavarával né-
zett a kapitány szemei közé.

— Midőn a tóparton egyszerre, vá-
ratlanul megpillantottalak, úgy érez-
tem, mintha valami megszakadt volna
bennem. . . Meg akartam fulladni . . .
Éjszaka borult szemeimre . . . Az
öröm és a rettegés egyszerre rohan-
tak meg és úgy szaggatták a fejemet,
hogy majdnem megőrültem . . .

— Nyugalom kedvesem, nyugalom,
— intette Radák.

— A nő hálásan tekintett rá.

— Jó vagy hozzám . . . süttogta
bánatosan. Majd hangosan folytatta:
midőn magamhoz tértem, nagy vilá-
gosságot láttam szemeim előtt. Mint-
ha sötét szobából egyenesen léptem

volna a napra. Tudtam, hogy valami nagy változás történhetett velem, de csak lassanként jöttem rá, hogy beteg voltam . . . aludtam . . . s ily állapotban, öntudatlanul, nem ismerve sem helyzetemet, sem magamat, sem másokat, künn tévelyegtem az erdőben . . . Lásd, semmi másra nem emlékszem, csak arra, hogy mindig az atyám hulláját kerestem és a helyt, ahová bedobták.

— Kik?

— Nem tudom, — mormogta fejét rázva a nő, — hét éves sem voltam egészen, midőn atyám magával vitt hazulról és azt mondta, hogy menekülnünk kell, mert a városban, ahol laktunk, ragályos betegség pusztít a gyermekek között. Atyám szeretett és féltett engem. El akart vinni Skutariába, a francia apácák kolostorába, ahol föl akart neveltetni. El is jöttünk minden baj és akadály nélkül egészen eddig. Itt, ebben a községben, két embert fogadott, hogy tovább vigyenek. Az egyik magas, csontos, idősebb ember volt, a másik fiatal, törpe. Este indulunk. A pavlinoi erdőn keresztül haladva azok a gazok . . . azok a gazok, titokban, hátulról, orvul, mint a farkasok: leütötték szegény, szerencsétlen atyámat és fejszékkel szétzúzták fejét és a mellét . . . A vér elborította és ez a vér . . . ez a szörnyű sok vér, engem is elborított . . . Megvakultam és megörültem tőle! Ahová néztem, mindenütt vért láttam . . . vért, vért, sok vért . . . mindenütt csak vért! Az övét és a magamét! Mert úgy éreztem, hogy belőlem is kifolyt, kilocsant mind, mind . . . és összekeveredett az ő vérével.

A nő szemei elhomályosodva bámultak maga elé a földre.

— Azután megfogták, leoldották derekáról a bőrtüszőt, melyben pénztét és drágaköveit őrizte, s holttestét bedobták egy szakadásba . . . Nem tudom, melyikbe és hol? Pedig mindenütt kerestem. Mindig csak ezt kerestem, mert meg akartam találni, — el akartam temetni atyámat, de nem találtam meg. A két gaz azután összeveszett a zsákmányon. Emlékszem . . . a fiatal megütötte az idősebbet, az meg kést döfött a torkába és meggyilkolta azt is, mint az apámat. Holtteste annak is oda került,

ahová atyámé. Ezt még láttam . . . a többire már nem emlékszem.

— Megismernéd azt az embert, aki atyádat megtámadta?

— Nem hiszem, uram . . .

— Mi a kádit, az agg Ebul Laklah-t gyanusítjuk. Ugyanazt, kinek a házát felgyújtottad.

A nő fejét rázta.

— Nem gyujtogattam . . .

— Emlékezz csak vissza egy kicsit. Láttak, amikor elszaladtál.

— Láttak . . . engem?

— Igen.

— Bizonyos, hogy láttak?

— Bizonyos. Különben honnan tudnám?

— Igaz, honnan tudnád, — ismételte elgondolkozva a nő, — ha láttak és bizonyos, akkor én voltam, de nem tudom, hogy a kádi házát felgyújtottam volna. Csak arra emlékszem, hogy gyűlöltem ezt az öreg embert. Iszonyodtam tőle, mint a kigyótól . . . Arca — úgy rémlett — hasonlít atyám gyilkosának arcához, különösen a szemei és az orra, mely olyan volt, mint a ragadozó madáré . . .

— Éppen mint a kádi orra, — dörögte Radák, — az is olyan, mint a keselyűé . . . No, kedvesem, ha csakugyan ő volt — ami, remélem kiderül a dunkli-ban, ahová bedugták, hogy puhuljon, — akkor megkapja a magáét.

— Ha ő az, adjátok nekem! — kiáltotta lángba borult dühös arccal a nő és égett, lobogott szenvedélye szilajon felkorbácsolt vadságában az egész asszony.

A kapitányt mehökkentette ez a vad kitörés, mely a lábbadozó agyra és a még mindig tulfeszülteknek látszó idegekre könnyen végzetessé válhat. Érezte, hogy le kell hűtenie a nagy lobogást, mielőtt lángba borítaná az asszony eszéét.

— Azt hittem, Diána, — mondotta hideg mosolylyal és végig nézett szigorú, parancsoló tekintettel a nőn, — hogy már meggyógyultál, de amint látom, még nem egészen.

— Óh uram, óh uram . . . rebegette meghunyászkodva az asszony, miközben visszahúzódott a kerevetre, honnan egy hajlékony párdúc villámgyors mozdulatával szökött talpra, —

bocsásd meg, kereklek, hogy méltatlanul viseltem magamat, de te is gyűlölnéd, aki gyászt hozott rád . . . Atyám gyilkosa nemcsak őt ölte meg, hanem engemet is. Emlékszem, hogy egy nagy városba hurcolt, ahol eladott. Az urnő, akihez kerültem, gazdag volt. Orvost is hozatott, aki sokáig járt hozzám, mert betegen feküdtem. Urnőm egyszer azt mondta az orvosnak, hogy ha még egy hétig nem gyógyulok ki betegségemből és még egy hét múlva is mindenütt vért, vért . . . és örökké csak vért fogok látni, beküld a tébolydába. Erre a fenyegetésre nagyon megijedtem. Nem az orvos, — az ijedtség gyógyított meg. Midőn urnőm ágyamhoz lépett, kértem, hogy ne küldjön el, mert már meggyógyultam. Igértém, hogy jó lesznek, csak ne hajtja végre, amivel fenyegetett. Nem tette; ott maradtam nála a házban, ahol még három olyan árva senki-leánya volt, mint én. Voltak nagy leányok is, de azokat csak ritkán láttuk. Midőn nagyobbak lettünk — én akkor tizenöt éves lehettem, — az urnő zenére, táncra, énekre taníttatott. Egyebet is tanultunk: francia nyelvet is és mindenféle kézimunkát. Megtudtam, hogy a város, amelyben vagyok, Skutari, — ugyanaz, ahová szerencsétlen atyám is el akart vinni és megtudtam, hogy az utcát, amelyben urnőm lakik: Fehér-utca-nak hívják . . .

A kapitány intett, hogy érti.

— Az emberek így hívják gűnyvénen az utcát — mondotta összeszorított ajakkal az asszony, s arcát kitüzesítette egy forró vérhullám — ahol a becestelen személyek laknak . . .

— Mondtam, hogy értem, — felelté hidegen a tiszt.

— Egy évvel később urnőm, akinek csontos, sovány alakját állandóan két szerencsen szolga őrizte, megsimogatta fejemet, szép ruhákba öltöztetett és föl vitt magával az emeletre, ahol az ő fényes lakása volt, s ahol egy idősebb férfi várakozott ránk. Urnőm látszólag üdvözölte a nagy urnak látzó férfit, s megparancsolva, hogy beszélgessek vele, rövid időre magunkra hagyott. Engedelmeskedtem. Az előkelő öreg ur barátságos volt, mindenféléről kikérdezett, megtudakolta, nem volna-e

kedvem elhagyni a házat, s igenlő válaszomra biztatott, hogy legyek türelemmel, ő rajta lesz, hogy kívánságomat minél hamarabb teljesítse. Urnőm erre belépett a szobába és engem kiküldött. Mit beszéltek, mit nem — azt nem tudom, de ezt az öreg urat többé sohasem láttam. Hosszabb-rövidebb időközökben aztán ugyanez a jelenet ismétlődött. Leánypajtásaim, akikkel együtt nőttem föl, már mind eltűntek a házból. Helyöket újak foglalták el — kisebbek, nagyobbak, összevissza — sohasem kaptam senkitől választ, ha tudni akartam, hogy mi történt barátnömmel — s így már csak egyedül én voltam a régiékből. Urnőm türelmes volt. Várt. Sok pénzt akart értem kapni. Mert arról volt szó, hogy eladjon — mint a többieket. Mindig drága selyem ruhát kellett hordanom. Ha mulatság volt a házban, melyet szigorú őrizet nélkül soha egy pillanatra sem hagyhattam el — akkor harisnyát, térdnadrágot, rövid kabátot kellett fölvennem, hajamat berizsporozta, arcomat kifestette s úgy tartott oldala mellett, hogy majdnem kiperzselte szememet a szégyen . . . Ha ellenkeztem, korbácsot emelt rám és rikácsolva fenyegetődött. Hálátlannak, gonosznak, kígyófajzatnak nevezett. Szememre vetette, hogy fölnevelt és most köszönet fejében kárát akarom. Oh, mint undorodtam ettől az aljas asszonytól . . . De nem szabadulhattam tőle. Őriztetett. Lehetetlenség volt megszöknöm. Később dühöngeni kezdett, hogy a legelső jött-mentnek odadob. Egy nap aztán — akkor már husz éves voltam, tehát éppen két évvel ezelőtt — ismét nagyon nyájas, édeskés és előzékeny volt. Megtudtam, hogy új vevőt talált rám. Meg is mondta azonnal, hogy készüljek, mert délután egy ur akar látni. Előre meggyűlöltem ezt az embert. Délután aztán találkoznom kellett ezzel az új vevővel. Midőn bevezettek a terembe, azt hittem, hogy a káprázat játszik velem. Azok az emberek, akikkel eddig találkoznom kellett, valamennyien idős férfiak voltak, — ez . . . ez az utolsó, fiatal, szőke, gyerekesember volt, nem lehetett több husz évesnél. Szemei lázas ki-

váncsisággal tapadtak rám, betegesen látszó sápadt arcán piros foltok gyultak ki az arcsontok táján, mint a tüdőbetegeknél. Midőn egyedül maradtunk, hozzám rohant. Elmondta, hogy már sokszor látott, szeret, azt akarja, hogy szabad legyek, s ha egész vagyonát föl kell is áldoznia. Megragadta kezemet és át akart ölelni, hogy megcsókoljon. És én... én egész erőmből arcul ütöttem. Az utálat, a megvetés, az undor, ami e gyerekek-ember iránt torkomat fojtogatta, aki ebben a házban keres szerelmet... oly erővel ragadott meg, hogy nem tudtam magamon uralkodni. A fiatal ember felordított, s előbbi mézes-mázos beszéde után a trágár szavak egész sorát vágta az arcom közé. Majd ismét rám rohant, de én már akkor is éppen ilyen erős voltam, mint most... Ismét arculütöttem a gyalázatost, azután ledobtam a szőnyegre és megfojtottam volna... igen, igen! minden bizonnyal megfojtottam volna, ha kétségbeesett ordítására a szolgák be nem szaladnak és meg nem mentik.

A kapitány helyeslőleg bólintott.

— Jól tetted.

— Jól tettem — mormogta emlékeibe merülve az asszony. Ettől a peretől kezdve a többi gyorsan bekövetkezett. Úrnőm olyan lett, mint egy furia. Keresztény cédának nevezett, majd kijelentette, hogy követnem kell a fiatal embert, mert az kifizette, amit értem követelt, — azután mellen ragadott és arcomba köpve, ki akart rugni a szobából... Oh, mint szenvedtem, mint szenvedtem.

— Nyomorult... dörmögte haraggal a tiszt.

— Én is azt kiáltottam a fülébe — folytatta nehéz lélegzettel az asszony — de ez még nem volt elég. Az elkeseredés e lélekgyilkos iránt, a düh, hogy eladnak, mint egy állatot, megszászorozva, ezerszeresen tombolt bennem, most, hogy szemben álltam vele. Vele is úgy bántam, mint a másikkal. Rárohantam és magam alá tiportam a földre... azután öklömmel... igen, öklömmel és egész erőmből, előbb mellére, majd arcára mértem egy-egy ütést, úgy, hogy szét-törtem orrát és egész életére elrúttottam... Sikoltzott, harapott, véd-

te magát — hiába, mert őt is megfojtottam volna, mint a másikat — ha a szolgák ki nem veszik a kezemből és engem el nem hurcolnak. Bezár- tak egy üres szobába és nem adtak enni. A földön háltam, mert sem ágy nem volt, sem pokróc, még egy darabka gyékény sem, amelyre fekhettek volna. Másnap este belépett hozzám a furia a két szerecsen szolgál- val, Korbáccsal jött. Láttam, hogy meg fog verni. Megparancsolta a két szerecsennek, hogy ragadjanak meg és tépjék le rólam a ruhát. A fekete ördögök vigyorogva támadtak rám. Védelmeztem magamat, de mit tehettem e két erős barommal szemben. A ruha egy pillanat alatt rongyok- ban lógott le rólam, — a furia vert a korbáccsal, ahol ért s végül egészen magánkívül a dültől és a fájdalomtól, melyet elrúttított arcában érzett — azt rikácsolta a két ördög- nek, hogy nekik ajándékozz; azonnal, most... látni akarja... végezzek... A szégyen és a rémület meg- kétségerezte erőmet. Segélyért kiáltot- tam. Körmeimmel véres sebeket vág- tam a két gazfickó arcába. Nem lát- tam, nem éreztem, nem hallottam... csak sikoltoztam... amíg az ajtó meg nem nyílt és a többi leányok be nem szaladtak. Arra még emlékszem, hogy a furia ezt kiáltotta a két ör- dögnek, miközben ismét rám vágott a korbáccsal: „Vigyétek innen és dobjátok ki az utcára!” Arra is em- lékszem, hogy a gazok kihurcoltak a szobából és a hátulsó kis ajtón ki- tasztottak a sötét utcára, úgy hogy arcomra estem — de ezzel vége... a többire nem emlékszem... Csak rémlik, mintha egyszerre borzasztó nyomás nehezedett volna a fejemre, szemeimre sötétség borult, emlékezetem összezavarodott, eltompult és vég- gül egészen megszűnt...

Szegény. — mormogta a kapi- tány.

— Így volt, uram — sóhajtotta szomorúan a nő, — ez vagyok én... Hová kerültem azután, nem tudom. Másoktól hallom, Mondják, tehát úgy volt. Miért mondanák, ha nem lenne igaz? Mondják, hogy az idevaló Ali Ben Kadin a szemézből váltott magá- hoz, valami vén koldusasszonytól

vagy kitől és ide hozott. Mondják, hogy tőle megszöktem és a pavlinoi erdőbe menekültem. Igaznak kell lennie, mert voltam ott és kerestem atyám holttestét... Téged is ott a tónál hozott utamba a sors, — tehát csakugyan igaz, hogy onnan hoztál ide... ahol meggyógyultam és jó emberek közé kerültem, akik sajnálának és meg fognak védelmezni.

Az asszony könnyes szemekkel sietett a kapitányhoz és keze után nyult. Radák megszorította a feléje nyújtott kezét, de mire felocsudott volna a meglepetésből, — a nő már ajkaihoz ragadta kezét és hevesen megcsókolta.

— Mit csinálsz?... kiáltotta elvörösödvé a tiszt.

— Ne neheztelj, uram, — könyörgött kedves hangon az asszony és ismét visszahúzódott a kerevethöz, — meg kell neked köszönnöm, hogy jó vagy hozzám. Te vagy az első férfi, akit becsülni és szeretni fogok. Nemes szived van, — szolgálni foglak. Nálad maradok. Nem félek. Ha nőd lesz, azt is szolgálni fogom.

Radák megkönnyebbülve lélegzett föl. A szegény „csoda“ életének végételenül sívár tragédiája — ezer meg ezer elhagyatott keleti nő tragédiája vagy komédiája, aszerint, amint felfogják. Új dolgot alig hallott. Ezek a gyalázatos históriák mind egyformák.

A részvéthet azonban, melyet e nő kegyetlen sorsa iránt érzett, most jókora mértéke a csodálkozó tiszteletnek is járult. Mily hősiességet tanusított becsülete védelmében ez az asszony! Mily hatalmas erővel lüktethetett szívében az erkölcsi tisztaság iránt való érzék, hogy kétségbeesett védelme közben agya elborult a szörnyű felindulás romboló csapásai alatt! S ezt tette egy házban, oly környezetben, amelynek életcélja a bűn, tápláléka a piszok és melegágya a becstelenség. A nyugati nő hősiessége ily küzdelemben dicséretes, — a keleti nőé csodálatraméltó, tüneményes, majdnem emberfölötti és méltó a legnagyobb tiszteletre!

Radák mindezt meg is szerette volna neki mondani, de nem tudta, hogyan fogjon hozzá. Kicsit megzavarta a dolog. Tartott tőle, hogy többet

talál mondani a kelleténél, — esetleg kevesebbet, s ezt éppen úgy ki akarta kerülni, mint a másikat. Végre is a legkönnyebb oldalánál fogta meg a dolgot. Belekapaszkodott az asszony utolsó kijelentésébe.

— Ha arra vársz, Diána, míg — amint mondom — nőmnek szolgálhatsz, akkor otthon vagyunk, — mondotta, visszacsapva megint a maga rendes kedélyes tónusába, — ez esetben békében, csendben és tökéletesen zavartalan nyugalomban élheted napjaidat. Ez jó lesz neked is, — nekem is.

Az asszony figyelmesen tekintett rá.

— Nincs nő, akit magadnak kívánsz?

— Ezidőszerint nincs.

— Nem is volt?

— Hm... ez fogas kérdés...

— Haragszol?

— Dehogy! mosolygott a kapitány és titokban örült, hogy a sok szomoruság után most egy kis derültebb kék folt is mutatkozik a láthatáron. Hiába! Nem rajongott a tragédiáért. Egyszerű, katonás szíve örömebb vette az élet világosabb színeit, semmint a sötéteket. — Nem haragszom biz én, kedvesem, de az én efféle kirándulásaimról kissé bajos beszélni...

— Miért uram? Senkit sem szeretnél?

— A patvarba, hogyne! — nevetett vidáman Radák, miközben elhagyta helyét és másodszor is előkészületet tett a távozásra. Csakhogy borzasztó peches fráter voltam... Lehet, hogy élhetetlen is, meg lusta, meg mit tudom én! Elég az hozzá, hogy izé... mind megcsaltak.

— Téged! — csodálkozott fejét rázva az asszony.

— Persze, hogy engem! — felelte a kapitány, s ürügyet keresett, hogy erről a ránézve nem tulságosan dicséletes kérdésről elterelje a beszélgetést. A pech, melyre élcelődve hivatkozott, nem volt tréfa, hanem méla beismerése az igazságnak. Sohasem volt sikere a hölgyvilágban. Hatalmas, izmos „fekete bölény“ külseje, szeretetreméltó benső lénye dacára — semmi. Tulszárnyalta még az ez-

red legfiatalabb pólyásbabája, az apró Nobel kadét is. Az asszonyi szívek izlése mesés.

Mayer Stefike éppen kapóra jött.

A beszélgetés eredményére váró gömbölyűség a kertben leskelődött, s hangosan dudolgatva járkált a bokrok között. Hibátlan török szöveggel énekelte az eltanult ó-mohamedán ének egyhangu melódiájának két első sorát:

„La takun bil ejsi medsruhuul fuad
Inn er rizk min al Allah kerim...“

Radák az asszonyhoz fordult.

— Tanulékony gyerek az én kis barátóm; ez a te éneked.

— Miért az enyém?

— Azért, mert amikor... Hopp! Ne beszéljünk arról, ami elmúlt. Azt akartam mondani, hogy — amikor beteg voltál, mindig ezt a régi verset énekelgetted: „Ne gyötörd szívedet az életem miatt...“

Az asszony komolyan intett.

— Igen uram, ebben sok vigasztaló van... különösen az ének utolsó sorában, mely arra oktat, hogy inkább halj meg, de eledét becsstelen embertől ne kérj... Én így cselekedtem, — fejezte be szilárd hangon és emelt fövel. Kiegyenesedve, büszke méltósággal tekintett Radák szeméi közé.

A kapitány visszalépett s a káprázat egyetlen tovaröppenő villanásának hatása alatt — most először találta szépnek az asszonyt. Ez a fölfedezés oly nagy zavarba hozta, hogy majdnem haragudott. Elfordult, kinézett az ablakon, majd felragadta sikkáját a székről, s gyorsan, boszus hangon így szólt:

— Itt fogsz maradni?

— Igen... felelte az asszony és mosolygott.

Radák megbiccentette fejét, s anélkül, hogy szeméit az asszony szeliden mosolygó arcára emelte volna, szó nélkül kisetett.

TIZEDIK FEJEZET.

I.

A következő két hét alatt a plevljei helyőrség valamennyi tisztje Radák „érdekes eset“éről beszélt. Nyíltan

senki sem hozta szóba, — titokban, egymásközt, bizalmas körben, künn a gyakorlaton, a kaszárnyában és a kaszinóban azonban mindentűtt apró konferenciák keletkeztek, s a napi események és az unalmas, százszor kicsépelte és leásított pletykák megkérődzése után, kaviár gyanánt, szóba került ez a „verflixt famose G'schichte“ is. A dolog nyílt megbeszélésétől mindenki szigoruan tartózkodott. Van bizonyos hallgatásra kötelező egyezmény a rendes garnizónokban is, amelyet valamely súlyos, kényszerítő ok nélkül nem merészel megszegni senki (leggyakoribb a vadházasságban élő katonatisztek titka, melyről az utolsó bundás bakától kezdve föl egészen az óbestérig, sőt még feljebb: egészen a divizionáriusig mindenki tud — de azért szigorú „titok“), ez a minden genfi conventiónál tekintélyesebb egyezmény azonban nagyon eltörpül a távoli provinciákon rostokoló helyőrségek hasonló egyezménye mellett, amelynek se hosszúságban, sem szélességben, sem végtelenül kényelmes nyulékonyosságban nincs határa.

Skoda alezredes éppen oly pontosan észrevette a kapitányon végbenő feltűnő változást, mint a csöpp Nobel kadét, s a közbeeső ranglétrán valamennyi katonatiszt. Le is sajnálták a dolgot alaposan. Radákat egy-egy ily több jóindulattal, semmint gunnyal lesajnáló titkos konferencián mindössze az öreg Joannovics ezredorvos védelmezte. Az öreg ur tekintélye egész súlyát vetette latba. Radák beleszeretett a „csodá“-ba. Jól van! Hát aztán? Ő időközben megismerkedett ezzel a nővel és van oka kijelenteni, hogy a természet csodálatos szeszélye ebben az esetben is bámulatba ejti, de alázatos tiszteletre is kényszeríti a tökéletlen embert. A „csoda“ nem azért csoda, mintha még most is könyörületes részvétre szoruló szörny-teremténye lenne az alkotónak, — hanem azért, mert agyának homályából és lelke elsötétedett mélységeiből a kiváló szellemi tehetségek oly meglepően szép virágait fakasztotta ki a visszanyert öntudat, melyekben ő a maga részéről csak gyönyörködni tudott. Diktum — fak-

tum — punctum: beszélhet, aki mit akar: Szehilos Diánát ő, igenis, ezután is minél gyakrabban fogja fölkeresni és sokkal szivesebben időzik társaságában, mint — a másokéban. A természetnek és ami egyre megy: a mindenható Istennek csodás erejét, akaratát és nagyságát bámulja benne.

— Megmagyaráznám, gyermekeim, hogy ennek a „csodá“-nak a gyógyulása voltaképpen nagyon egyszerű pszichikus okokban keresendő. — Jegyezte meg joviális gunyolódással, — de ezt ti nem értitek...

Milcsike kisasszony naponként fölkereste gömbölyü barátneját és vihogva próbált sugdosódni az érdekes esetről. A gömböc azonban nem osztotta a vöröshaju kisasszony véleményét. Neki más nézetei voltak. Ha lenne valami: tudna róla, de semmit, éppen semmit sem vett észre. Új barátnejája, vagy, amint ő hívta: „Diána istenasszony“ — úgy él, mint egy szent. Semmiféle sánda gyanunak még csak árnyéka sem férhet hozzá.

Ezen aztán mindennap összevesztek.

Védői buzgalmában a gömböc még ahhoz is makacsul ragaszkodott, hogy ő bizony a kapitányon sem lát semmi változást. Szótlan, rosszkedvű és szórakozott. Ugyan no! Mintha bizony örökké füttyülnie kellene. Arról pedig, hogy közté és új barátnejája között valami történt volna, szó sem lehet. A „Három csillag“-ban még egy prücsök sem moccanhat anélkül, hogy ő azonnal ne tudná.

— Mindenki beszél, — vágott közbe ingerülten Milcsi kisasszony.

— Aki beszél, disznó! — felelte hevesen a gömböc, s ezzel a képtelenül vastag gorombasággal aznapra be is fejezte a dolgot.

Radák érezte, hogy figyelik, s ez a tudat még inkább kikököntette rendes kedélyhangulatából. Augusztus közepe felé már a kaszinó étkezőjében sem igen mutatkozott. Boszantotta, hogy mindenki egyébről diskurál, látszólag senki sem vesz észre semmit, — holott ő — valamely megmagyarázhatatlan benső ingerültség ösztönzésére — azt szerette volna, sőt némelykor szándékosan, kihívó modorban, hangos kacajjal még pro-

vokálta is, hogy róla beszéljenek. Egy őszinte, nyílt megjegyzésnek, egy világos célzásnak, valamely hirtelen hozzávágott élcnck, ha még oly csipős lett volna is — úgy tudott volna örülni, mint egy gyerek. Nem-hogy haragudott volna, de még meg is ölelgette volna a viccelődöt.

Legalább ki lenne csapva a dolog közprédára — s ez nagy megkönnyebbülést okozott volna a lelkének. A „titok“ bántotta és elkeserítette. Megesett, hogy ő maga próbálta ráterelni a beszélgetést és nem tárgított, míg egyik, vagy másik bajtársa diszkrétén el nem nevette magát. Erre aztán hirtelen rátört:

— Te persze most azt gondold, hogy én —

— Kedves egy kölyök az a Joan! — vágott közbe gyorsan a megszólított.

— Miféle kölyök? — kérdezte bosszankodva a kapitány. Tessék! ez most rögtön másfelé fogja csavarni a dolgot...

— Hát ez a te Joan Stankód, a dohánycsempész! Képzeld, Döme, ez a derék gyerek ma reggel ismét bedobott egy fináncot a vízbe. Ezen nevetünk, — ugy-e Fránci?

A megaposztrofált Fránci mosolyogva bölintott. Ugy van! Ezen nevetnek.

Radák ott hagyta őket a faképnél. A hallgatásra kötelező titkos konvenció sziklavarából ezeket ugyan ki nem csalogatja senki. Az ok világos és tiszta, mint a nap: „ma neked — holnap nekem.“ A konvenció mindnyájuk érdekeit védi. Egyetlenegy esetben való megsértése megingatná, esetleg romokba is döntené az egész bölcs intézményt, ezt pedig valamenynyien megkeserülnék. Erről tehát szó sem lehet. Radák hiába okvetetlenkedik. A pavlinoi „csoda“ csak azért is titokban fog maradni. Ki az ördög tudná elviselni az életet, ha mindenben a Reglemez szerint kellene élnie? Ez szentek és choronométerek számára készült. Konok szívóssággal kell tehát ragaszkodni az egyezményhez és a hadsereg páratlan népszerűségnek örvendő, kipróbált és közhitelű jeligéhez, amelynek

aranyaszavai szerint: „nem szabad semmi — de minden lehet.“

Mellékesen a szöke Wili dolga is szóba került.

Pallwitzot egy augusztus 10-edikéről datált hadügyminiszteri rendelet Plevljéből Bécsbe helyezte át. A négy soros rendeletben semmi indokolás nem volt. Még a banális „szolgálati okokból“ is kimaradt. A másnap ideérkező ezredparancs viszont röviden ismételte a hadügyminiszter rendeletét, a hátralevő 14 napra szabadságot adott a hadnagyot és utasította, hogy Bécsben szeptember elsején kell új ezrednél jelentkeznie.

E váratlan áthelyezés meglepte a tiszteket.

— Miért fricskáz ki innen a miniszter, Wili? kérdezték kíváncsian, irigykedve. Boldog ember! Tizenöt nap múlva Bécsben lehet.

A fiatalember egykedvűen emelte rájuk bágyadt tekintetét.

— Nem a miniszter fricskáz ki... mormogta vállat vonva.

— Hát kicsoda?

— Az anyám.

— Mi a patvar!

— Ugy van, az anyám — ismételte a báró, s halavány, finom arcán megjelent gyöngye villanása a gúnynak, — valaki bizonyosan beárult, hogy egyszer, vagy kétszer hasist pipáztam és lerészegedtem tőle. Erre anyám természetesen azonnal a krixli-hez (értsd: Reich-Kriegs-Miniszter) sietett és most itt van! Csak hogy — nem megyek.

— Micsoda? Mi-cso-dáááá? — riadozott a hallgatóság.

Hohó! Hohó! Ez hallatlan beszéd! Egy eleven ember, egy valóságos eleven császári hadnagy, aki azt merészezi mondani, hogy nem engedelmeskedik a hadügyminiszternek! Himmelkreuzsacramentdonnerwetter! . . . Ezt meg kell bámulni, meg kell tapintani, hohó, hohó . . . Ezt ki kell tömni!

Pallwitz közönyösen nézte a szörnyitködést.

— Le fogok köszönni, — adta meg röviden a felvilágosítást és eltávozott a kaszinóból.

Az utcára érve, előbb a kaszárnya felé indult, de aztán mást gondolva,

megfordult és Radák lakása felé tartott. Utközben a kosztos-ésészékkel a kaszinó felé ballagó Jánoskával találkozott.

— Otthon van a kapitány ur? — kérdezte a legénytől.

— A kapitány ur kiment halászni a vízhe!

Pallwitz órájára nézett. Délután fél négy. A nap magasan járt az égen, s forró sugarait épp oly bőségesen pazarolta a verejtékező emberiségre, mint a múlt hónap legforróbb napjaiban. Ilyenkor nem szokás halászni. Nincs a Csehotinának oly fürgé növendék-süllője, amely ebben a hőségben megpedzené a horgot.

Mindegy.

Pallwitz otthagya a legényt, hazament, hóna alá csapta horgászbotját, s elindult ő is a folyóhoz. A Csehotina hidján négy szuronyos fináncsal találkozott. Ezek bizonyosan Joan Stankóra vadásztak, aki ma reggel — állítólag — ismét beröpített egyet a vízbe. A „duhanska uprava“ zsinóros osztrák őreit gyakorlta megfürösztö a „minden dohányok ura.“ Amennyire nem kedveli ő illatos fellege a vizet — annyira szereti, ha kétértelmű őrei minél több vízben lubickolnak. A méltatlankodó bosnyák mai áldozata egyébiránt rosszabbul járt, mint a múlt hónapja, — ezt, a fürösztés tetejébe, még cudarul el is naspángolta.

Pallwitz keresztül haladt a hidon, bekanyarodott a ligetbe, s a jól ismert gyalogúsvényen a Csehotina hajlásához tartott.

Radák ott hevert a fűben.

Nem horgászott. Botja egy vakanturásba volt szurva. Néhány lépésre tőle Stanko kuporgott a száraz, kiszikkadt földön, s időnként a hid felé pislogatott.

Pallwitz szalutált, beszúrta botját a vakanturásba, Radák botja mellé, s szó nélkül leheveredett ő is a fűbe.

Stanko félszemmél nézte őket.

Lám, gondolta csodálkozva, bőkezű vevőj megnémultak. Egyik sem beszél. Fehér arcú vevője álmos szemmel sorogatja cigarettává a dohánykirály bronzvörös szálat — a „fekete oszlop“ meg már egy órája,

hogy szó nélkül fekszik a hátán, s az egbolt sötéték mélységébe bámul. Itt hagyná őket — de megint nincs egy árva fillér sem a tüszőjében, s azok a zsinóros beteg emberek is még mindig ott lézengenek a hidon.

Pallwitz meggyújtotta a cigarettát s szólanul füstölt.

Mintegy negyedóra mulva Stanko is tömögetni kezdte apró rézpipáját és szintén füstölt. A közelben nem mozdult semmi.

Pallwitz végre a bosnyákra emelte közönyös tekintetét.

Dohányt hoztál?

— Ma nem vághattam, uram — majd a héten — felelte Stanko s jobb keze bütykös mutató ujjával fővegéhez nyult — dohánynod még van, uram, a mult hétről, de nekem nincsen pénzem.

Pallwitz kivette tárcáját s átnyújtott neki tíz forintot.

A bosnyák elégedetten biccentett, tüszőjébe rejtette a pénzt s egy futólagos pillantást vetve a hid felé, fölkecmelődött a földről.

— Allah veletek! — mondotta bucsuzóul s a liget sűrűségébe lépve, eltűnt szem elől.

Pallwitz visszafeküdt a fűbe. Hoszszu szünet következett. A csendességben csak a folyónak egy-egy parthoz ütődő hab loccsanását lehetett hallani, egyebet semmit. Néha egy-két apró kövecske is legurult a vízbe. Ott nyilván gyík cikázott végig a parton.

— Te áztattál be anyámnál, Döme? — kérdezte végül a hadnagy, anélkül, hogy helyéről megmozdult volna.

— Én, — felelte szárazon a kapitány.

Újabb szünet. Pallwitz cigarettájának felszálló füstjét nézegette.

— Mentési szándéknak vegyem?

— Amint tetszik.

— Azt akarod elérni, hogy elhagyjam a garnizont?

— Azt.

— S most azt hiszed, hogy repülök?

— Persze.

Pallwitz keskeny ajkai körül epés mosoly játszadozott.

— Nem repülök, Döme, — mondotta

lassu, fáradt hangon, — szeretek itt lenni, tehát itt maradok.

— Repülni fogsz.

— Itt maradok. Holnap benyujtom a lemondásomat.

Radák átrakta egyik lábát a másikra és nem felelt.

— Ezt is megsürgönyözheted anyámnak, — folytatta csendesen Pallwitz.

— Ezt is. És azt is, hogy küldjön le két betegápolót, kötöztessen meg és hurcoltasson haza.

A fiatalember előbb leverte cigarettájáról a hamut, s csak azután felelt vontatott, közönyös hangon, mintha nem róla, hanem egy merőben idegen emberről lett volna szó.

— Azt gondolod, hogy bolond vagyok?

— Bolond és — számár.

— Inkább bolond . . .

— Inkább számár. Aki szándékosan rohan a veszedelembé, az számár.

Pallwitz mosolygott.

— Te is szándékosan rohansz a veszedelembé, Döme és én még sem mondom neked, hogy számár vagy.

— Arra az asszonyra célozol? — kérdezte elborult homlokkal a kapitány és hirtelen fölkönyökölt.

— Arra, — intett fejével a báró, majd hozzátette — mondd csak, kapitány ur, de őszintén, ugy, amint érzed — szereted ezt a nőt?

Radák összerázkódott, de nem tért ki a válasz elől.

— Szeretem . . . mormogta ajkát harapdálva, hogy majdnem kiserkedt nyomában a vér.

Pallwitz egy pillanatig ismét hallgatva nézegette a minden dohányok urának füstjét, majd megszólalt.

— Ha szereted, vedd el.

— Pénz nélkül? Honnan vegyem a kauciót?

— Nincs szükség kaucióra — szolt nyugodtan a báró, — ha ugy érzed, hogy boldog leszel vele, hagyd itt a hadsereget, mint én és vedd el. Csak nem képezed, hogy megtütrnének? Ha szereted lenne — az más. De hitvesed . . . ez a „csoda“? S ha még százszor szebb és erényesebb lenne is, mint amilyen: kitüldöznének vele együtt.

Radák maga elé bámult. Érezte, hogy a bárónak igaza van.

— A boldogság mellett mindenki elmegy egyszer — folytatta Pallwitz, de aki elmulasztja megragadni, az soha többé nem találkozik vele . . . Lehet, hogy te, éppen most mész el mellette; nos, ragadd meg!

— S aztán? Hová menjek?

Pallwitz zsebébe nyult, s kihuzott belőle egy levelet.

— Ezt ma kaptam. Arról értesítenek, hogy főerdésem, az öreg Slezák bácsi, megért őseihez. Slezák bácsi az én főerdésem volt és nem az anyámé, az én havasomat kormányozta és nem az anyámét, mert ezt a tizenötezer holdas erdélyi havast, erdőstül, vadászkastélyostul, fűrész-malmostól én örököltem a tante-omtól és nem a mama. Ezt csak azért mondom, nehogy eszedbe jusson erről is telegrafálni az anyámnak . . . Most pedig, remélem, már sejtéd, hogy mit akarok ajánlani.

— Nem . . . felelte habozva a kapitány.

— Tessék, — dörmögte vállat vonva a báró — mégis én vagyok a számmár . . . No, mindegy! Hát megmondom: azt akarom ajánlani, hogy ha el akarod foglalni főerdésem helyét — ez bármikor rendelkezésedre áll. Slezák bácsi jövedelme circa háromezer forint volt. Nem sok, de biztos. Megnyugtatásodra ugyanis olyan szerződést kötök veled, hogy amíg élsz, nem én, sem — ha esetleg itt talállak benneteket hagyni — örökösseim, nem mozdíthatnak el a fűrész-malmok, medvék és oláh parasztok mellől.

— Komoly beszéd ez, Wili? . . . kérdezte izgatottan a kapitány.

Pallwitz nagy füstöt fújt a levegőbe miközben felelt:

— Nem is olyan számár tréfa, mint a tied azzal a telegrammal — mondotta mosolyogva, s kezét nyújtotta Radáknak, aki megragadta a feléje nyújtott keskeny, sovány kezét és hevesen megszorította, — de hallod-e Döme, oktasd ki az asszonyt, hogy ha majd a medveadásatok idején esetleg hozzátok talállok vetődni, ne vágjon végig rajtam valami bottal, mint ahogy egy ízben már megcselekedte.

Radák boldogan fölnevetett.

— Ne félj semmit! Köszönöm Wili, az ajánlatot . . . azt hiszem, elfogadom.

— Jól van. Csak meg ne bánjad.

II.

Hat óra felé haza indultak. Radák vig és jókedvű volt, mint egy nagy gyerek, — a bárócska azonban már a Csehotina hidjánál visszastülyedt előbbi apathikus egykedvűségébe, s szóltalanul ballagott barátja mellett, ki egyik bolondos tréfát a másik után röpitette világgá. Csöppet sem törődött vele, hogy mit fognak mondani elhatározásához a kaszimóban. Amugy is tudta, hogy — talán az öreg Joannovics doktoron kívül — egyetlen egy sem fog akadni, aki titokban ki ne jelentse teleszájú kaszárnyanyelven: „No, aber so é'ne kolossále Dummheit!“ Gunyolódjának, amennyit tetszik. Az igazság az ő részén van. Egyszerű, de nyugalmas jövő várja. Kitér az emberek elől. Eltemetkezik a „Csetate mare“ rengetegei közé, s nem ad alkalmát semmiféle rosszindulatú kritikának, hogy boldogságát rengeteg ostobaságnak tartsa.

A „Három csillag“ előtt elváltak.

— Haza mész, Wili?

— Igen, haza . . . felelte összerendezve a báró.

— Mi bajod?

— Semmi, — felelte szórakozottan a hadnagy, — azt hiszem, hogy egy kissé fáj a fejem. Gyalázatos meleg van . . .

— Pá!

Pallwitz tovább haladt lakása felé. A kapitány a „Három csillag“ udvarára lépett s fűtőörészve indult a kerti lakás felé, hogy az asszonyt elhatározásáról értesítse. Az utóbbi napok alatt sokat beszéltek a jövőről. A „csoda“ hálásan fogadta Radák vonzalmát, de nem bizott a jövőben, s ez okon mindenáron le akarta beszélni a tervről, amelynek nyiltan is kifejezést adott. Figyelmeztette a sorsra, mely biztosan utólérné, ha őt azzal a múlttal, melyet a végzet akaratából át kellett szenvednie — az emberek közé próbálná vezetni, akik önmagukkal

egyenrangúnak, a történetek után semmi szín alatt soha sem ismernék el és ezt a visszautasítást még csak rossz néven sem lehetne tőlük venni.

Az udvar jalapa-fái alól Mayer Stefike kiáltott rá.

— Ejnye, de piros kapitány ur! Melege van?

— Nagyon, — felelte vidáman Radák, s pipkáját feje bubjára tolva, megtörölgette homlokát. Magácska is olyan szép piros, majd kicsattan!

— Phü, ha tudná . . . csippentétt pajzánul a gömböc, s nevetve ráncigálta nyakán a blouse csipkéit. Csak azt várjuk, hogy este legyen. Éppen az imént beszéltük meg Diánával, hogy amint beesteledik, kimegyünk fürödni a Csehotinába. Én tudok egy pompás helyet. Hallja! . . . elkísérhetne . . .

— Nagyon szívesen! — felelte tréfásan a kapitány.

— Kellene, mi? . . . kacagott a gömböc, s fűgét mutatott ujjjaival a tisztnek. — Még bizony el is jönne! — Persze, hogy el.

— Sipirez! Hogyan . . . Csak maradjon itthon. Tudja már, hogy Milcsike itt hagy minket?

— Mi a patvar?

— Itt bizony! Holnap indul a doktorral. Nagyszerű skandalum volt!

— Hol?

— Hát náluk! Nem tudja?

— Semmit sem tudok.

— Jesszus, még nem tudja? — csapta össze kövér kezét a gömböc s előre sietve, nagy élvezettel beszélt el, hogy délután három és négy óra között micsoda hatalmas botrány volt a „palota“ emeletén, ahol Skoda alezredes lakik. Csak úgy visszhangzott bele a ház. Amennyi szomszéd volt, mind összeszaladt. — Képzeld, Milcsike rajtakapta papáját és a vas-tag Teréziát — tudja — a kulcsár-nét, vagy mi az ördög — hogy csókolódtak . . . Isten bizony!

— Baj, baj . . .

— Baj? Ez magának csak baj? Én pedig azt mondom, — szíszent ki a leány ajkán az ismert kifejezés — hogy ez disznóság! Az bizony!

Radák óvakodott az ellentmondástól. A gömböc meg volt botránkozva, s ilyenkor nem válogatta a szót.

— Képzeld, hogy mi történt!

Huh . . . micsoda skandalum! Milcsike sikoltozott dühében, mint egy malac, akit ölnek, s kijelentette, hogy egy napig sem marad tovább abban a piszkos házban. Az alezredes ur erre botot fogott rá és ki akarta dobni. Milcsike azonban kifutott a szobából, s egyenesen Joannovics doktor lakására szaladt. Most is ott van.

— Szép história!

— Gyönyörű! Az alezredes ur egy levélborítékban ezer forintot küldött át a doktornak, hogy vigye el innen azt a szemtelen majmot a pokolba, különben kiesavarja a nyakát. Nagyszerű beszéd! Milcsi a szemtelen majom és nem ő, a kopasz papagály . . . Nézze meg az ember! Hát így volt Milcsike holnap reggel a legelső postakocsival elutazik. Visszamegy Maros-Vásárhelyre és nem Bécsbe, ahová készült — a nénikőihez. Én már el is bucsuztam tőle. Magát is tisztelteti.

— Köszönöm.

— Sajnálom szegényt, — nagyon jó barátóm volt.

— Minden bizonynyal, — intett a kapitány. — Kár érte . . .

— Tessék?

Radák sietett reparálni az elsőlést. Egyéb sem kellene, csakhogy a gömböc megsejtse, hogy mit tart — róluk.

— Ugy értem, hogy kár, hogy nincs különb apja . . .

— Persze, hogy kár! Jaj, az a kopasz . . .

A kapitány barátságosan köszöntötte a méltatlankodó leányt, s keresztül haladva az udvaron, benyitott a kerti lakás előszobájába. Az imént hallott csunya epizód még szilárdabul megerősítette elhatározásában. El innen, minél hamarabb és minél messzebb. A „Csetate mare“ havasain tisztá levegő, tisztá erkölcs, tisztá, békés, zavartalan nyugalom várakozik rá, — hasonló rut botrányokról nem fog hallani soha. Vegyék elhatározását önkéntes száműzetésnek, vagy — ha úgy tetszik — rengeteg ostobaságnak, sajnálkozzanak rajta, vagy kacagják ki: ügyet sem vet rá. Kopogtatott.

Az asszony maga nyitotta ki az ajtót és bevezette a belső szobába. A kapitány sugárzó szemekkel tekintett rá. E pillanatban oly szépnek, any-

nyira kedvesnek találta ezt a szelíden rámosolygó, kipirult női arcot, hogy szerette volna karjaiba ragadni és lezárni ajkait egy esztelen csókkal.

— Ujságot hozok, Diána! — mondotta, helyet foglalva a kerevet mellett, hová az asszony visszaült kézimunkája mellé. Valami fürdőruhának való vékony szövettel bibelődött. A derekát körülszorító övről piros zsinórra erősített olló csingött alá, mint bármely varróleányának. Ujjai nagy ügyességgel bántak a szövettel. Gyakorlott, biztos kezének minden mozdulatán észre lehetett venni, hogy hasonló munkával gyakorta foglalkozhatott.

— Milyen ujságot, uram? — kérdezte főtékitve.

— Megvan a mód,, hogy a bizonytalanságnak véget vessek.

— Nem értem . . .

— Mindjárt megmagyarázom, — felelte a kapitány, s gyorsan, majdnem egy lélegzetre elmondta az egész tervet. — Pallwitz még ma este eljön hozzám, megcsináljuk a szerződést, holnap beadom lemondásomat, s tíz nap múlva már messze leszünk. Az asszony elgondolkozva tekintett rá.

— El akarsz menni?

— El. Természetesen veled. Még most sem érted?

— Nem látod be, hogy ez lehetetlen? kérdezte, fejét ráva az asszony.

— Nőül akarlak venni.

— Hisz ez az, ami lehetetlen! felelte most már hevesen a nő, s szemében megcsillant mély tüze a szenvedélynek és a keserűségnek, — gondolkoztam magamról és rólad, uram . . . És csodálkozom, hogy te, ki férfi vagy és már nem gyermek, el tudsz képzelni a világon egy olyan zugot, ahol az emberek mérges sziszegése, gunyja, megvetése és minden, ami emberben rossz — utol nem tudna érni.

— Eh! . . .

— Mit mondanának rólad? És mit rólam? De én nem vagyok semmi . . . Téged keserítenének, téged gunyolnának gyilkos szurásokkal, a te jó szívednek okoznának fájdalmat és lépten-nyomon veled éreztetnék, hogy ugy cselekedtél, mint egy esztelen, akit egy hitvány teremtés el tudott csábítani . . . Én, uram, én . . . én!

58

A szerencsétlen, nyomorult rabnő, ki visszaélt gyöngeséggel és jószággal . . .

Radák ingerülten csapott térdeire. — Most már elég! Nem tűröm, hogy így beszélj — mormogta, erőt véve felindulásán, s felugorva helyéről az ablakhoz lépett. Pár pillanattig szótlanul dobolt ujjáival az ablaküvegen, majd megfordult és ismét elfoglalta helyét a kerevet mellett. — Ezeket, amiket beszélsz, már túl vagyok. Most másról van szó. Pallwitz ajánlata szíves, nagylelkű és én elfogadom.

Az asszony munkája fölé hajolt.

— Ki az a Pallwitz?

— Hadnagvom a században. Gazdag ember. Anyja kegyelmes asszony, Bécsben.

— Nem ismerem.

— Látnod kellett . . . jegyezte meg habozva a kapitány.

— Soha sem láttam, — felelte tagadó intéssel az asszony.

Radák nem fessegette ezt a kérdést. Inkább örült, hogy így van. A természet kegyelme végtelen, titkai kifürkészhetetlenek. Megsujtja áldozatát, — de nem bünteti azzal is, hogy szenvedéseire emlékezzék. A pavlinoi „csoda“ semmire sem emlékezik, ami vele történt, s ez nagy szerencse rá nézve, — fölér az értelem kincseivel, melyeknek ismét birtokába jutott.

— Szeretetreméltó, nemes szívtű fiatal ember — szólt Radák, — valamennyi bajtársam között iránta éreztem a legnagyobb rokonszenvet. Majd meg fogsz vele ismerkedni te is, Diána, — de most aztán szó se legyen a további vonakodásról, különben azt kell gondolnom, hogy más terveid vannak a jövőre nézve. Olyanok, amelyekből engem ki akarsz hagyni.

— Vétkezel, uram, ha így beszélsz! kiáltotta elpirulva az asszony, s könyein keresztül mosolyogva tekintett az ismét tulboldog katonatiszt szeméi közé.

— Szeretsz egy kicsit? Mondd, könyörgök . . .

— Szeretlek . . . lehelte a nő.

Radák mellére ölelte és elhalmozta csókjaival. A szívére zuduló szenvedély gyönyöre betöltötte mámorral egész lelkét. Karjai hevesen kapcsol-

lódta a nő dereka köré, elhomályosított tekintete csak a két, smaragd fényű szemet látta szépsége egész villogó pompájában . . .

Az asszony egész alakja lángolt, mint a fáklya. Ajkai reszketve nyitak szóra:

— Csak tiszta nőt emelhetsz magadhoz, uram . . .

A kapitány elbocsátotta, s megsegyenülten lépett hátra. Ugy érezte, mintha tagjain jéghideg víz ömlenék végig . . . Ez a néhány könyörgő, halk szó jobban hatott rá, mintha korbáccsel vágta volna a szemei közé.

— Bocsáss meg, kedvesem . . . Örült vagyok, de szeretlek, szeretlek . . . nagyon szeretlek . . .

III.

Az előszoba ajtaján most erős kopogtatás hangzott, s utána a gömböc jóízű nevetését is meghallották.

— Be szabad menni? — kérdezte, miközben ismét megkopogtatta az ajtót, s nem tudta megállani, hogy utána ne tegye a haszontalan: mit csinálnak?

Radák kinyitotta neki az ajtót, s mosolyogva csóválta a fejét.

— Nagy zsvány maga, Stefike . . .

— Ne mondja! ingerkedett hegyes hangon a szertelentül jókedvű gömbölyűség, s végigmérte csipőre tett kézzel a katonatisztet: talán nem tudom, hogy hátráltatta munkájában ezt a szép asszonyt, mi? Tagadja, ha meri! Zsvány . . . Mástkülönb csak azért törtem be, hogy siettesselek, Diána, gyémántom — s elűzzem innen a kapitány urat, különben nem lesz kész a ruha, s akkor mi lesz? Ruha nélkül még azon az elhagyatott helyen sem igen parádézhat az ember, mert holdvilág lesz.

Az asszony mosolyogva bólintott.

— Készen leszek.

— Hová akarnak menni? kérdezte Radák.

— Mondtam már, hogy fűrödni! — felelte foghegyről a gömböc.

— A hid felé?

— Majd persze! A parasztok, meg a maga, katonái közé . . .

— Akkor —

— Ugyan ne vallasson! Csak nem képzeli, hogy megmondom?

A kapitány nevetve fogadkozott, hogy nem fog visszaélni a nagy titokkal. Nem szokása. A kíváncsiság viszont sohasem szokta gyötörni. Bátran el lehet árulni a titkot.

A gömböc fölbigyesztette a száját, s az ajtóra mutatott.

— Tessék csak szépen eltávozni, kapitány ur és nyugodjék bele a szomorú sorsba, hogy sem a kék, sem a piros vízi istennőt nem fogja látni. Az én ruhám ugyanis kék, a Dianáé — amint látja — piros lesz. Roppant szépek leszünk! Sírhat, hogy nem fog látni.

A kapitány kijelentette, hogy ezt a kedvező alkalmat a sirásra okvetlen megragadja, egyelőre azonban igen kitünő hangulatnak örvend, s remélhetőleg vacsoráját is a legjelesebb hangulatban fogja majd itt künn az udvaron a jalapa-fák alatt elfogyasztani, — két-három korsó jó hideg szört is hozzája rendelvén Mayer ur finom pincéjéből.

Fütyürészve haladt föl a rozoga falépesőkön.

Odafönn maga elé kiáltotta legényét, s nagy jókedvében akkorát csapott tenyerével a fiu vállára, hogy az majdnem a falnak dőlt tőle.

— Itt van egy forint Jánoska. Öt hatosért hozol egy stemplit, öt hatos beiszol az egészségemre!

— Mára már részestülvén . . . jelentette akadozó nyelvel a legény.

— Hát majd holnap, te semmirevaló!

— Melde hórzam, máh holnapra es be lévén nya . . . nyalva . . .

— Mars a pokolba! nevetett Radák és becsapta maga után az ajtót.

*

Esti hét óra után leszállt az augusztusi alkony, a kánikulai hőség uralkodásának az immár ötödik hete azonban semmiben sem akart hátrább maradni elődei mögött. A házaikon, fákön növényzetten mindenütt porfátyol.

A „Három csillag“ hátulsó kerti ajtaját valamivel fél nyolc óra után nyitotta ki Mayer Stefike és kivezette rajta barátneját a szabadba. Szándé-

kosan választotta ezt az utat. Az asszony sem akarta, hogy az udvaron menjenek keresztül. Radáktól, ki bő vitorlavászon ruhájában már elfoglalta helyét a jalapák alatt, s hangos jókedvvel beszélgetett a szintén szokatlanul vidámnak látszó kis Mayerrel, nem röstelkedett volna, de az asztalok körül még más katonatisztek is ültek, akik bizonyosan tettek volna rá megjegyzéseket, ha megpillantják.

Ott volt az összefoltozott képű százas is. A gömböc főleg ezt akarta kikerülni, midőn a kert ajtót választotta.

— Ez az egyetlen ember, Diána. — magyarázta utközben az asszonynak, — akitől félek.

— Miért?

— Nem tudom, — vonogatta vállait a leány, — úgy mereszi rám a szemét, mint egy ökör . . .

— Ez még nem ok, — mosolygott a nő.

— Hiába! Félek ettől az ökörtől . . . ismételte oly természetes hangon a leány, mintha a világ legdisztिंगváltabb kifejezéseit használta volna, s meggyorsított léptekkel sietett végig egy pár kunyhó-előtt.

Egyszer csak megállt, s nevetve mutatott az asszony derekáról lecsüngő ollóra.

— Hát ez minék?

— Elfelejtettem leoldani, — felelte az asszony, s bedugta az ollót a zsebébe. — Ne félj, nem veszítem el.

— Nem nagy kár érte! Nekem ugyanis nagy és olyan hegyes, hogy mindig megszurom magamat vele. Tartsd meg.

— Köszönöm, — nekem éppen jó.

A gömböc most keresztül vágott egy kukuricáson, s bekanyarodott abba a sűrű füzesbe, mely innen egész a Csehotináig tart. Nagyon jól ismerhette a járást ebben az utvesztőben, mert biztosan haladt végig a süppedő, agyagos talajon, s nagy könnyúséggel bujkált keresztül a legsűrűbbnek látszó levélsomókon is. Az asszony mindenütt nyomón követte, egész a folyóig, mely a füzes tulsó végén kiszélesedik és sekélyvizű, fákkal és bokrokkal körülfogott öblöt képez.

A leány kitoppant a sűrűségből, s büszkén mutatott a vízre.

— Itt szoktam fürödni. Ennél pompásabb rejtkehely és remekebb fürdő nincs a világon! A víz ugyan csak derékig ér, de én úgy sem tudok uszni. Tudsz uszni, Diána?

— Tudok.

— Akkor kiuszthatol amoda ni, a mély vízre is. De előre mondom, hogy onnan nem lehet ide visszajönni, mert roppant erős a víz sodra, aztán majd jól lekap valahova.

— Itt maradok, — nyugtatta meg az asszony és körülnézett. A leánynak igaza volt. Alkalmasabb buvóhelyet kívánni sem lehetett. A part mindenütt fővénnyel telemosva, a bokrok tövében füves. Ki lehetett jönni tiszta lábbal. A világítás is kifogástalan. A keleti égen feljött a hold, az esti homályt egyszerre derengő, fehér világossággá változtatta, s fénye ott csillogott néhány peromulva a víz tükreán is.

A leány kibontotta fürdőruháját, leült a partra és vetkőzni kezdett. Minden jól ment egész a cipőfüzig. Azt sietében szerencsésen összehozta, s nem tudta kioldani.

— Kérlek, add az ollót, — dühösködött végre egy csomó haszontalan erőlködés után — ez a rongy fűző! . . . elvágom —

Az asszony átadta az ollót. A leány keresztül vágta a renitens cipőfüzöt, s maga mellé csapta az ollót a földre. Azután lerántotta cipőit is és két perc mulva már vígan futott végig libegő kék fürdőruhájában a fővényes parton, egyenesen neki a víznek, amelybe belevetette magát.

— Huj de jó! — kiáltotta nyelvvel csettintve, — csak az a baj, hogy meleg. Nem ártana, ha hidegebb lenne. Ezalatt az asszony is magára vette fürdőruháját. Ezt a diszkrét műveletet oly szégyenkező sietséggel végezte, hogy a magát teljes biztonságban érző gömböc nagyot ugrott a vízben, s kacagva kiáltott rá:

— Ejnye, de szégyenlős, galambom!

— Nem azért, Stefi . . . mentegétdzött szemérmes pirulással az asszony, miközben besietett a vízbe, s egyet-

len ruganyos lökessel körülusztta majdnem az egész öblöt. A leány tapsolt. Milyen kittinő uszó a „csoda.” Karjai mily könnyűséggel szelők a vizet, plasztikus, nagy barna teste mily nesztelenül, simán, s mily tökéletes hajlékonysággal siklik tova még ebben az aránylag csekély mélységű vízben is, ahol ő rögtön feneket ér, mihelyt leül.

— Jaj, de szeretnék én is így uszani, mint te!

— Megtanulhatod.

— Bajos lesz . . . nevetett a leány — nehéz vagyok.

— Én sokkal nehezebb vagyok.

— Az ám! felelte pajzán síránkozással a leány, s kiemelkedve a vízből, megfordult az asszony előtt, — te úgy vagy növe, mint egy istennő, de én . . . hiszen látod, hogy miért vagyok nehéz . . .

S kacagott ehhez az izetlen tréfához, mintha most valami rendkívül szellemes dolgot csinált volna. Az asszony restelkedve nézte, de aztán akaratlanul is nevetnie kellett az ide-oda fickándozó gömböcön, aki rövid combjait csapkodva egy elszabadult bakkecske bohókás ügyetlenségével ugrált a vízben. Midőn észrevette, hogy ostobaságaival sikerült a komoly és tartózkodó asszonyt megnevettetnie, tovább folytatta a produkciót.

— Megmutatom magamat a holdnak! — kiáltotta.

Azzal lebukott a víz alá, kibújta a bő fürdő-ruhából, majd kiemelkedve összecsavarta és kidobta az egészet a partra. Az asszony fejét csóváltgatta, de ez nem zsenirozta a leányt. Fölemelte a fejét, s kövér, kis mellét büszkén előre tolva, pose-ba helyezkedett. Meztelen, fehér testéről csillogó gyöngyszemek gyanánt pergetek le a vízesepek a hold fényében.

— Mit csinálsz, Stefike . . . szólt rá az asszony.

— Mondtam már, hogy megmutatom magamat a holdnak! hangzott elfojtott kacaj kíséretében a begyes válasz, — kíváncsi vén gonosz az öreg, hát hadd lásson valamit ő is . . .

A következő pillanatban a gömböc ijedten merült egész nyakig a vízbe, s rákiáltott hevesen az öböl szélén uszkáló asszonyra:

— Diána, Diána! Jöjj ide, az istenért . . .

— Mi baj? kérdezte az asszony, s egy könnyü tempóval a leány mellé siklott.

— Nézd csak! Ott . . . ahol ruháink vannak . . . valami tökfilkó leskelődik . . .

Az asszony a mutatott irány felé nézett, s ugyanabban a pillanatban maga is nyakig merült a vízbe.

— Egy ember . . .

— Férfi . . . suttogta összeszorított ajakkal a gömböc, akit az első ijedtség után valóságos düh fogott el, hogy biztosnak tartott rejték helyét egy szemtelen tolakodó fölfedezte. — Mit tegyünk ezzel a bitanggal? . . . kérdezte dühösen, a fogai közt.

Az asszony szemei fenyegető lánggal villantak meg.

— Várjunk — mormogta halkán — hátha elmegy . . .

— Valami fiatal majom — pusmogta a leány — szép komédia . . . engem bizonyosan meglátott . . .

— Csendesesen . . . talán elmegy . . .

— Szent Isten, — sugta most tágra nyílt szemekkel a gömböc és megragadta az asszony kezét, — hisz ez a bárócska . . . Pallwitz hadnagy . . .

— Tévedsz, — nem katona . . .

— Vásonruhában van, — de ő! Istenemre, nem gondoltam volna, hogy ez is disznó . . . sziszegte indulatosan a leány, s mielőtt az asszony megakadályozhatta volna, már rá is kiabált a parton sétálgató alakra: Hallja, báró ur, ez mégis csak szemtelenség!

Pallwitz — mert csakugyan ő volt — erre kilépett a bokrok homályából. A hold fénye most éppen arcára esett, s bevilágította a sápadt, idegesen remegő arc átszellemült vonásait. Szemei ragyogó tüzből égtek. Nagyok, szépek, tiündöklők voltak, mint máskor soha. Ajkait sötét vérszín duzzasztotta, mozdulatai graciózusak, hangja csengő volt, tele étellel, rajongással és szárnyaló ekstázissal:

— Meghallgattam hívásokat, szép habaleányok! — kiáltotta vissza patétikusan fölemelt jobb kézzel, míg bal kezét szívére szorította és egy lépéssel előbbre jött a parton.

— Takarodjék, ha jó kell! riadt rá dühösen a gömböc.

Pallwitz öntelten mosolygott. Sze-
met még jobban fölrántotta, s nyel-
vével ajkait nyalogatta. Szájszegletei-
ben megjelent a hasis-mámor jellem-
ző, fehéres-kék habja, — tekintetében
a rettenetes mérég hatására a hihe-
tetlen mértékben fölszigázott képzelő-
dés egzaltált fényre lobogott, míg
hangja éneklő hullámmzással hol mé-
lyen alászállt, hol hirtelen magasra
emelkedett:

— Szavad zenéje szívemig hat,
szép habléány! Dalt mondanék szép-
séges bájaidról, ha költő lennék, —
mi hősök azonban, kiket a teremtő
azért ajándékozott meg a sziklatörő
gigászok vászimaival, hogy hódít-
sunk, nem énekeljük meg a nőt, csak
eltűrjük, hogy hódoljon nekünk. Te-
kints reám, hölgy! Erősebb, szebb és
hősiesebb férfit nem találhatsz. Hó-
dolj nekem!

— Takarodjék! ismételte indulato-
san a leány.

— Meg fogom törni kedvéért a
világot!

— Báró ur, ez gyalázat...

— Minden férfit megölok, aki nem
hajt elöttes térdet!

A gömböc az asszonyhoz fordult.

— Komédiázik, — sugta képéből
kikelve, — mit tegyünk...

— Nem tudom... mormogta az
asszony, — várjunk...

Pallwitz most még előbbre lépett,
s magát öntetsző helykeséggel ille-
getve, egészen a víz széléig közele-
dett.

— Tudd meg egyébiránt te kicsike

— kiáltotta, s ujjaival fricskákat pat-
tintott a levegőbe, — hogy nem hi-
vásodra jelentem meg. Te gyermek
vagy, s igen éretlen falat a hősnek.
Ama másik habléány esdeklő hívása
birt rá, hogy rászánjam magam a
megjelenésre, aki melletted van. Ő a
Kelet rózsája — méltó a hőshöz, ki
ime eljött, hogy meghallgassa ajkai-
ról a szerelem és hódolat szavát. Ne-
ked fogom meghódítani a világot,
tündéri rózsza, szerelmes, drága höl-
gyem! Palotát emelek számodra egy
bajos völgyben, hol rózsaszínű, illa-
tos levegőben millió fényes lepke fog
szállongani a szívárványszínű virá-
gok kábitó sokasága fölött; lépései-
det a föld minden tájáról összesereg-
lett ezernyi rabnő fogja őrizni, sze-

meidet fényes lovagi tornák örven-
deztetik, száz édes szavu dalnok csak
rólad énekel és rólam, ha a csaták
véráztatott sikjairól győztes vitézeim
élén hozzád visszatérek! Szempillan-
tásodra halottá válik minden élő —
egy intésedre élővé a holt. Magam-
mal ragadlak a végtelenség messze
távolába, szolgálatodra kényszeri-
tem a napot, holdját az éjszakának,
s a mennybolt minden csillagát. A
hold már itt van és szolgálni fog!
Megvilágítja nagy szépségedet! Jöjj,
drága hölgy!

A gömböc egy szót sem értett ebből
az egész éneklő hadarásból. Pall-
witz francia nyelven szavalt, minden
mondatnál lábujjhegyére ágaskodott,
s a legfuresább grimácoakat vágta.
Végül hangosan felkacagott.

Az asszony itt-ott megértette a da-
gályos hadarást, de maga is abban a
meggyőződésben volt, amiben a
leány: hogy mindez csak szándékos-
ság és komédia. Türelme fogyni kez-
dett. Érezte, hogy vére mindegyre
forróbban ostromolja halántékait...

A gömböc alig birt magával.

Midőn Pallwitz egy újabb képle-
len grimáce után ismét kacagni kez-
dett, s cipői már-már a víz szélét
érintették — ököllel fenyegetett rá, s
szinte rikácsolt a méregtől, melyhez
most már egy kis önkénytelen szo-
rongás és aggodalom is járult:

— Hallja, báró ur, ha azonnal el-
nem takarodik — gazembernek fo-
gom tartani!

— Veled semmi dolgom.

— Gazember, érti... gazember!
Mindenkinek meg kell tudnia, hogy
maga a legaljasabb gazember, akit
valaha láttam.

— A hős melléről ily gyöngye nyil
lepattan! — énekelte emelt hangon
Pallwitz, s rákiáltott az asszonyra:
jöjj, drága hölgy! Hagyd azt a mo-
szlit e pocsolyában, mely méltatlan
hozzád, óh fejedelmi nő! Meghódi-
tom számodra a világ tengereit, —
aranyhullámok fogják mosni lábad,
gyémánt fővényre léphetsz.

Az asszony titokban odasugta a
gömböcnek, hogy ne szóljon többé
egy szót sem. Ő fogja megpróbálni
eltávolítani a tolakodót. A fiatal em-
ber talán nem is komédiázik, hanem
ittas, s valahogy úgy tévedhetett ide.

Lehetetlenség, hogy józan fejvel ily szégyenletes magaviseletet tanúsítson két védtelen nővel szemben, akik a képzelhető legtehetetlenebb helyzetben most minden durvaságnak ki vannak téve.

— Józan vagy, uram? kérdezte hangosan.

Pallwitz fölemelte jobb kezét a levegőbe.

— Esküszöm, igen!

— Utánam jöttél?

— Utánad.

— Miért?

— Magammal akarlak vinni.

— Jól van, — intett komolyan az asszony, — megyek, de előbb fel kell öltöznöm. Menj addig vissza, ahonnan jöttél. Ha készen leszek, jelt adok és visszajöhetsz. Akkor aztán követni foglak, ahová akarod. Nem kívánhatod, hogy előtted lépjek ki a vízből.

Pallwitz gondolkozni látszott. Az asszony éles szemei aggódva lesték lassankint ismét halálsápadtá váló arcán a józanság küzdelmét az öntudatlansággal, melyet a méreg roppant erővel hajtott szét testének összes idegszálaiba, s megfertőztette agyában is a gondolkozást. Az iménti egyzaltált állapot után most a hasis-mámor második periódusa is beállt; később ezt a teljes elbutulás kíséri, míg az áldozat eszméletlenül össze nem rogy, s olyanná nem válik nyolc-tíz órán keresztül, mint egy nyáladzó, undok hulla. A szerencsétlen, Pallwitzon most kezdett elhatalmasodni a mérgezési tünetek második periódusa. Arca ónszint váltott, kitágult pupillái szinte kinyomultak a szemgolyókból, melyek előbbi tüzes ragyogásukat elvesztve, a homályos opál gyúgukat viseltető tüneteit mutatták. Szája szegleteiből felszikkadt a finom, fehér hab, — ajkai szárazak, hidegek lettek, egész testén görcsös remegés borzongott végig. Hangja rekedten, fenyegetve hangzott. Ingerült lázroham száguldott végig tagjain, mely ökölbe szorította kezét, s arra kényszerítette körmeit, hogy mélyen tenyerébe vágódjanak és vérig sebezék.

— Itt maradok! — ordította böszülten. Te vagy az a nyomorult, aki

rám támadtál... te, aki barátomat magadhoz akarod lerántani a mocskokba... gyalázatos! Meg kell halnod!

— Diána, Diána... rébekte a gömböc, akit ez a harsány ordítózás megremített. Beljebb húzódott a vízbe, s egészen az asszony oldalához simult.

— Meg fogsz halni! — ordította Pallwitz, s úgy amint volt, ruhástól együtt, belegázolt a vízbe.

— Segítség, segítség! — sikoltotta a leány.

Pallwitz egyenesen az asszony felé gázolt. Az egy pillanatig összeszorított ajakkal, meghökkent, szorongó tekintettel meredt a közeledőre; orcáimpái kitágulva szívták ziháló tüdejébe a levegőt, melle lázasan emelkedett. Szemeinek haljós, zöld fényében azonban egyszerre oly kegyetlen, annyira bestiális kifejezés vilant fel, mint elméje régi szomorú korszakában.

— Ne közeledj, uram... mert megöllek... csattant ki ajkán a fenyegetés, s kikerülve a közeledőt, kifutott a vízből a partra.

Pallwitz utána rohant.

A parton utolérte és megragadta. Az asszony felsikoltott, s villámgyorsan szembefordulva vele, a szégyen és kétségbeesés végsőig korbácsolt dühével ragadta torkon a fiatal embert. Rettenetes, de rövid küzdelem volt ez ott a hold fényében. Az asszony egy tigris kegyetlenségével és erejével támadott. Gömbölyü, izmos karjai néhány pillanat alatt földre terperték Pallwitzot, aki fuldokolva szakgatta a nő tagjaira tapadó vizes fürdőruhát, majd a keze ügyébe került hegyes ollót döfte ereje végső megfeszítésével az asszony testébe éppen a balmell alá...

De nem szabadulhatott.

Az asszony följajdult, s még dühösebben szorította. Végre felállt. Pallwitz mozdulatlanul feküdt a földön.

— Mit tettél... mit tettél... hebegte reszkető szájjal a gömböc.

Az asszony mélyen föllélegzett. Szemei komolyan tekintettek a halottra, eltorzult vonásai kisimultak, hangja ismét lágy, nőies és megenyhült lett.

— Megöltem... felelte egyszerűen.

— Istenem, istenem... siránkozott kezeit tördelve a leány.

— Ne sirj. Öltözz fel és siess haza. Kérd meg, uramat, a kapitányt, hogy ha még életben akar találni, jöjjön ide azonnal — mondotta, fájdalmas sóhajjal az asszony, s lerogyott ruhái mellé a földre.

— Vérzel Diána! Óh, istenem... Mennyi vér — —

— Belém döfte az ollót... siess...

A gömböc zokogva engedelmeskedett, Magára kapkodta ruháit, cipőjét, s futott, futott, amint ereje bírta.

A szegény „csoda“ egyedül maradt a parton. Egyszer-kétszer visszánézett a szerencsétlen Pallwitz holttestére, azután föltérdelt, leszoritotta mellén a sebet, s rémülettel, a halálfélelem egész gyötrelmes iszonyával tekintett körül. Ajkai mozogtak... Elhomályosodó, megtört szemei megteltek könnyel, melyek lassan pergetek alá sápadt arcán, s hullottak térdére, amely tele volt megalvadt vérel.

Magára akarta huzni ruháját, hogy betakarja vele didergő tagjait, de e pillanatban nagy csomó vér buggyant ki száján, keze torkához kapott, s hanyatt vágódva, ott maradt élettelenül a halál egész borzalmas szépségében...

*

Mindenütt esend. Nem mozdult sehol semmi. A hold mindinkább feljebb és feljebb emelkedett a keleti ég sötét kékségében, s lesugározta szelíd, fehér világosságát, hogy megsimogassa a szegény „csoda“ halavány arcát és elhidegülő, szomorú vonásait...

Egy negyedóra múlva hangok zürzavaros lármája terjedt szét a meleg esti levegőben. A füzesen keresztül emberek közeledtek. Néhány perc múlva már ki lehetett venni Radák elfojtott mély hangját, s a gömböc hangját is, aki keserves zokogással felelgetett a kérdésekre.

... Mindjárt itt lesznek.



javitását, de ezzel nem értek célt. A züllött gyermekek még jobban elromlottak a börtönben, ahol tizenhárompróbás gonosztevők közé kerültek. Egy-egy ilyen suhanc sok mindent megtanult a börtönben az öreg bűnösöktől s tudását azután értékesítette holmi nagyobb betöréseknél és rablótámadásoknál. A társadalmi jelenségeket megfigyelő tudósok komolyan figyelmeztették arra az amerikai hatóságokat, hogy a jövőben nemzedék érdekében kövessenek el mindent az amerikai züllött gyermekek megjavítására. Minthogy a börtönbüntetés nem használ, más módon igyekeznek a hatóságok a gyermekek megmentésére. Mindenféle javítóintézeteket és gyermekbíróságokat létesítenek, amelyek már is nagy eredményeket mutatnak a működésükkel. Őszesen sem értek el azonban olyan eredményt, mint Lindsey Benjamin, a Kolorádó állambeli Denver város gyermekbíróságának vezetője. Ez a zseniális bíró megtalálta a módját annak, hogy miként kell bánni a züllött gyermekekkel.

Arra a nemes felfogásra valló álláspontra helyezkedik Lindsey bíró, hogy a gyermek nem megrögzött gonosztevő s nem úgy kell bánni vele, mint a gonosztevőkkel. A gyermek maga sem tudja voltaképen, hogy mit csinál, amikor bűnös utra tér. Hiszen majdnem mindig a nevelés hiánya és a rossz társaság vezeti a gyermeket a bűn útjára. Lindsey tehát azon igyekszik, hogy az elébe került kis gonosztevőkkel megismertesse az elkövetett bűn jelentőségét s felkeltse bűntudatukat a lelkiismeretét és a megbánást. A kis gonosztevők rendszerint lopás miatt kerültek elébe kerülni. A züllött gyermek

eleinte rendesen szemet lop; ez az első lépés a gonoszság útján. A szénlopás után következnek a többi bűnök. A kis gonosztevő, mikor odaállítják a bíró elé, rendesen megvan rémülve, megbánást tettét. A bíró már jól ismeri az ilyen züllött gyermekek lelkületét s nem lehet őt megcsalni tettétett megbánással és hazudozással. A kis gonosztevő, amikor a rendőrség a hatóság épületébe vezeti, el van készülve arra, hogy keményen meg fogják büntetni, sőt meg is verik. Nagyon remeg tehát, amikor a bíró elé kerül. De milyen nagy a meglepetése, a mikor azt tapasztalja, hogy a bíró szépen, gyöngéden, emberségesen beszél vele, mintha az édes apja volna. Így még nem beszéltek vele sohasem; ő csak durva szidást hallott eddig mindenkitől. Most jóakaróan beszélnek vele s megtanítják arra is, hogy milyen nagy méltatlanságot követ el saját maga ellen, amikor letér a becsületes emberek útjáról. A bíró feltárta előtte a jövő képét; ha gonosztevő marad, örökös megvetésben, nyomoruságban, szenvedések között fog élni, ha megjavul, akkor tagja lehet a társadalomnak. A kis gonosztevő megdöbben és magába száll. Megfogadja, hogy többé nem követ el gonoszságot és önként fog jelentkezni felvételre a javítóintézetben. A bíró ekkor elbocsátja s nem is csalatkozik benne. Másnap megkapja az értesítést a javítóintézet igazgatójától, hogy a kis gonosztevő jelentkezett nála. Ember válik azután belőle.

A javítóintézetben is nagyon emberségesen bánnak a gyermekokkal s nem szigorú büntetésekkel, hanem jó szóval és szeretettel térítik el őket a bűn útjáról.



A

LEGJOBB KÖNYVEK

eddig megjelent számai:

1. Bováry ur. Regény. Irta Móricz Zsigmond.
2. A láthatatlan ember. Fantasztikus regény. Irta Wells H. G.
3. A Gálszécsy-család. Regény. Irta Biró Lajos.
4. Anniné házassága. Regény. Irta Land Hans
5. Veronkák szerencséje. Regény. Irta Kálnoki Izidor.
6. Arne ur kínese. Regény. Irta Lagerlöf Zelma.
7. Az eleven kulcs. Regény. Irta Kabos Ede.
8. Ambrosine története. Regény. Irta Glyn Ellnor.
9. Norina. Regény. Irta Erdős Renée.
10. A sátán kutyája. Regény. Irta Conan Doyle.
11. Profán szerelem. Regény. Irta Szilvi Gyula.
12. Az ostoba Wilson. Regény. Irta Mark Twain.
13. A boldog asszony. Regény. Irta Bónyi Adorján.
14. Caesar emlékszobra. Regény. Irta Donelli.
15. Ezer leányfej. Regény. Irta Berkes Imre.
16. A sárga ló. Regény. Irta Ropsin.
17. Ahol a pénz nem Isten. Regény. Irta Jókai Mór.
18. A nagy férflu. Regény. Irta Arnold Bennett.
19. Szeplőtlen asszony. Regény. Irta Nagy Endre.
20. A furesz tolvaj. Regény. Irta Pain Barry.
21. Emmy. Regény. Irta Rákosi Viktor.
22. A tiszteletesné asszony. Regény. Irta Juhani Aho.
23. A zöld légy és a sárga mókus. Irta Mikszáth Kálmán.
24. A blüszke Teodora. Regény. Irta J. W. Tompkins.
25. Hotel Imperial. Dráma. Irta Biró Lajos.
26. A fehér macska. Regény. Irta Mary Roberts Rinehardt.
27. A beszorkány. Regény. Irta Vajda Ernő.
28. A szomorú asszony. Regény. Irta F. W. Robinson.
29. Giroflé és Girofla. Regény. Irta Ambrus Zoltán.
30. A rézhercegnő. Regény. Irta Perley-Poore-Sheehan.
31. A tyuki prókátor esete. Regény. Irta Abonyi Lajos.
32. Hania. Regény. Irta Sienkiewicz.
33. Börtön virága. Regény. Irta Jókai Mór.
34. Rózsa és Ninácska. Regény. Irta Daudet Alphonsa.
35. Huszár a teknőben. Irta Mikszáth Kálmán.
36. Nemes urak fészke. Regény. Irta Turgenyev Iván.
37. A buzsáki királyság. Regény. Irta Rákosi Viktor.
38. A gondolat. Regény. Irta Andrejev Leonid.
39. Oberon és Titánia. Regény. Irta Cholnoky László.
40. Sylvain gróf bosszuja. Regény. Irta Karin Michalls.
41. Ninive pusztulása. Regény. Irta Ambrus Zoltán.
42. A brixtoni rejtély. Regény. Irta Conan Doyle.
43. Mesék a zöld fűvön. Irta Móricz Zsigmond.
44. Az asszony az úr! Regény. Irta Gustaf af Geijerstam.
45. Az aranyember. Színmű. Irta Jókai Mór.
46. Evelin. Regény. Irta Barry Pain.
47. Bujtogatók. Regény. Irta Rákosi Viktor.
48. Indus éjszakák. Regény. Irta Sarath Kumar Gosh.
49. A fekete fogat. Regény. Irta Mikszáth Kálmán.
50. Pusztító szerelem. Regény. Irta Edouard Rod.
51. Hágár. Napkeleti történet. Irta Lázár István.
52. A szobor titka. Regény. Irta Eden Phillpotts és Arnold Bennett.
53. Galambos Pál naplója. Regény. Irta Rákosi Viktor.
54. A sátánfarkas. Regény. Irta Rudyard Kipling.
55. Livió főhadnagy. Regény. Irta Pekár Gyula.
56. A külvárosban. Regény. Irta Conan Doyle.
57. Péter Péter. Regény. Irta Jókai Mór.
58. Eldobott milliók. Regény. Irta Arnold Bennett.
59. A Gentry-lószek. Irta Mikszáth Kálmán.
60. Érdékházasságok. Regény. Irta Höcker Pál Oszkár.